

MEVLÂNA
Üldestesi

Türizm Derneği
Konya
1964

362(B)

69330

-86830

ERSA Kollektif Şirketi Matbaasında
dizilmiş ve basılmıştır.

3622(B)

Mevlâna Mutluluğu

Feyzi Halıcı

Konya Turizm Derneği Başkanı

Türk - İslâm sanat - ilim ve mânâ duyarlığını takvim yapraklarından tarihi bir mut katına, bir aşk özgürlüğüne çıkan büyük şair, büyük düşünür ve aşk-eri Mevlâna Celâleddin 691 yıl önce sonsuz varlık âlemine kanat açmıştı.

Mevlâna Celâleddin'in dilinde ölmek, yeni bir âleme doğmak demektir. Biyolojik varlığın, mutlak varlığa dönüşümü ancak gerdek gecesi olarak adlandırılabilir. (Şeb-i Arus) ölüm sözlüğünde Mevlâna'nın en yüce sevgiliye, Allaha kavuşmasıdır.

Mevlâna Celâleddin'in dünyası bir yaşama sevincine, sınırsız bir gerçek aşka doğrudur. (Pergel gibiyim. Bir ayağım sım-sıkı şeriat üzerinde, o - biriyle yetmiş iki milleti dolaşıyorum.) derken İslâm kurallarına bağlılığını ve müslümanlığın bütün insanlığı en geniş sınırlar ve imkânlar içinde nasıl ihata ettiğini belirtir.

Aşk neyse Mevlâna odur; aşk nerdeyse Mevlâna ordadır. Bu aşk sonsuz bir mânâ aşkıdır.

İnanmak Mevlâna'ca olursa vuslat ölümsüzlüğü beraberinde getirir, ve aşk-erinin mezarı elbet olgun kişilerin gönüllerinde olur.

Gerçek aşk, akıldan ve bilgiden sonra başlar. Bu, insanın dehâsı ve sınırsızlığıdır. Şemsî Tebrizi Mevlâna'yı tutuşturdu. Öyle bir infilâk oldu ki sonunda kendisi de yandı ve sırlandı. Bu mutlu oluşun sonunda hasret Mevlâna'nın payına düştü. Vuslatın sembolü de Şems oldu.

Zaman içinde zamansızlığa erişen Mevlâna semâ ile mekânsızlığa kavuşmuştu: (Semâa başlayınca iki cihanın da dışındasın.) (Ne yokluk ki bu varlıktan daha güzel.) gerçeğine bu inançla adım uyduran Mevlâna; yapraktan ince canların, yalın kat tennûrelerin, niyaz niyaz ağarmış mermerlerin, arzuhal duruşlu notaların burcun-

da hayata bir mânâ kazandıran ve bunu gönül gönül, dil dil sürdür-
ren mutlu kişilerdendir.

Mevlâna, Selçuklu Konyasında, nice asrı bir ân-içre minyatür-
lestiren ve nice bir misilsiz ân'ı, asırlarca mihenge vurulamayan dü-
şünce ve duygù bütünlüğünün eşsiz kılavuzudur.

Bu kılavuzluk bugün meyvesini veren Konya Turizminin, do-
layısıyla Türkiye Turizminin en büyük teminatı ve mutluluğudur. Ve
daha asırlarca bu gerçek, yeni güç, yeni hamle ve yeni imkânlarla
yürürlükte kalacak, Konya Turizmine özlenilen canlılığı kazandıra-
caktır.

FEYZİ HALICI

Türk Ahiliği ve Ahilik Müessesesinin Mevlevilikle Olan Münasebetine Dair

Ord. Prof. Dr. Franz Taeschner

Ahi kelimesi, zâhiren arapçadaki «erkek kardeşim» (ahî) kelimesi gibi görünürse de, esasında en eski bir Türkçe kelime olduğu sanılmaktadır; zaten Uygurca ve Kaşgarcada kelime «akı» şeklinde «cömert, âsil, alicenap, nezih ve civanmert» gibi anamlarda kullanılmaktadır. Muhtemelen güney-batı Türkçe (Türkmence) olan kelimenin, «ahı» şekli, Büyük Selçuk İmparatorluğu devrinde pek yaygın bir hâlde İrana ve dolayısıyla oradan da Anadolu Türklerine gelmiş bulunmaktadır.

Orta çağda, arapçada Bilâd er-Rûm denilen Türk Anadolusunda ahilik, fütüvvetin sosyal manasıyla birlestikten sonra özel bir şekilde geniş anlamda bir mâna kazandı. Ahi böylece, bilhassa el sanatı erbabından genç evlenmemiş insanlardan müteşekkil cemiyetin ve gece toplantıları yaptıkları, arapçada «zâviye», acemce ve türkçede «estâne» manalarını taşıyan kulübün tanzim ve idaresini deruhe eden bir nevi başkan («mukaddim») olarak karşımıza çıkar. Bu ahi başkanlarının mâhiyet ve icraatını, ahiliğin şekli ve tarihi gerçeğini bize tasvir eden muhtelif yazılar, tarihi eserler, biografiler ve seyyahların verdikleri malumatlar vasıtasyyla öğrenmiş bulunuyoruz. Anadolunun sayısız bir çok şehirlerinde bulunan pek çoğu vakfiyelerde ve mezar taşlarındaki kitâbelerle bu malumat tamamlanmaktadır.

On üçüncü yüzyıl Anadolu Selçuk İmparatorluğu tarihindeki kaynaklar arasında Mevlevilik ve Ahilik münasebetleri için hususıyla mühim ve tenvir edici mahiyette, bizzat Mevlânadan ve babası Bahâeddin Veled'ten başlamak suretiyle Mevlevilik tarikatına mensup evliyâların hayatlarını tasvir ve izah eden, Milâdi 1360 / Hicri 761 de ölen Şemseddin Ahmed Eflâki, Manâkib ul-ârifîn adlı biografik eserini (tamamlanmış 754/1353⁵⁴), ilk kaynak olarak söyle-

mek lazımdır. Bu eserden, ahilerin, Mevlâna ve onun tarikatıyla olan münasebetlerinde, bir vahdet halinde olmadıklarını görüyoruz. Mevlâna ve Mevleviye tarikatı, Ahi mahfillerinde kısmen muvaffakat, mensubiyet ve taraftarlık ve aynı zamanda da kısmen reddiye ve muhalefet bulmuştur.

Efkâri umumiye hayatının bu ikiye ayrılışı ve Anadolu Selçuk İmparatorluğunun politik tarihinde ahilerin meydana çıkışmış oldukçalarına dair İbn-i Bibî ve Aksarayî'nin tarihi eserlerinde bahsedildiği gibi, malumatlar mevcuttur.

Yukarda adı geçen ilk eserlerde dağınık halde meydana çıkan malumatlar, münferit ahiye ait canlılık ve plâstik mahiyette taallük eden hususlar 1325-54 yıllarında Fas'tan Çin'e kadar, ekseriya onun tabiriyle basit sade bir «seyâhat» (rihla) diye vasiflandırdığı mufassal bir seyahatname yazmış olan Fas'lı dünya seyyahı İbn-i Battûta'nın eserinde (703-779 / 1304-1377), Anadolu ahilerine dair verdiği bilgilerle ölçülmektedir. Anadolu ahiliği, bu zâtın kaleminde şarklı yazarlarda pek ender olan nezih bir canlılıkla bize tasvir edilmektedir.

Bilindiği gibi İbn-i Battûta 1330 yılında yahut ondan bir kaç yıl sonra Suriyeden Güney Anadolu sahilinde bulunan Alaya (bugünkü Alanya) ya gelmiştir. Bundan sonra Anadoluda bir kaç şehri ziyaret etmiş; nihayet kuzey sahilindeki Sinop'tan Kırım'a gitmiştir. Ziyaret ettiği bütün şehirlerde onun tabiriyle «al-ahîyat al-fityân» diye vasiflandırdığı organize edilmiş ahiler cemiyetine rastlamış ve her yerde ahiler tarafından müşfik ve nezih bir misafir perverlikle mukâbele gördüğünden bahsetmektedir. Ahilerin misafir perverliğini çok canlı tasvir etmesi, Ahiliğin methini mucip bir sebeptir. İbn-i Battûta Antalya'da ilk defa bir ahi ile karşılaştığı zaman, ahinin mütevâzi, evet fâkirâne görünüşü karşısında hayret ediyor ve yapılan daveti kabul etmekten çekiniyor. Onu davet etmiş olan ahi, bir cemiyetin, hem de Fütüvvetin şefi, maksadında yabancı misafirleri karşılaşması ve ağırlanması vazifesiley mukellef olduğu sekli ile tenvir ediliyor. Böylece hayranlığıyla, ona arzedilen akşam taamına şeref veriyor.

Denizli'de iki Fütüvvet gurubunun, onu kimin misafir edeceğini üzerinde kavga ettiklerini ve hâtta az kalsın birbirlerini bıçaklıya-çaklaşmış gibi bir olayı yaşadığından bahseder. Sivas'ta da iki Fütüvvet gurubu arasında izaz ve ikram kıskançlık münakaşasında, intifa hakkı sahibi olan İbn-i Battûta'yı aralarında paylaşamamışlardır. Bu arada işbu şartlar tecrübe sayesinde âğâh olmuş İbn-i

Battûta Birgi'ye geldiği ilk anda, «zaviye» yani ahilerin hücresi olan kulübü sormuştur.

Ahiliğin Mevlânaya olan münasebetine dair bilhassa alâka çeken olay İon-i Battûta'nın Konya'yı ziyareti esnasında cereyan eder. Burada anlattığına göre, bir helvacıdan aldığı bir parça helvanın hazzı ile Mevlâna'da şairâne heyecanın uyanması arasında bir ilgi kurulduğunu izah eder. Daha sonraki 15. ve 16. yüzyılların Fütüvvetnamelerinde, yani II. Mehmet devrinde kaleme alınmış olan Seyyid Hüseyin bin-i Gaybi'nin Fütüvvetnamesinde ve Seyyid Mehmet bin-i Alaeddin'in Büyük Fütüvvetnamesinde («Fütüvvetname-i kebir», tamamlanmış 931/1524) de helva zevkinin ve ondan taşradaki Fütüvvet mahfillerine gönderilmesi ehemmiyet taşımakta, dır; 13. ve 14. cü asrin ahilere dair yazınlarda, meselâ Burgazi'nin Fütüvvetnamesinde helvadan tek bir söze rastlanmaz. Lâkin İbn-i Battûta'dan verilen bu misale bakılacak olursa, tâ Mevlâna devrinde, Fütüvvetin manasında helva, coşkun ve asil heyecanın uyanmasında büyük bir vasıta olarak meşhur olduğu anlaşılmaktadır.

Bir başka tarafta İbn-i Battûta, Konya'daki tasvirleri arasında, bir şehirde şayet ne bir sultanın, ne de bir emir'in idari kuvveti ellerinde tutmadıkları takdirde, onlara yalnız bir ahinin vekâlet ettiğinden bahseder. Böylece İbn-i Battûta tarafından açıklanmış ve aydınlanmış olan ahiliğe dair verilen bilgilerde, Ahilik çeşitli şekillerde aksettirilmektedir.

Ahilik merkezinin, bir zaman süresi için Orta Anadoludaki Kırşehir şehri olduğu sanılmaktadır. Orada tabağ loncasının (hîrfet-i dabbâğân) azizi ve hâmisi olarak mâruf olan evliya. Ahi Evran Veli, yeni zamana kadar hörmetle ve tazimle yâd edilmiştir. Vâkia Ahi Evran hakkında elimizde 167 beyitli bir mesnevi mevcuttur. Bu mesnevi'den anlaşıldığına göre, şairinin Ahiliğe dair çok iyi malumat vermiş ve 717/1317 senesinde tamamlanmış olan **Mantık ut-Tayr** adlı eserin meşhur şairi Gülşehriye atf edilmektedir. Şair Gülşehri'nin, Mevleviyeyi Kırşehirde ihdas etmiş ve orada bir türbede ebedî istihârahâtinı yapan Mevlevi Şeyhi Süleyman-i Türkmanî ile aynı olduğu, sanılmıştı. Eğer bu zap gerçek olsaydı Şeyh Süleyman-i Türkmanî de Mevlevilikle Ahilik arasında mühim bir bağıntı kuracak bir vasıtamız olurdu.

Bu manâda, bir Ahi Türk'ün torunu olarak Mevlâna'nın dostu ve ilk halefi diye vasıflandırılan Çelebi Hüsameddin Hasan'ın da zikredilmesi ehemmiyeti haizdir.

The Masnavi

Book I

PROLOGUE

- 1 HEARKEN to the reed-flute, how it discourses
When complaining of the pains of separation—
- 2 «Ever since they tore me from my osier bed,
My plaintive notes have moved men and women to tears.
- 3 I burst my breast, striving to give vent to sighs,
And to express the pangs of my yearning for my home.
- 4 He who abides far away from his home
Is ever longing for the day he shall return.
- 5 My wailing is heard in every throng,
In concert with them that rejoice and them that weep.
- 6 Each interprets my notes in harmony with his own feelings.
But not one fathoms the secrets of my heart.
- 7 My secrets are not alien from my plaintive notes.
Yet they are not manifest to the sensual ear.
- 8 Body is not veiled from soul, neither soul from body,
Yet no man hath ever seen a soul.»
- 9 This plaint of the flute is fire, not mere air.
Let him who lacks this fire be accounted dead!
- 10 'Tis the fire of love that inspires the flute, (1)
'Tis the ferment of love that possesses the wine.
- 11 The flute is the confidant of all unhappy lovers;
Yea, its strains lay bare my inmost secrets.
- 12 Who hath seen a poison and an antidote like the flute?
Who hath seen a sympathetic consoler like the flute?

- 13 The flute tells the tale of love's bloodstained path,
It recounts the story of Majnun's love toils.
- 14 None is privy to these feelings save one distracted,
As ear inclines to the whispers of the tongue.
- 15 Through grief my days are as labour and sorrow,
My days move on, hand in hand with anguish.
- 16 Yet, though my days vanish thus, 'tis no matter,
Do thou abide, O Incomparable Pure One! (2)
- 17 But all who arenot fishes are soon tired of water;
And they who lack dily bread find the day very long;
- 18 So the «Raw» comprehend not the state of the «Ripe»; (3)
Therefore it behoves me to shorten my discourse.

— WINFILDE —

---

(1) Love signifies the strong attraction that draws all creatures back to reunion with their Creator.

(2) Self-annihilation leads to eternal life in God—the universal Noumenon, by whom all phenomena subsist. See Gulshan i Raz, 1.400.

(3) «Raw» and «Ripe» are terms for «Men of Externals» and «Men of heart» or Mystics.

Notes Sur Le Rythme Dans La Musique Mevlevi

Bernard Mauguin

Le rythme commande l'univers entier, depuis l'infiniment grand jusqu'à l'infiniment petit. Les mouvements de la lune autour de la terre, des planètes autour du soleil, la périodicité des saisons, des jours et des nuits, les pulsations des organes de l'homme, la vie des cellules qui composent les corps vivants, le jeu de toutes les particules infinitésimales... Tout obéit à des lois cycliques et rythmiques.

L'Art musical est, par essence, la réalisation concrète du rythme. Un son en est l'exemple le plus simple, puisqu'il est constitué par une période vibratoire qui est déjà, sinon un rythme élémentaire, du moins un cadre métrique obéissant à la loi de l'alternance de l'effort et du repos, c'est à dire à loi rythmique primordiale. La musique, de la plus simple à la plus complexe, fait intervenir des périodicités de sons, de bruits, de silences combinées entre elles grâce à la durée et à l'intensité (d'autres facteurs peuvent intervenir, la hauteur et le timbre notamment).

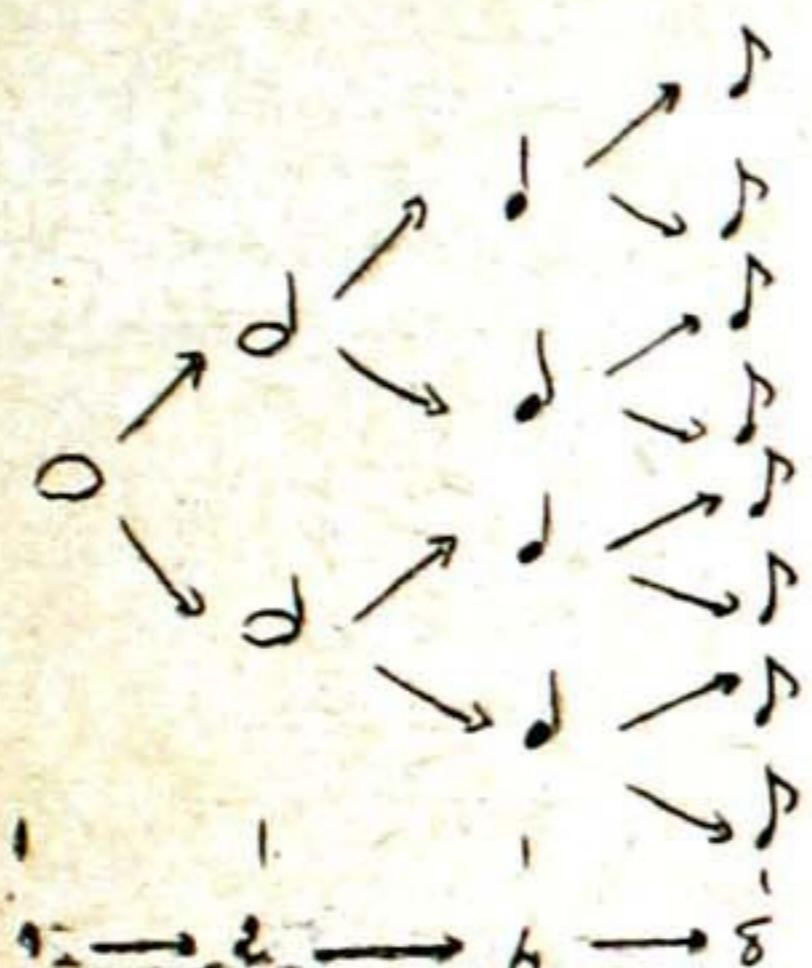
Dans quelle mesure ces périodicités, envisagées telles qu'elles sont, c'est à dire construites par l'esprit humain, correspondent elles à l'ordre universel ?

Notons seulement cette question en passant. Il ne nous appartiennent pas d'y répondre dans cet article dont le but, plus modeste, est d'examiner d'une façon technique et précise la rythmique utilisée dans la musique Mevlevî. Afin de mettre plus en évidence le caractère particulier de cette rythmique, nous jetterons un coup d'œil schématique sur la conception occidentale du rythme. La notation turque étant calquée sur le système occidental (du moins la notation moderne), cet examen initial nous permettra quelques remarques.

Depuis la fin du XVIe siècle jusqu'à notre époque (depuis

un certain temps on a commencé à effectuer certaines recherches dans ce domaine), le système rythmique utilisé en musique occidentale s'est appuyé rigoureusement sur deux principes.

En premier lieu l'unité de temps est une unité divisible ne possédant aucune qualité d'accentuation. (1), et dont la seule caractéristique est la durée. Cette unité type de temps est la ronde dont la valeur est variable. Toutes les autres figures de durée sont des fractions de la ronde qui se divise ainsi en 2 blanches, 4 noires, 8 croches etc... selon le tableau suivant:

(1 Ronde = 2 blanches =
4 noires = 8 croches)

Ce système utilisant 2 comme facteur de division est dit «binaire». Son principal désavantage est qu'il ne peut traduire les rythmes ternaires (2) qu'à l'aide de signes supplémentaires, c'est à dire que le ternaire est minimisé par rapport au binaire. La signification d'un tel état de chose est net: la rythmique occidentale considère comme base première le rythme binaire, alors que le rythme ternaire est aussi primordial.

Le deuxième principe de base de la conception du rythme en occident est celui de la mesure, dont l'emploi s'avéra nécessaire lorsqu'on commença à grouper, au XVIIème siècle, un plus grand

(1) Cette remarque est importante car elle explique que la rythmique occidentale est plus métrique que rythmique. Nous serons amenés à la même constatation en parlant de la mesure.

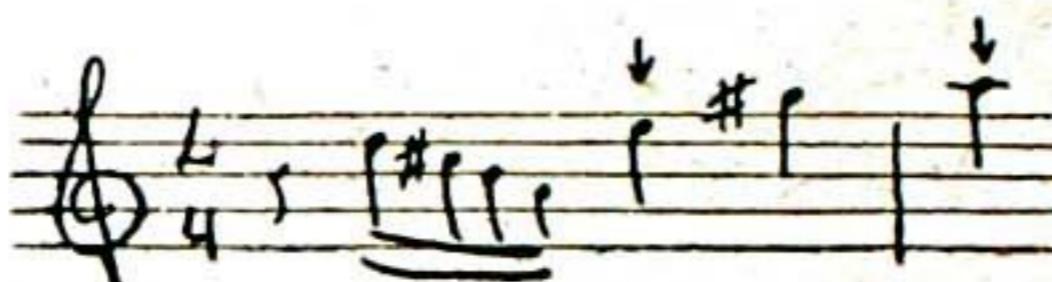
(2) Le ternaire, division par 3, était la base de la musique occidentale au moyen-âge.

nombre de musiciens dans les orchestres, et que la polyphonie (3) de plus en plus complexe rendit indispensable l'établissement de points de repère. A partir de cette époque, toute œuvre musicale fut divisée en parties égales (4) appelées mesures et comprenant toutes le même nombre de temps. Ce nombre est limité en général à 2, 3 ou 4. (Certaines mesures, plus longues, ont été employées surtout à partir de la fin du XIXème siècle.)

Le principal inconvénient de ce système est que la mesure, comportant des temps forts et des temps faibles, impose à la mélodie un moule très strict et contraignant, et l'on comprend fort bien que les accents de la mélodie (forts, demi-forts, faibles etc...) peuvent très bien ne pas correspondre avec un cadre fixé une fois pour toutes. Le résultat est le suivant: ou bien la mélodie est bâtie sur un schéma rythmique qui s'adapte à la mesure, et l'accentuation est correcte, ou alors la mélodie ne cadre pas avec la mesure, et l'accentuation est fautive. Dans ce passage de Mozart les accents sont placés sous les flèches :

Si l'interprète se conforme à ces accents, l'interprétation est mauvaise et n'a aucun sens musical. La véritable accentuation, qui conterdit celle de la mesure, est la suivante :

Résumons nous: la rythmique occidentale, d'une part, est régie par un système binaire se référant à une valeur qui ne tient aucun compte de l'accentuation, d'autre part utilise des groupements de temps comportant des accents inexorablement fixes, ce qui à

(3) Polyphonie est employé ici dans le sens littéral de musique à plusieurs voix.

(4) Depuis le début du XXème siècle on utilise des mélanges de mesures différentes.

fait écrire très justement «ce que les Européens appellent rythme n'est en réalité que la perception d'un mètre musical» (Raouf Yekta Bey).

Si nous examinons maintenant la rythmique Mevlevî, nous nous apercevons qu'elle est très différente de la rythmique occidentale. La base de temps est constituée par deux valeurs d'accentuation: le temps fort (thèse, repos), frappé sur le genou droit, et le temps faible (arsis, élan), frappé sur le genou gauche. (temps fort = Dum, temps faible = Tek). En même temps on considère les temps premiers, qui constituent la pulsation moyenne, et les temps composés, groupes binaires ou ternaires de temps premiers.

En second lieu la rythmique Mevlevî ne conçoit pas la mesure telle que nous l'avons décrite, mais bien plutôt comme une formule que l'on peut appeler «cycle rythmique», assemblage plus ou moins long des frappés dum et tek (ainsi que des frappés secondaires ke ou kâ, tekké tekka, tahek). Un cycle rythmique est donc composé 1) de la répartition des frappés forts et faibles, 2) de la combinaison des valeurs de base telles que la brève u et la longue —. Comme le principe de toute pièce musicale est le retour périodique du cycle, les barres de mesure traduisent seulement les limites du cycle et ne doivent être considérées que de ce point de vue. Ce système est excellent, mais nous verrons que le choix des valeurs à l'intérieur de ces barres de mesure est beaucoup plus délicat.

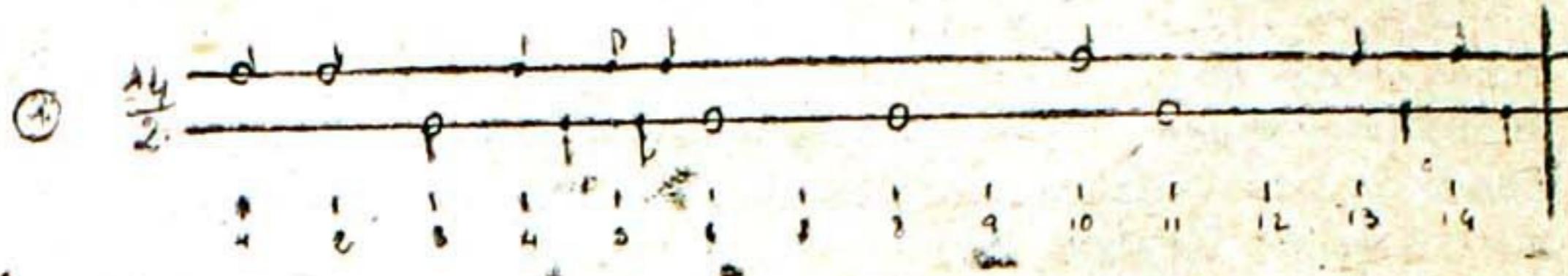
D'une manière générale le nombre de cycles rythmiques différents est considérable dans l'ensemble de la musique turque: il est plus restreint dans la musique Mevlevî qui est obligée de se conformer aux impératifs de la danse qu'elle accompagne. Laissant de coté les taksim dont le rythme est libre, ces cycles rythmiques se répartissent ainsi :

- 1 — Premier Pesrev — Devri Kebir,
- 2 — Premier Selâm — Devri revan - quelquefois Dûyek,
- 3 — Deuxième Selâm — Evfer - rarement Agir aksak semai,
- 4 — Troisième Selâm — Devri kebir suivi de Yûrûk semai quelquefois Frenkçin suivi de Yûrûk semai ou Dûyek suivi de Aksak semai, rarement Evsat suivi de Yûrûk semai,
- 5 — Quatrième Selâm — Evfer
- 6 — Dernier Pesrev — Dûyek ou Velveli düyek, quelquefois Devri kébir on trouve aussi Fahte
- 7 — Dernier Yûrûk semai.

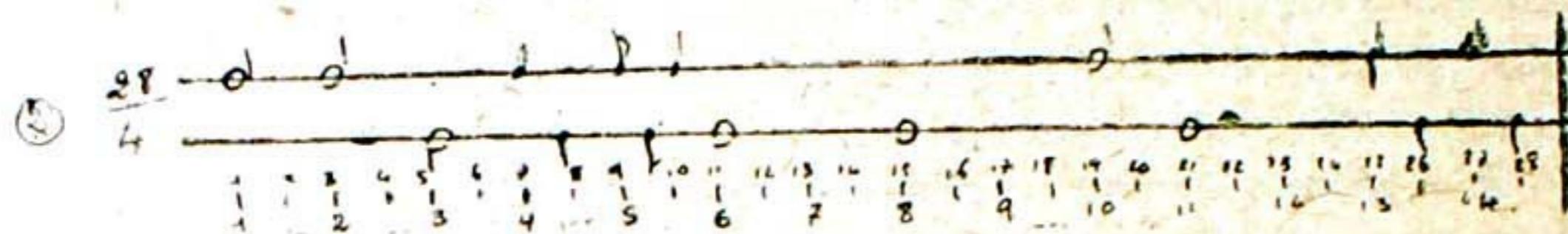
1 — Premier Pesrev

DEVRI KEBIR — (Grand cycle) — Ce rythme est formé de 14 temps premiers et il se note avec des chiffrages différents :

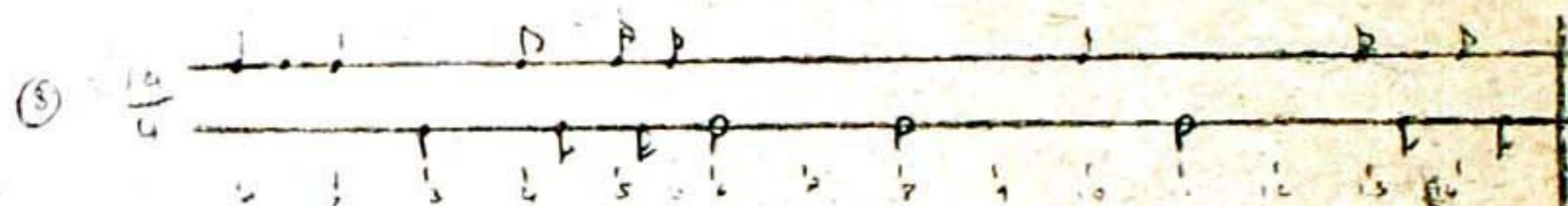
- 1) Chiffrage 14/2 (nous notons les Dum sur la ligne du haut et les Tek sur la ligne du bas).

- 2) Chiffrage 28/4.

Cette différence de notation fait penser qu'il peut exister une différence quant au nombre de temps premiers : l'un serait un rythme à 14 temps premiers, l'autre comporterait 28 temps premiers. Il y a donc une confusion qu'une notation unifiée pourrait éviter. Une telle confusion est encore entretenue lorsque l'on trouve des exemples de Devri kebir notés 14/4 :

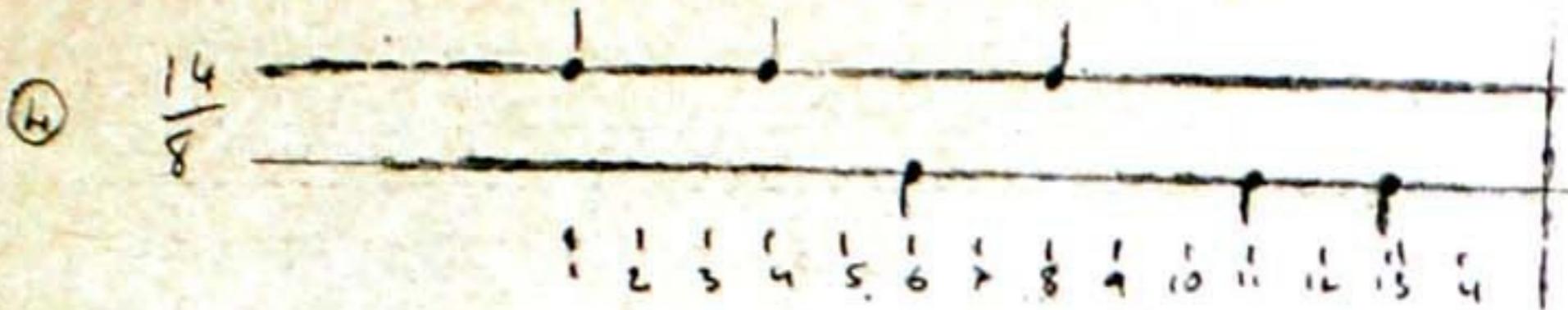

2 — Premier Selâm

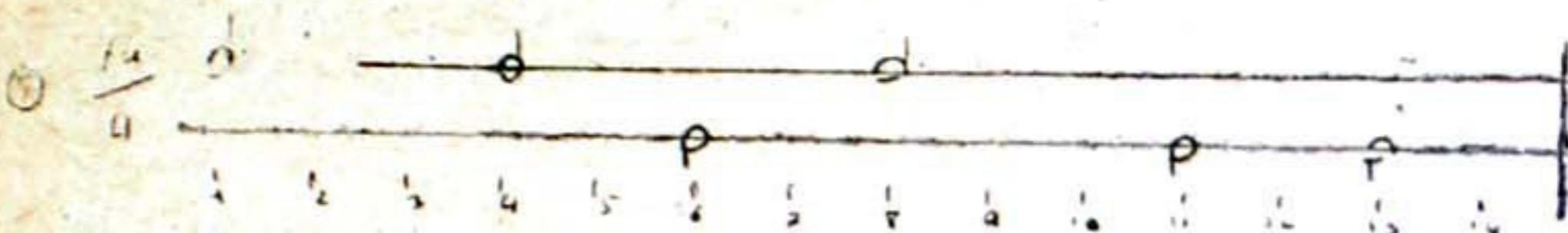
A) DEVRI REVAN — Rythme combiné dont «le mouvement est à la fois noble et mystique» (Raouf Yekta Bey). Il se note à 14/8, est formé de 14 temps premiers et de 6 temps rythmiques hétérochrones (5)

---

(5) On distingue les temps isochrones formés du même nombre de temps premiers, et les temps hétérochrones formés de nombres différents de temps premiers.

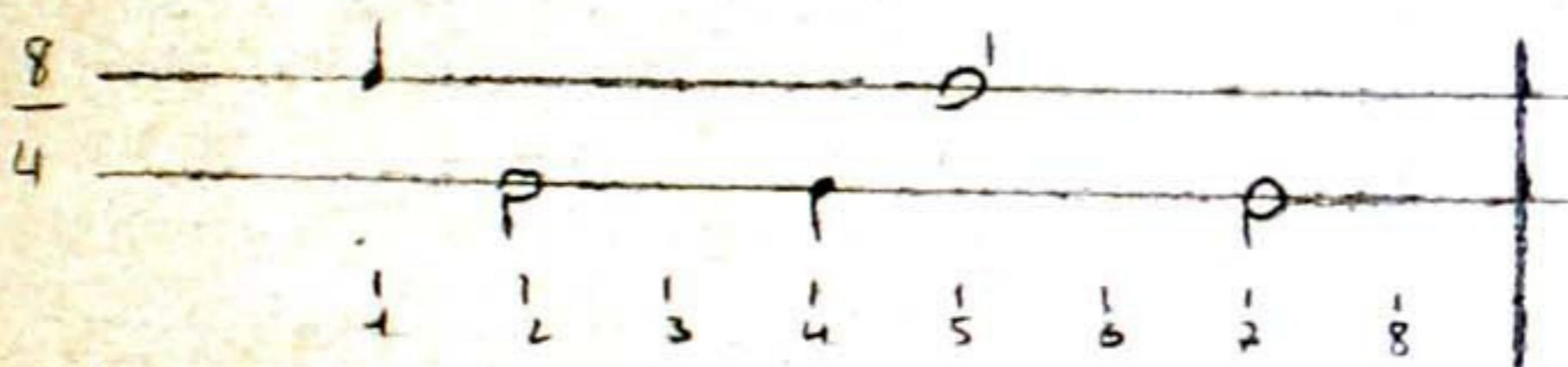

Ce rythme aurait pu s'écrire à 14/4 :

Cette notation traduit mieux le caractère modéré du tempo. Toutefois on peut justifier la notation à 14/8 en rappelant que bien des compositeurs (notamment Mozart), ont utilisé, même dans des mouvements très lents, des valeurs très breves auxquelles une valeur plus longue est provisoirement attribuée.

B) DÜYEK — Il est formé de 8 temps premiers et de 4 temps rythmiques isochrones. Il se note 8/4 :

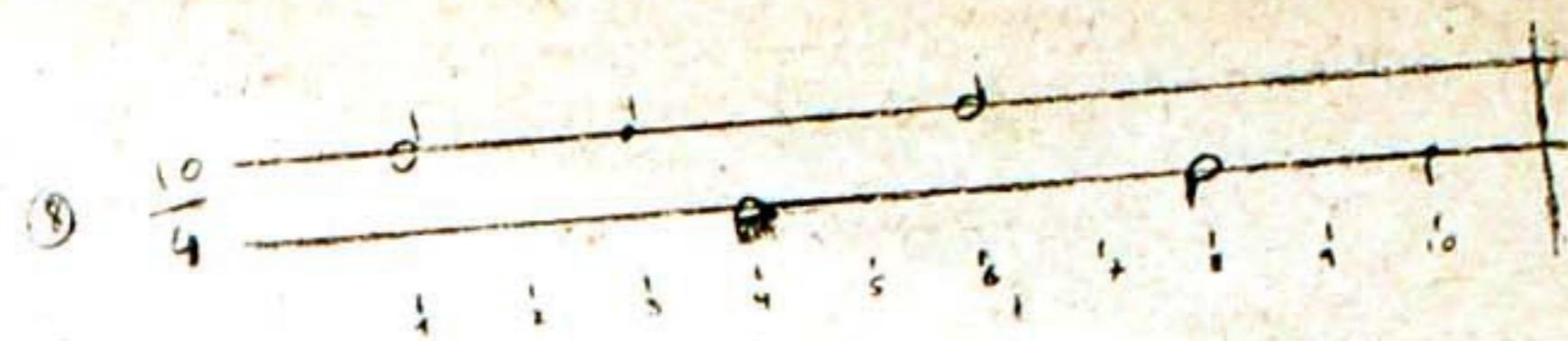

3 — Deuxième Selâm

A) EVFER — Il comporte 9 temps premiers et 4 temps rythmiques hétérochrones. Il se note 9/4 :

B) AGIR AKSAK SEMAİ — Il est formé de 10 temps premiers et de 4 temps rythmiques hétérochrones. Il se note 10/4 :

4 — Troisième Selâm

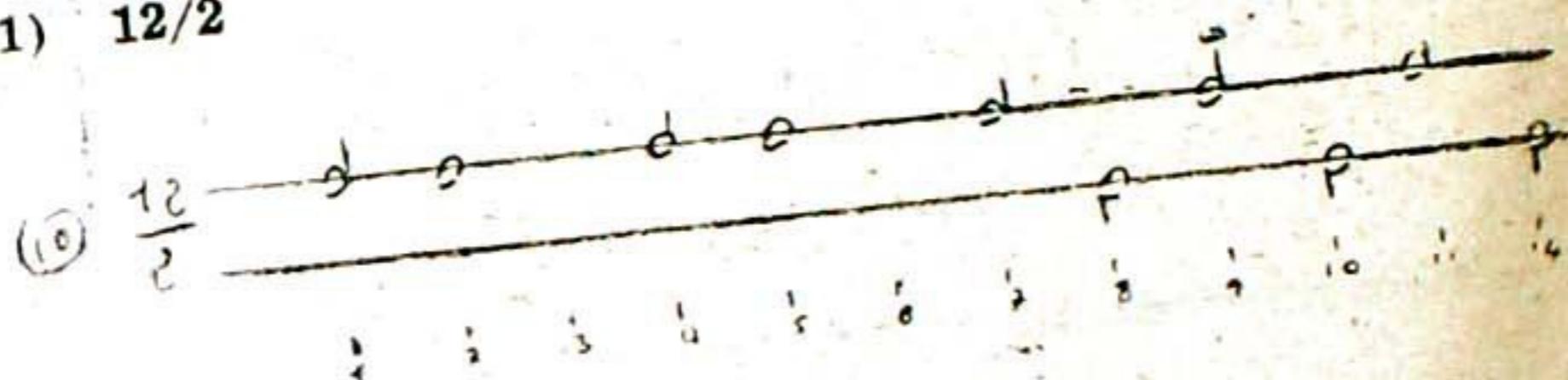
A) DEVRI KEBIR — Ce rythme, que nous avons vu à propos du premier Selâm, est le plus employé. Il est presque toujours suivi du rythme yürük semai.

B) YÜRÜK SEMAI — C'est un des rythmes les plus simples de la rythmique turque. Il comporte 6 temps premiers et 2 temps rythmiques isochrones. Il se note 6/4 :

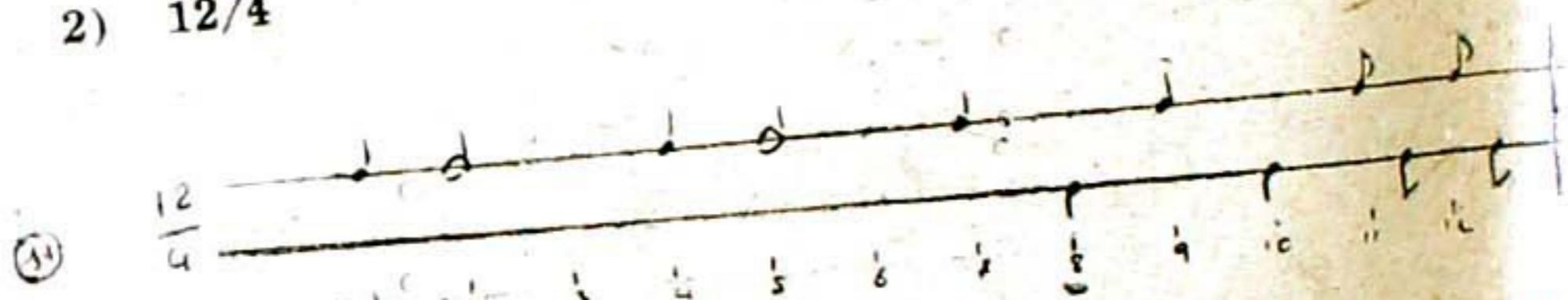

C) FRENKÇİN — Ce rythme, qui comporte 12 temps premiers et 5 temps rythmiques hétérochrones se note de deux façons :

1) 12/2

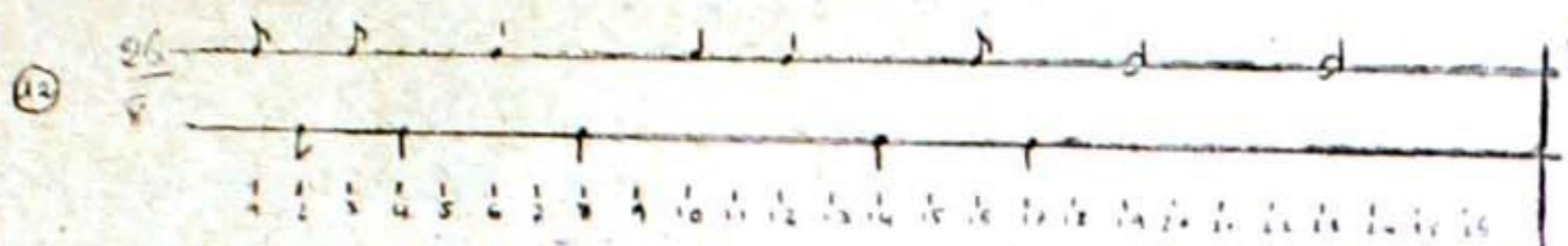

2) 12/4

Dans le troisième Selâm on rencontre aussi Düyek (voir premier Selâm), suivi de Yürük semai; quelquefois Devri kebir est suivi de Aksak semai, analogue à l'Agir aksak semai, mais noté 10/8 au lieu de 10/4.

D) EVSAT — Ce rythme comporte 26 temps premiers et 12 temps rythmiques hétérochrones. Il se note 26/8 :

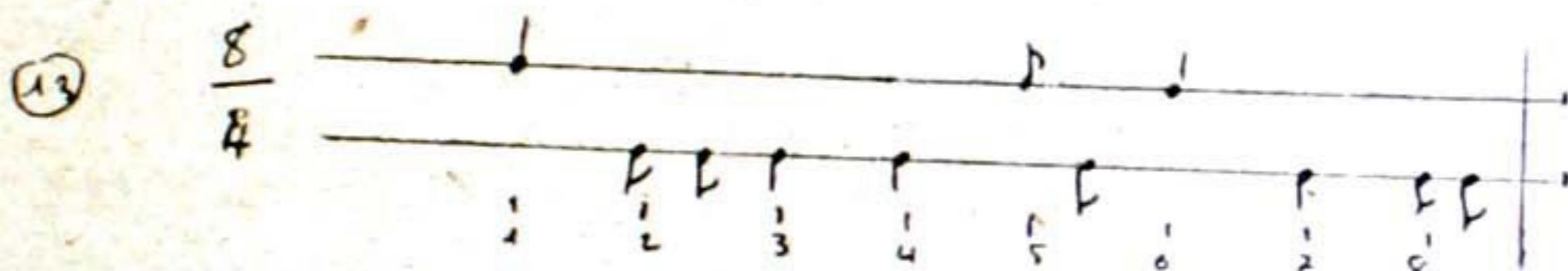
5 — Quatrième Selâm

EVFER — Nous avons vu ce rythme à propos du deuxième Selâm.

6 — Dernier Pesrev

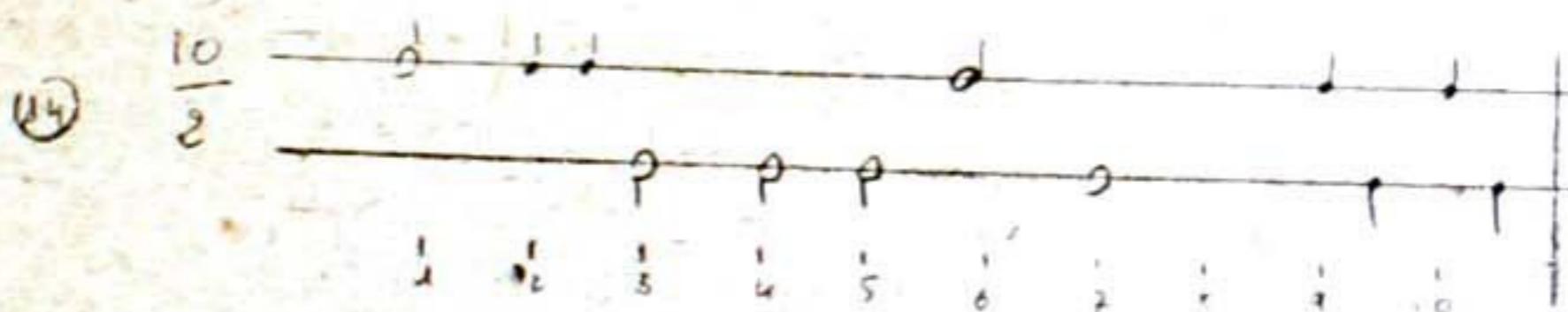
Le dernier pesrev est exécuté sur Düyek ou, Devri kebir. Quelquefois on trouve encore :

VELVELİ DÜYEK — Parent de Düyek, ce rythme est écrit à 8/4 :

FAHTE — Il est formé de 10 temps premiers et de 5 temps rythmiques hétérochrones. Il se note selon deux chiffages :

1) Chiffrage 10/2 :

2) Chiffrage 10/4 :

On peut remarquer ici l'inutilité d'une différence de chiffrage

car cela revient à représenter le même battement (6) par deux valeurs différentes, la noire dans 10/4, et la blanche dans 10/2, ce qui est une distinction inutile.

7 — Dernier Yürük Semai

Ce rythme a été vu dans le troisième Selâm, aussi nous n'y reviendrons pas.

Nous voudrions, avant de conclure, tirer quelques remarques de l'examen de tous les rythmes que nous venons de voir, sans prétendre faire le tour d'une question aussi vaste.

1) Comparés du point de vue du nombre des battements les rythmes Mevlevî peuvent être classés comme suit :

- Yürük semai 6 temps premiers.
- Dûyek 8 temps premiers.
- Evfer 9 temps premiers.
- Aksak semai 10 temps premiers.
- Frenkçin 12 temps premiers.
- Devri kebir 14 temps premiers.
- Devri revan 14 temps premiers.
- Evsat 26 temps premiers.

Excepté l'Evsat, on peut considérer que la majorité des rythmes Mevlevî comporte un nombre de temps premiers moyen, allant de 6 à 14. Il se peut, mais nous ne saurions l'affirmer, que la danse soit liée à cet état de chose. Il suffit de se rappeler que beaucoup de rythmes utilisés dans la musique turque ont un nombre de battements assez élevé.

2) Lorsqu'un rythme est chiffré, le transcrivant n'a pas toujours tenu compte de la réalité, et l'on rencontre deux sortes d'erreur :

A) Pour un même rythme on a employé des chiffrages différents. Ceci cause une confusion, car l'une des fractions (de chiffrage) indiquera le nombre et la valeur exacts des temps premiers, alors que les autres fractions seront fausses. En exemple nous pouvons citer le rythme devri kebir: la première notation 14/2 fig. 1 donne le nombre précis de battements (14), chaque unité de battement étant figuré par la blanche; la deuxième notation 28/4 fig. 2

---

(6) Le mot battement est pris dans le sens de temps premier.

se note en réalité d'une manière identique à la première notation, mais les deux chiffres n'indiquent rien de précis: le numérateur donne 28 battements, ce qui n'est pas exact puisqu'il est de 14, et le dénominateur donne la noire comme unité de battement, ce qui n'est pas exact non plus.

B) Dans certains cas, seuls les dénominateurs sont différents, ce qui change l'unité de battement. On comprend le souci des transcripteurs de traduire des vitesses de battement assez variables, mais comment connaître la véritable unité de battement? Citons comme exemple Devri kebir, qui se note à 14/2 et à 14/4, Frenkçin qui se note à 12/2 et à 12/4, Fahte à 10/2 et à 10/4 etc... Une seule valeur de battement aurait été suffisante.

3) On peut remarquer que les temps premiers, envisagés dans la mélodie, sont, la plupart du temps marqués par les notes principales et divisés par les ornements. Ainsi ce ne sont pas les valeurs qui marquent les temps premiers, mais les notes significatives.

Si nous analysons ce court fragment d'un Peşrev (makam neva - usul devri kebir), nous voyons que: A est une note de passage, B une appogiature, du si, C une anticipation, D un retard, E une note de passage. (Les flèches indiquent les notes importantes.) En fait, s'il y a une certaine coincidence de la mélodie avec les temps premiers (et même sans percussion une mélodie possède un rythme reconnaissable), celle-ci possède une certaine liberté vis à vis de ceux-la.

Ainsi cette prise de contact avec la rythmique Mevlevî pose de nombreux problèmes: nous espérons que l'étude de ces problèmes se poursuivra à l'avenir de plus en plus intensément.

Gerçek Aşk

Mehmet Önder

Mevlâna'nın fikir ve düşüncelerinde, yaşamışında, eserlerinin tümünde, şüphesiz öz unsur gerçek aşktır. Tanrı aşkı...

Bu aşk, ebedî diriliktir, ölümsüzlüğe âb-ı hayat'tır. Gerçeğe ulaşan, Tanrı'ya varan en kısa yoldur.

Aşkı anlatmak istiyen dil, ateş kesilir. Aşkı fısıldayan dudak çatlar, aşkı yazan kalem kıvılcımlar saçar. Aşk'la dolu olan gönül parça parçadır.

Aşk, kitaba sızmaz, aşkin ilmi olmaz. Aşk, aşıkın can yoldasıdır. Aşık, mâşuk yolunda bekâ zevkini tadandır. Aşık, aşkı, aşkı la bilendir.

Âşık kimdir ? . Mevlâna'ya sorarsanız : (Benim gibi olursan anlarsın) cevabını alırsınız. Nesimi de şöyle der :

**Âşıkın esrarını âşık gerektir kim bile
Olmiyan âşık, ne bilsün esrarını..**

Fuzuli'ye göre bütün âlem o :

**Aşk imiş her ne var âlemdede
İlim bir kıl-ü kâl imiş ancak..**

Aşk, yazıya-çiziye gelmez. Aşıkın şerhini yine aşk yapar. Mevlâna bir rubaisinde :

**Ben aşka aşıkum, o da bana âşık
Beden ruha, ruh da bana âşık
Bir kez kollarımı dolarım boynuna
Senin de kolların boynuma âşık**

buyururlar.. O aşk ki, aşağı şah damarından daha yakındır. Aşk'ta ölmek, diri kalmaktır.

Gerçek aşkı, dünyevî aşktan ayrı tutmak gereklidir.. Mevlâna, dünyevî aşkı, Mecnunun devesine benzetir ve Mesnevi'sinde şu hikâyeyi anlatır :

Mecnun, Leylâsına kavuşmak için bir deveye biner, ileri sürer. Halbuki devenin arkasında çok sevdiği bir yavrusu vardır. Mecnun deveyi ileri sürdürdü, yavrusu geri kalır. Yular gevşeyince de deve geri gider. Mecnun deveyi mahmuzlar, deve ileri, yuları gevşetir, deve geri.. Bir süre sonra Mecnun kendine gelir, şöyle etrafına bir bakar, bir de ne görsün. Bulunduğu yerde.. O zaman Mecnun : (-A deve!. İkimiz de aşağız ama, aşklarımız ayrı.. Biz birbirimize yoldaş olmayız. Çünkü birbirimizin yolunu vuruyoruz.)

Hikâyede, deve dünyevî aşkı, yani ten ve nefes meylini, Mecnun'la gerçek aşığı temsil etmekte..

Her iki aşk bir gönüilde bulunmaz.

Gerçek aşık, ten devesine değil, can devesine binendir. Can ve bekâ âlemine kanat açandır.

Gerçek aşık Mevlâna'dır. Mevlâna olandır, Mevlâna'yı yaşıyanıdır. Gerçek aşk'ta yalnız Tanrı arayan, Tanrı'ya yönelikdir..

Başkası değil..

Mevlâna Aşk ve Şefkat Timsalidir

Midhat Baharî Beytur

Türkistanda Belh Şehrinin tertemiz toprağından, mubarek bir kaynaktan geceleyin berrak ve parlak bir su fışkırdı... Bu su, Türkistandan Anadoluya doğru bir sel gibi beldeleri, vadileri geçti, bir nur gibi aktı... Nihayet Konya'ya, o şereflî diyara gelince, o sel büyüdü bir nehir oldu. Gün geçikçe büyüdü, daha büyüdü, en sonunda bir deniz oldu. Bu deniz, git gide dibi, kenarı olmamış bir umman halinde göründü...

Ucu bucağı olmamış bu engin deniz bir gün, ilâhi şiir güzellikleri içinde hak nafhalarının rüzgârlarıyla dalgalanmaya başladı. Bu dalgalarda Tanrı'nın aşk kitabının yazılarını okudukları için görenler hayran oldular (Divan-ı Kebir) adını verdiler.

O rüzgârlar, bu denizden günüün birinde nûr gibi altı dalgayı birbiri ardı sıra göklere yüksetti. O kadar yükseltti ki, gökleri geçti, ta arşa dayandı. Bu dalgalarda ezeliyet güzelinden vuslet müjdelelerinin teranelerini duydukları için mest oldular (Mesnevi) adını verdiler.

Özlu bahar bulutlarıyla hiç durmadan cihana rahmet yağmurları yağıdıran, susuz toprakları sulayan, ve bu suretle insanlık âlemine yepyeni taze hayat veren, o coşkun fevizi Tanrı denizine de (Mevlâna) dediler.

Mevlâna, bütün manasıyle aşk ve şefkat timsalidir. Sözlerinde, bütün eserlerinde, milliyet farkı gözetmeden, insanları birbirine sevdirmeye sevk eder ve daima birbirlerine iyilik ettirmeye teşvik eder. Her sözünde, beşeriyeti gaflet ve cehalet karanlığından kurtarıcı parlak bir saâdet yıldızının ışığı vardır.

Hidmeti mikün beray-i Girdgâr
Ba kabül-ü redd-i halkanet ci kâr

«Elinden geldiği kadar, Allah için, insanlığa hizmet et, yaptığı hizmeti halkın beğenip kabül veya redetmesini düşünme» der.

Yüce meşrebinde, bilhassa kadınlarla önemli bir mevki verir. Mesnevi'nin birinci cildinde, Peygamberimizin :

«Kadınlar, akıllı erkeği yenerler, fakat cahil erkek, onları yener» hadisi şerifini şu yolda açıklar:

«Peygamber dedi ki: «Kadınlar, akıllı erkeklerle, gönül ehli olanlara ziyadesiyle galip olurlar. Fakat cahiller kadına galebe ederler.»

Çünkü onlar sert ve kaba muameleli olurlar. Onlarda acımak, lütfetmek, sevmek azdır, tabiatlarında, yaratılışlarında hayvanlık üstündür.

Sevgi ve acıma insanlık vasfidir. Öfkelenme, şehvet de hayvanlık vasfidir.

Kadın Hak nûrudur, maşuk değil. Sanki yaratandır, yaratılmış değil.»

Mevlâna, yaratılışındaki yüksek meziyyetlerinden, yüce faziletlerinden bize nasib vermek, sonsuz güzelliklerinden tattırmak için arasında kendi makamlarından haber vererek der ki:

«Benim ondan başka işim, ondan başka iş yerim yoktur. Ben söz söyleşim, söz söz. Çünkü sözlerimi beğenmiş, dinleyen o sevgilimdir.

Ben söz söyle dudu kuşu oldum. Çünkü benim şeker iklimim odur. Ben güzel koku koklar bülbül oldum. Çünkü benim gülüm, gül bahçem odur.

Ben meleklerin üstünde kanad çırpár uçarım. Çünkü benim kolum kanadım odur. Başımı göklerden yükseğe, öteye uzatırmı. Çünkü benim başım da, sarığım da odur.

Canım ve gönlüm sâkindir, çünkü benim canım ve gönlüm odur. Benim kafilem selâmet içindedir. Çünkü kafilemi yeden önderim odur...

Gül bahçelerine örnek olan altın rengim, onun altın hazinesinin küpüdür. Benim güneş gibi parıldayan, karanlıklar yaran kılıcım da odur.

Cismim evi, neden halkın secde yeri oldu, biliyor musun?

— Gece ve gündüz benim cisim evimi kaplayan, kapı ve duvarları üzerinden ayrılmayan odur, o sevgilimdir de ondan...»

Divan-ı kebirdeki şîrlerinden birinde aşk söyle tarif ediyorlar:

«Aşk denilen yüce hakikati, ilm-ü faziyette, defterde, kitap

yapraklarında arama, orada yoktur, bulamazsun. Halkın dedikodu ettikleri yol, aşıkların yolu değildir, onların yürüdüğü yol, bambaşkadır...

Aşk, öyle ilâhi bir ağaçtır ki, kökü, dalları ne yere, ne de arşa dayanır. Aşk ağacının kökü ebedde, dalları ezeldedir.»

Aşktaki yüce makamlarını şöyle anlatıyorlar:

**Nihadem pay ber aşkı ki ber uşşâk ser başem
Menem ferzend-i aşk ey can veli piş ezpeder başem**

«Ben öyle bir aşka ayak koydum ki, aşıklara baş olurum. A canım! Ben aşkin oğluyum ama babamı geçerim.»

Nazenin-i aşkı, şöyle öğütürler:

**İn nim şeban kist çü mehtâb reside
Peygamber-i aşkest zi mihrâb reside**

«Geceyarısı, mehtâb gibi gelen bu güzel kimdir?

— Aşk Peygamberidir, mihrabdan geliyor...»

Mevlâna diyor ki: «Sözden söyleyenin kokusu gelir. Kur'andan Allah'ın, Hadis-i şeriften Hazret-i Muhammed'in, bizim sözlerimizden de kendi kokumuz gelir.

**Buy-ı sıdk u buy-i kizb-i gölgir
Hest peyda der nefes çün mişk-ü sir**

«Doğru söz olsun, ahmak aldatan yalan söz olsun, misk ve soğan kokusu gibidir, söyleyenin nefesinden belirir.»

Mevlâna diyor ki:

«Erlik, toprağı altın etmek, cömerdlik, altını toprak mesabede kullanmaktadır. Biz elhamdülillâh, her ikisinde de pehlivan olduk.»

**Pišei merdi zi hak amûhtîm
Pehlivan-i aşk u yarı Ahmedîm**

«Erlik sanatını Haktan öğrendik. Aşkin pehlivanıız ve cenab-ı Ahmed'in sevgilisiyiz.»

Bir gün Mevlâna'nın meclisinde bulunanlardan biri dedi ki :

«Yedi kiraet usulu üzere Kur'an okuyan Ziya-ed din, zamanın Ebu Hafızıdır. Her gece, bir hatim indirir öyle yatar.»

Mevlâna, o adama şu cevabı verdi:

«Kitabullah, dört kısım üzere kurulmuştur: Metin, işaret, letafet-i beyandaki nükte, hakyık.

Metin avâma, işaret havâsa, letafet-i beyandaki nükte Tanrı Velilerine, hakyık Peygamberlere mahsusdur. Demek ki, o adam, hep metinle meşgul olmakla kanaat etmiş, Kur'anın özünden, rumûzundan nasibsiz kalmış.»

Yine Mevlâna diyor ki:

«Ben aşıkların gözü önünde görünen bu cisim değilim. Ben o zevk ve neşeyim ki, âyîn ve erkânımdan, adımı anmaktan ve kelâmından müridin içinde tecelli ederim. Allah aşkına, Allah aşkına, canında o zevki bulunca, ganimet bil ve ni'mete şükret.»

Şems-i Tebrizî Hazretleri diyor ki:

«Mevlâna'nın kıymetini biliniz, hem ziyadesiyle biliniz. Zira Mevlâna o kadar büyüktür ki, onun hak katındaki nazlı mahbubiyet makamının, ve halvetgâh-ı Muhammedideki tecelli mazhariyetinin, yüce derecesini dünyada değil, ahirette bile hakkıyle takdir edemeye diler.»

«**Ey kâşif-i esrar-ı Huda Mevlâna
Sultan-ı beka, şah-ı fena Mevlâna
Aşk etmededir hazretine böyle hitab:
Mevlây-ı gürüh-ı evliya Mevlâna...**»

Midhat Baharı BEYTUR

Mevlâna Ist Ein Symbol Der Liebe Und Güte

Mithat Bahari Beytur

Aus dem reinsten Boden der Stadt Belch in Türkistan, aus einer heiligen Quelle wurde in einer Nacht ein klares und blitzendes Wasser gesprudelt... Dieses Wasser hat seine Richtung von Türkistan nach Anatolien gewandt, wie ein Giessbach über die Staedte und Tale gesprudelt, und als ein strahl des reinen Liehtes sich dorthin ergoss... Als sie aber zum Schluss Nach Konya, an diesem ehrwürdigen Ort gelandet ist, hat dieses Giessbach scih erweitert, entwickelt, vergrössert und zu einem Strom ausgewachsen. Danach hat sich auch dieser Strom von Tag zu Tag vergrössert, ausgeweitet und endlich eine See geworden, was sich immer weiter entwickelte und zum Schluss zu einem Ocean ohne Boden und Ufer geworden ist.

Diese unendliche weite Ocean hat sich an einem schönen Tag, in der Schönheit der Göttlichen Poesie durch den heiligen Odem begonnen Wellen zu schlagen. Weil man eben in diesen Welen die Schriften aus dem Buch der Liebe des Gottes gesehen und gespürt hat, sind die Beschauer in Erstaunen und Bewunderung verfallen. Diesem hat man den Namen «Divani Kebir - Grosses Divan» gegeben .

Die Winde haben eines Tages aus diesem See, hintereinanderen 6 Wellen gegen Himmel erhoben. Er hat sie so hoch erhoben, dass sie den Himmel überwunden, bis zum Thron des Gottes gelandet ist. Weil man aber in diesen Wellen die Botschaftsmelodie der Vereinigung mit der ewigen Schönheit gespürt hat, wurden sie hoch begierstert, und dem haben sie den Namen «Mesnevî» gegeben.

Den, der durch volle Frühlingswolken auf die welt ununterbrochen Gnadenregen spendete, und die vertrocknete Erde befeuchtete und so an die Welt der Menschheit ein ganz frisches Leben gab, diesen überquellenden, segensreichen Gottessee, hat man «Mevlânâ» gegannt.

Mevlânâ ist in voller Deutung des Wortes ein Symbol der Liebe und Güte. In seinen Worten, in allen seinen Werken bestrebt er, die Menschen, ohne Unterschied der Nationalität und Klasse, einander zu lieben, sie zu ermutigen so dass jeder dem anderen etwas gutes tut. In jedem Wort von Ihn leuchtet ein Licht der Glückssterne, die die Menschheit aus der Dunkelheit der Sorglosigkeit und Unwissenheit rettete.

Er sagte :

«Diene Soviel Du kannst für Gott und die Menschheit Kümmere Dich nicht darum, ob Dein Dienst vom Volke angenommen oder abgelehnt wird.»

In seinem Glauben, gibt Er vor allen Dingen den Frauen eine wichtige Stellung. In dem ersten Band der «Mesnevî» erkläterter einen Spruch unseres Propheten rechtgut. Der Prophet sagte:

«Die Frauen können über die klugen sehr gut besiegen. Aber die unwissenden. Männer können über die Frauen besiegen.» Und Mevlânâ hat diesen Spruch so erleuchtet.

«Unser Prophet hat gesagt, dass die Frauen über die klugen Männern, die Menschen mit Seelenleben sehr gut besiegen. Aber der unwissender Mann wird sie unterdrücken.» Denn sie benehmen sich hart und grob. Sie empfinden kein Mitleid, keine Lust zur Ergebenheit, bei denen ist die Liebe sehr gering, bei ihren charakteren ist die Tierheit überragend.

Bekantlich sind die Liebe und Mitleid die menschlichen Eigenschaften, dagegen sind Wut und die Sinnlichkeit die tierische.

«Die Frau ist Gottes Licht, keine Geliebte, als wenn sie eine Schöpferin waere aber keine Geschöpfte.»

Um uns von hohen Eigenschaften und Verten seiner Schöpfung, von seinen überaus seltenen Tugenden ein Beispiel zu geben und um uns von diesen unendlichen Schönheiten auskosten zu lassen. erzaehlt hin- und wieder von seiner Grösse und sagt :

«Ich habe keine Beschaeftigung und keinen Arbeitsplatz ausser Ihm. Ich sage Wörter, Wörter wieder Wörter. Denn der Hörer meiner Worte ist Er. Er, mein Geliebter, dem meine Wörter gefallen.»

Ich bin ein sprechender Papagei geworden, weil es mein gutes Klima ist. Ich bin ein Nachtigall geworden, der schönen Duft riecht, denn meine Rose, mein Rosengarten ist Er...

Ich fliege über den Engeln mit meinen Flügeln, denn meine

Arme und Flugeln ist Er. Ich stecke mein Kopf über den Himmel und weiter, denn mein Kopf und Turban ist Er...

Mein Herz und Seele ist ruhig, denn mein Herz und Seele ist Er. Meine Karavane ist in Sicherheit, denn der Führer meiner Karavane ist Er...

Meine goldige Farbe, die dem Rosengarten als Beispiel dient, ist der Behaelter seiner Goldschaetze. Auch mein Sebel, der wie eine Sonne Scheint und die Dunkelheit zerteilt, ist Er...

Weisst Du, warum dieses Körperhaus zu einem Altar des Volkes geworden ist?

Weil, Tag und Nacht mein Körperhaus deckende, über Türen und Waende sich nicht trenende ist Er, Er, mein Geliebte... Das ist der Grund.»

Mevlânâ hat in einem Gedicht in der «Divan i Kebir» die Liebe so bezeichnet:

«Die hohe Wahrheit, die man Liebe nennt, suche nicht in den Wissenschaft und Tugend, nicht in den Heften und zwischen den Blaettern der Bücher Sie ist nie da. Du kannst sie dort nicht finden. Der Weg, Worüber das volk hin- und her, redet ist nicht der Weg der Liebenden. Ihre Wege sind ganz wo anderes.»

«Die Liebe ist so ein göttlicher Baum, dass dessen Wurzeln, Aeste weder im Himmel noch in der Erde steht. Sie sind auch nicht nur bis zum Thron des Gottes gewachsen. Die Wurzeln des Liebesbaumes steht in der Ewigkeit aller Anfaenge und die in der Ewigkeit aller Anfaenge.»

«Ich habe mich so in eine Liebe hineingegeben, dass ich den Liebenden der Haupt geworden bin. Mein Lieber, wohl bin ich der Sohn der Liebe, aber ich habe meinem Vater überflügelt.»

Er lobte die Göttlichen Liebe so :

Wer ist dieser Schöne, der in der Mitternacht, als Mondschein hereinkommt?»

«Es ist der Liebesprophet. Er kommt direkt aus dem Altar...»

Er sagte noch: Aus dem Wort kommt der Odem des Aussprechers. Genau wie aus Kur'an der Odem des Gottes, aus den Reden des Propheten der Odem des Muhammed's, aber aus unseren Wörtern kommt unser eigener Duft...»

«Gutes Wort, oder falsche Gerede, die dem Leichtglaubigern zum Irre führt, sind die Gerüche der Moschuss oder des Zwiebels. Sie kommen aus dem Atem des Sprechers entsprechend heraus.»

Er sagte noch :

Maennlichkeit heisst die Erde zum Golde verwandeln, und die **Freigiebigkeit** das Gold als Erde verbrauchen. Gott sei Dank wir sind in beiden Faellen zum **Held** geworden.»

«Wir haben die Kunst der Maennlichkeit vom Gott gelernt. Wir sind **Held** der Liebe, und die Geliebte der heiligen Ahmed.»

Eines Tages sagte einer der Anwesenden in der Kreise Mevlânâ folgends: «Ziyaeddin, der in 7 verschiedener Weise den Kur'an lesen kann, ist wohl der Vater aller Kuranleser (Hafiz, Ebulhafz) Er liest jede Nacht den ganzen Kur'an durch, und erst dann geht er schlafen.»

Mevlânâ erwiederte folgendemassen dem Sprecher:

«Buch des Gottes ist in vier Teilen ausgebaut: Der Text, das Zeichen, die Schönheit und Deutung des Ausdrucks und die Wahrheit.

Der Text ist für das Volk, die Zeichen für die Gewaehlten, die Deutung und Schönheit bei der Ausdruck für den Gottesmaennern und die Wahrheit für die Prpheten bestimmt. Sicher hat sich dieser Mann nur mit dem Text beschaeftigt und sich damit begnügt. Er ist von der Deutung und dem Kern der Kur'an fremd geblieben, und hat davon nicht profitiert.»

In anderen Stellen sagte er noch:

Ich bestehe nicht nur aus diesem Körper, der sich der Liebenden zeigt. Ich bin auch die Genuss und die Freudigkeit, die sich in den Seelen meiner Anhaenger fühlen, wenn sie an mich denken, mich erwähnen und meine Wörtern zitieren. Im Namen Gottes und um Gottes willen wenn Du, in Deiner Seele dieses herrliches Gefühl empfindest, schaetze sie, und Danke Gott, für diese Gnade.»

Und der Şems-i Tebrizi sagte :

«Schaetzen Sie sehr hoch den Wert der Mevlânâ, und zwar all zu hoch. Dem er ist so gross, dass man seinen Grad der Geliebtheit bei Gott und in der Intimität bei dem Propheten Muhammed, die Phenomen seiner Offenbarungen nicht nur auf dem Erdboden, sogar Jenseits der Welt nicht zu begreifen und zu schaeten istmstande war.»

**O, Du Entdecker der Gottes Geheimnisse, Mevlânâ,
Sultan der Ewigkeit, schach der Vergänglichkeit Mevlânâ,
Die Liebe, redet Ihre Hochheit so an,
Göttlichkeit vor der Gottesmaennern Mevlânâ.»**

Osmanlı İmparatorluğu Mevlevihaneleri ve Son Şeyhleri

Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver

Geçen asırdan itibaren Osmanlı İmparatorluğu havzasında şimdiki Türkiye sınırları içinde ve dışında kalan Rumeli, Suriye, Irak, Arabistan ve Mısır sahasında mevcud Melevihanelerin tamam olmayan listelerine muhtelif yerlerde rastladık. Bunun en mühimini Aziz Büyük Hocamız Profesör ve Doktor Feridun Nafiz Uzluk toplamıştır. Nitekim muhtelif yerlerde, hatta 1314 (1898) senesine aid Konya salnamesindeki listede dahil bulduklarımı kendilerinde bulunan ve bir suretini lütuf buyurdukları sıralamadan mukayeselerimizi yaptık. Bu suretle bu listeyi bulduklarımıza tamamladığımızı hiç zannetmiyoruz.

Fakat elimize geçen listelerde gördüklerimiz müteferrik yerlerde rastladıklarımız hariç 70 i buluyordu. Muhteif menbalardakilerle bu miktar yüze yaklaşmıştır. Bunu elimize geçen kayıtların bir özeti olarak sevinçle karşılamalıyız.

Mevlevihanelerimizin bulunduğu şehirlerde gösterdiklerimizin sıhhatine inanabiliyoruz; cümlesi 1925 de tekkeler kapanırken seddilememiştir. Daha eskiden kapananlar da var. Bizden ayrılan memleketlerde kalanların son yıllarını bileyemiyoruz. Birçok şeyhleri hicret etmişler. Bir kısmı da mahallerinde kalmıştır. Vatanımıza iltica edenleri kısmen öğrenebildik. Fakat yerli yürütücülerinden ve bugünkülerinden haberimiz yoktur.

1951 Şubatında tesadüfen Kahire'de yolda Mısır Melevihanesi seyhine rastladım. Elini öptüm. Bana oradaki Melevihanenin olmasına rağmen kapandığını ve odalarının da işgal edildiğini, evkafına el konduğunu yeis içinde bir konuşma ile bildirdi.

1925 de kapanan melevihaneler son şeyhlerini de tamamen ve daha önce kapananları ve bizden ayrılan ülkelerde kalanları da bilemediğimizden, bildirdiğimiz son şeyhler listesi hususunda isabetimiz kesin değildir. Listemizde tarihi gösterilemiyen şeyhler sonda

olanlar mı? Birsey denemez. Bu noktada bir doğruluğa kavuşmadığınızı üzülerek bildirmek isterim.

Mevlevî tekkelerinin eski ve yeni inkırazlarına dair de tam malumatımız yoktur. Nitekim 1314 senesi Konya Sâlnamesinde şu kayıd mühimdir: Bunlardan başka daha pek çok tekke varsa da zamanla münkeriz olmuşlardır. Bunların da listesi maalesef olmadığından üzgünüz. Bizim öteden beriden ilâvelerimizle taktim etmeye teşebbüs ettiğimiz bu liste de tam sayılmamalıdır. Mevlevihaneleri-miz tarihleri mahallerinde Türk ilim, tasavvuf, edebiyat, sanat ve folklor üzerine vücude getirdikleri tesir noktasından pek mühimdir. Bunlar diğer dini ve tasavvufî tarikatlar arasında Türk kültürü noktasından ve Türk ruhî asaletinin birer temsili olarak müstesna bir mevkie sahib olmuşlardır. Bu noktadan bu Türk kültürü Ocakları, mahallerinde rivayetler, ananelere bile dayansa tesbit olunmalıdır. Birgün daha itimada lâyık bir liste ve tamamlayıcı bilgilere sahib oluruz.

Osmanlı İmparatorluğu Mevlevihaneleri inşa yerleri, tarihleri ve geçiriği safahatı itibariyle halâ hallolunmağa lâyık bir problemdir. Daha çözülmüş sayılamaz.

A

Mevlevihaneler

Adana	Mevlevihanesi
Afyon Bakınız:	»
«Karahisar»	
Akçaşar «Akçaşehir»	»
Akçahisar	
Amasya	»
Antalya	»
Antakya	»
Ankara	»

Son Şeyhi

Faik	
Cemaleddin Efendi	(1)
Alidede	(2)
Mehmed Hüsameddin Dede	(3)
Mustafa Nuri Dede	(4)

(1) Halen torunu Amasyada.

(2) 26 Ekim 1340 (1921-22) de ölmüştür. Bir diğer kayıttta son şeyhi Said Hemdem Dede deniyor. Kastamonu şeyhi iken Antalyaya gönderilmiştir.

(3) 1314 (1898) Konya vilâyet Salnamesinde o seneye mahsus kayıtlıdır.. Diğer bir listede Mehmed Şah diyor.

(4) Vefatı 7 veya 12 Mart 1941 de veya 1946 da İstanbul'da ölmüştür. Eyüp Sultan civarında medfundur.

Mevlevihaneler

Ayasluk «Selçuk» Mevlevihanesi
 Aydın «Güzelhisar»   »
 Akşehir   »
 Ayntap   »

Son Seyhi

Sakib Dede   (5)
 ?   (6)
 Mustafa Dede

B

Bahariye   »
 Bağdat   »
 Beyşehir   »
 Belgrad   »
 Belgradcık   »
 Bilecik   »
 Bozkır   »
 Bosna Saray   »
 Burdur   »
 Bursa   »

Bahaddin Efendi   (5)
 ?   (6)
 Arif Çelebi   (7)

 Bahaddin Efendi   (8)
 ?   (9)
 Ruhi Dede   (10)
 Fehmi Dede   (11)
 Mehmed Şemseddin Efen. (12)
 Mehmed Şemseddin Efen. (13)

C

Çankırı   »
 Çorum   »

Hasib Efendi   (14)
 Hüsameddin Dede Efendi (15)

(5) 937 (1530-31) de vakıfları vardır, zengindir. Son durumunu öğrenemedik.

(6) Kadir Dedenin Mevlevî taburu listesinde Aydın Bölüğü başındadır.

(7) Mevlevî taburu listesinde var. 1314 (1898) de Şeyh Mehmed Arif Dededir.

(8) Prof. Dr. Feridun Nafiz Uzluk listesinde var.

(9) Mevlevî taburunda ismi var.

(10) Hiçbir bilgi yok.

(11) Gazi İsa Bey Mevlevihanesi de deniyor.

(12) Vefatı 7 Şubat 1334. Burdur Mevlevihanesinde medfun. Mevlevî taburunda ismi var.

(13) Vefatı 10 Ağustos 1931. Bursa M. medfun. Mevlevî taburunda ismi var.

(14) Vefatı 19 Temmuz 1927. Çankırı Mevlevihanesinde medfun. Mevlevî taburunda ismi var.

(15) 10 Nisan 1955 de ölmüştür. Mevlevî taburunda ismi var.

Mevlevihaneler

Son Seyhi

Demirci	Mevlevihanesi	Son şeyhi malûm değil	(16)
Denizli	»		(17)
		E	
Edirne	»	Salâhaddin Dede	(18)
Eğridir	»	Yusuf Dede	(19)
Erzincan	»	Hacı İbrahim Hakkı Dede	
Ermenek	»	Hüsameddin Dede	(20)
Eskişehir	»	Mehmed Şemseddin Efen.	(21)
Eyüpsultan	»		(22)
		F	
Filibel	»	Mehmed Nesib Dede	(23)

- (16) 1314 (18) de Mehmed Nuri Dede Şeyhdır.

(17) 1314 de Şeyh Hasan Efendi.

(18) Salahaddin Dede 1288 (1871) de doğmuştur. Edirne'de 33 senenin Şeyhliği var. 65 yaşında 27 veya 29 Ağustos 1937 de Edirne'de ölmüştür. Muradiye Kabristanında gömülüdür. Mevlevî taburunda ismi vardır. Kâzım Dirik Paşa zamanında ne planı ne de resimleri alındılarak 8 Nisan 1938 de Edirne Mevlevîhanesi enkazı ve yıkılması Vakıflar idaresince 215 liraya ihale edilmiştir.

(19) Eğridir Mevlevîhanesinde medfun, tarihini bilmiyoruz. Daha öncesi Şeyhi Osman Nuri Efendi 24x1334 (1918) de ölmüştür. Mevlevî taburunda ismi vardır.

(20) 1314 de hayatta.

(21) Şam'da vefatı 20 Şubat 1331 (1915) diğer bir kayıtta Kasım yazılı. Mevlevî taburunda bulunmuştur.

(22) Bilgi yoktur. 1033 (1623) yılına aid bir kayıt bulduk. Bunun Eyüp Sultan'da Defterdar'da Zâl Mahmud Paşa civarında olduğu ihtifalci Ziya Bey'den naklen Cevdet Çulpan Paşa'mız bildiriyor. Zelzelede yıkılmış bir daha yapılmamıştır.

(23) 1314 de hayatta.

Mevlevihaneler

Galata Melevihanesi
Gelibolu »
Girid Hanya »
Gömülcine »

Halep »
Hama »
Hotin »
Humus »

Ipek »
İdris Köşkü »
İzmit »
İlbasan »
İzmir »
İslâhiye »
Isparta »

Son Şeyhi**G**

Ahmed Celâleddin Dede (24)
Mehmed Burhaneddin (25)
Mehmed Şemseddin Dede (26)

H

Sadettin Çelebi (27)

Abdurrahman Kâmil Ef. (28)

I

Abdülfettah Dede (29)
Hafız Dede (30)
Nuri - Nureddin Dede (31)
Nuri Dede

(24) 5.X.1946 da öldü. Karacaahmed'de medfun. Melevî taburunda ismi var.

(25) 1282 (1865) doğumludur. 10 Ağustos 1954 de vefat etmiştir. İstanbul'da Ortaköy'de metfundur. Melevî taburunda ismi vardır.

(26) 7 Haziran 1340 (1924) de İzmir'de ölmüştür. İzmir Melevî hanesine gömülümüştür.

(27) Osmanlı Devrinde son Melevî şeyhi Kayserili Ahmed Remzi Dede Efendi'dir. Mütareke başında ayrılmış, İstanbul'a gelmiş ve sonra Üsküdar Melevîhanesine şeyh olmuştur.

(28) 26 Mart 1332 (191) de ölmüştür. Melevî taburunda bölüğü başında bulunmuştur.

(29) Hudaverdi Paşa'nın Melevîhanesi de derler.

(30) 1232 de (1819) da kurulmuştur. Hiç bir bilgimiz yoktur.

(31) İzmir'de 13 Aralık 1336 (1920) de ölmüş ve Melevîhane bahçesine gömülümüştür. Yaşar Sadi merhumun defterine el yazısı altında vefatı 4 Aralık olarak işaret edilmiştir. Melevî taburunda ismi vardır.

K

Karahisar (Afyon) Mevlevî.	Râşid Çelebi	(32)
Karaman	Sadettin Çelebi	
Kastomoni	Tahir Âmil Çelebi	(33)
Kasımpaşa	Seyfettin Dede	(34)
Kayseri	Hüsameddin Dede	(35)
Kerkük	Abdullah Dede	(36)
Kıbrıs	Celâleddin Dede	
Kırşehir		
Kilis	Abdülgâni Dede	(37)
Kılıç Ali Paşa	Bak.: Beşiktaş Mevlevihanesi	
Kışlacak Mevlevî Zaviyesi		(38)
Konya Mevlevihanesi	Abdülhâlim Çelebi	(39)

- (32) Son şeyhlerinden Celâleddin Çelebi, 25 Eylül 1334 (1918) de ölmüş ve Afyon Mevlevihanesinde gömülmüştür. Mevlevî taburunda bulunmuştur.
- (33) Pederi ve Mevlevî taburunda bulunan Âmil Çelebi Eylül 1922 de İstanbul'da vefat etmiş ve Erenköy'de Sahrayı Cedit Kabristanına defnedilmiştir. Mahdumu Tahir Âmil Keyman Çelebi de 7 Eylül 1953 de Göztepe'de ölmüş. Pederi yanına gömülmüştür.
- (34) 1945 de ölmüştür. Mevlevî taburunda bulunmuştur.
- (35) Vefatı 1931 dedir. Kayseri Mevlevihanesinde gömülüdür. Mevlevî taburunda bulunmuştur.
- (36) Musul Vilâyeti Sâlnamesinde 1312 (1896) da Lîlan Köy'ünde kaydı var. Kurucusu Kapış Mehmed Paşa'dır. Bu şeyh 18 Haziran 1915 de ölmüştür. Kerkük Mevlevihanesinde gömülüdür. Bir listede Musul yazılı gördük. Bu Kerkük'e mi aiddir veya bud başkası mıdır, öğrenemedik.
- (37) Hocamız Prof. F. N. Uzluk listesinde Kilis Mevlevî şeyhi Su-buhi Dede'nin oğludur. Abdülgani Tevfîk Gündüz Dede Muhterem Hocamıza Mesnevihanlık icazesi IV. 1344 de vermiştir.
- (38) Afyon Karahisar'ında.
- (39) 1291 Hicri yılında Kasım. 1341 (1925) de İstanbul'da ölmüş, Yenikapı Mevlevihanesine defnedilmiştir. 7 sene meşihatı vardır.

Mevlevihaneler

Pecs   Melevihanesi

Sakız	»
Samsun	»
Sandıklı	»
Selânik	»
Siroz	»
Sivas	»
Sütlüce	»

Şehrizor	»
Şems Türbesi	»
Şam	»

Tavşanlı	»
Timürcü	»
Tire	»
Trabulus Şam	»
Tokad	»
Tozman ?	»

Son Şeyhi**P**

(47)

S

İsmail Dede	
Hacı Mehmed Emin Dede	(48)
Cevri Dede	
Salahaddin Efendi	(49)
Celâleddin Dede	
Hüsameddin Dede	
Elif Efendi	

Ş

Haydar Dede	(50)
Hacı Rıza Dede	
Hacı Said Dede	(51)

T

Ziyaeddin Dede	
Hayrullah Dede	(52)
Mehmed Şefik Dede	(53)
Abdülhadi Dede	
?	

(47) Evliya Çelebi cild VI. S. 199 Macaristanda Pecs Melevihanesi hakkında epeyi bilgi var. Yakovalı Hasan Paşa hayratından; bir listede böyle gördüm.

(48) Melevî taburundan tesbit edilmiştir. Son şeyhini bilmiyoruz.

(49) Şeyh Salaâhaddin Özel 79 yaşında 3 Ocak 1948 de İstanbul'da ölmüş, Merkez Efendiye defnedilmiştir. Bir müddet Belediye meclisi azalığı, Beşiktaş Evelendirme memurluğu yapmış, Fazlü Kemali hüsni ahlâkı ile meşhur hayatı kalan son melevi şeyhi sayılmış.

(50) 1314 (1898) deki listede kayıtlıdır.

(51) Melevî taburunda ismi kayıtlı.

(52) Profesör Uzluk'a göre son şeyhi bilinmiyor. 1898 listesinde Nuri Dede kayıtlı.

(53) Melevî taburunda ismi var.

Ulukışla Mevlevihanesi
Urfa »

Said Dede (54)
Hasan Dede (55)

Üsküp
Üsküdar »

Ali Dede (56)
Ahmed Remzi Dede (57)

Vodina »

Hasan Dede (58)

Yenikapı
Yenişehir Fener
Yozgad »

Abdülbakî Dede (59)
Ahmed Dede (60)
? (61)

(54) 29 Mart 1916 da ölmüştür. Ulukışla Mevlevihanesinde gömülü. Mevlevî taburunda ismi var.

(55) Kadir Dede kütüğüne göre Şeyh Hüseyin Hüsameddin Efendi 13 veya 16 Nisan 1918 de ölmüş ve Urfa Mevlevihanesine gömülümüştür. Mevlevî taburunda bulunanlardan.

(56) 30 sene Üsküp Mevlevihanesinde şeyhliği vardır. 2 veya 25 Haziran 1923 de vefat etmiştir. Kasımpaşa Mevlevihanesinde gömülüdür.

(57) 1944 de Ankara Kütüphanesi Müdürü iken vefat etmiştir. Vasiyyeti üzere Kayseriye götürülüp Seyyid Bürhaneddin Muhakkiki Tirmizi türbesi iç bahçesine defnedilmiştir. Mezkûr Melevîhanenin son Aşçı Dedesi de pederimin aziz arkadaşlarından Vehbi Dede merhumdur.

(58) Vodine de denir. 1898 listesinde Şeyh Hasan Dede diye kayıtlıdır.

(59) Mart 1935 de bir kalb krizi neticesi vefat etmiş ve Yenikapı Mevlevihanesine gömülümüştür. Mevlevî taburu zabitleri arasındadır.

(60) Bahariye Mevlevihanesinin son şeyhi Bahaeeddin Efendi pedridir. Mezkûr melevihanesinin son şeyhi midir? Bilemiyoruz.

(61) Ufak bir listede elime geçti. Tahkik edemedim.

MURACAAT EDİLEN YERLER :

- Prof. Dr. F. Uzluk. Esas tuttuğumuz listedir.
- Edirne'de sakin eski mevlevî dedelerinden Kadir Efendinin mütevazı Mevlevîlik Arşivi. Bulduklarına ve tesbit ettiklerine tam liste deyemeyiz. Daha ziyade işittiklerine dayanmaktadır. Maamâfih topladıklarından epiy faydalandık. Bilhassa Birinci Cihan Harbi başında toplanan Mevlevî taburu listesinden ve bölüklerin başı olan kendi Mevlevîhaneleri şeyhlerini ondan öğrendik.
- 1314 (1898) senesine aid Konya vilâyeti sâlnamesinde mevcud 72 Mevlevîhanenin listesi Sayın Tümgeneral Cevdet Çulpan derliyerek lütfetmişlerdir.
- Çile çıkarılan Asitaneler ve çile çıkarılmayan zaviyeler iki ayrı listede gösterilmiştir. Son şeyhleri diye gösterilen cümlesi bundan 65 - 70 senesine aiddir. Lâkin bu tarihden sonra Mevlevîhanelerin ekserisi 28 sene daha açık kalmış, bittabi bu listedeki sonları olamamıştır. Meselâ Yenikapıda bu tarihde Şeyh Mehmed Celâleddin Dededir. Kapandığında Şeyhi, oğlu Abdülbâkî Efendi idi. Listedede Asitaneler bunlardır. Konya, Manisa, Afyon Karahisar, İstanbul, Kasımpâşa, Bahariye, Galata, Mısır, Gelibolu, Bursa, Eskişehir.
- Sahih Ahmed Dedenin Mahdumu Kudretullah Dede Efendinin rîk'a yazısıyle «Mecmuatül Tevarihül Mevleviyye» Hususi Küütüphanemizde bulunan nûsha.
- Cevdet Çulpan - Tümgeneral - mevzuumuz için bilhassa araştırmalarda bulunup mühim bilgilerle bu monoğrafiyi zenginleştirmek lütfunu esirgememişlerdir.

THE MEVLEVI HOUSES IN THE OTTOMAN EMPIRE

The Mevlevî sect had an eminent position in the Ottoman Empire as well as the Anatolian Selchuk Empire and the feudalities. During their rituals people satisfied their spiritual refinement, and to the intellectuals these places served as schools of music, art, and literature. The Mevlevîs became examples with their properness and education.

In the Ottoman Empire there were about one hundred Mevlevî Houses, and nine tenth of these remained open up to 1925.

The fate of those left outside the empire is unknown to us. Most of the people living in those places' moved into the Motherland, and centers of this mystic culture were ruined by the neglect of the people living there. Those in our country are also closed, wrecked or burned down. Some of them exist in ruins. Only the central one in Konya is a well preserved visiting place thanks to the understanding of the officials.

Mesnevi'de Psiko - Somatik ve Psiko - Analitik Bir Teşhis

Ord. Prof. Dr. Sadi Irmak

Freud ve Adler ekolü tarafından beden ve ruh bütünlüğünün bir ifadesi olan psikanalizin ilmi bir surette incelenmesi, nisbeten yenisidir. Bu görüşün psiko-somatik tababette ne büyük rol oynadığı bilinmektedir. Ancak her sahada olduğu gibi, bu alanda da ebedi hakikatların sezilişi çok eskidir.

Dikkate lâyiktür ki, doğu âlemi görünüşünü daha ziyade ruh üzerine teksif etmiştir. Batı ise asırlardan beri daha ziyade tabiat ve madde ile meşgul olmuştur. Böylece, doğu memleketlerinde insanın ruhi ahvali ruh - beden münasebetleri, verasetin tesiri gibi külâlarda büyük bilgi hazineleri meydana gelmiştir. Bugün elimizde, insanın türlü durumlarda ruhî davranışları hakkında sayısız lejandalar bulunmaktadır. Sâdi ve Hafızın bu alandaki harikulâde hikâyelerinden sonra Erzurumlu İbrahim Hakkının marifetname ve kıyaftnamesi bu konuda en mühim kaynakları teşkil eder. Bu eski kaynaklar arasında en kadîmi ve en enteresanı Mevlâna Celâlettin Rûmî (1207-1203) nin Mesnevisidir. Bu kitapta anlatılan hikâyelerden birisi, bize psikanalize dair en eski hikâye gibi göründü.

Eski zamanlarda bir ünlü padişah maiyetiyle bir gezintiye çıkar, yolda çok güzel bir cariyeye raslar. Ona candan aşık olur ve onu satın alarak sarayına getirir. Fakat kız hastalanır ve günden güne eriyip solmaya başlar. Çağırılan hekimler bir çare bulamazlar. Ne ilâç verirlerse beklenen tesirin aksi görülür. Bu durum karşısında yeise kapılan padişah, mescide sıgnır ve öyle derin bir niyaza varır ki göz yaşlarından secde yeri ıslanır ve orada bir uykuya dalar. Rüyasında temiz ve tatlı yüzlü birisi görünür. Ve ona «yârın karşına nurani yüzlü bir adam çâkacaktır, hastayı iyi edecek hekim

odur» der. Padişah şabah olup uyanınca rüyada gördüğü adamı bellieme ve başlar ve gerçekten o adam belirir. Bu, Mevlâna'nın aziz dostu ve hocası Tebrizli Şems'tir. Padişah bu zati karşılar. Aralarında uzun ve tatsız bir sohbet geçer. Nihayet hasta cariye hekime gösterilir. Hekim ilk bakışta anlar ki hastalık kızın bedeninde değil, ruhundadır, yani ruha bir diken batmıştır, onu maharetle çekip çıkarmak lazımdır. Hekim bir ruh tahlili yapabilmek için hasta ile yalnız kalır ve kiza bazı telkinler yaptıktan sonra nabzını ele alarak sualler sormaya başlar. Memleketini, dostlarını, tanıdıklarını birer birer sorar ve bu esnada nabzin hareketlerini yakından kontrol eder ve görür ki Semerkant şehrinin adı geçtiği zaman, kızın nabzı hızlanmakta ve yüzü solmaktadır. Hekim bu noktayı böylece ipucu olarak tesbit ettikten sonra, araya başka sualler sokar. Kızın nabzı tekrar sakinleşir. Sonra sözü gene Semerkant'e getirir. Oradaki tanıdıklarını soruştururken bir kuyumcunun adı geçince nabız gene hızlanır. Hekim derhal anlar ki, kız bu kuyumcuya sevmektedir. Ve hastalığı ondan ayrılmışındandır.

Hekim, kiza hastalığını teşhis ettiğini ve derman bulacağını söyler ve bu konuşmayı kimseye söylememesini tenbih eder. Sonra padişahın yanına giderek durumdan bilgi verir ve, bu kuyumcuya debdebe ile saraya davet ettirmesini ve genç kızı ona vermesini tavsiye eder. Bunun üzerine Semerkant'e maharetli elçiler gönderilir. Kuyumcu buldurulur ve tilat giydirilerek saraya başmuhasip tayin edildiği bildirilir. Böylece saraya gelen kuyumcuya cariye verilir. Muradına eren cariye, kısa zamanda tam şifaya kavuşur ve eski güzelliğini kazanır. Fakat kuyumcuya içirilen bir şerbet onu hasta eder. Kuyumcu günden güne sararıp solmaya başlar ve güzelliği söndükçe kızın aşkı da sönmeye başlar, çünkü bedene bağlanan sevgi, fânidir ve sîhhâtle kaimdir. Baki olan sevgi ruh ve Tanrı sevgisidir. Nihayet kuyumcunun ölümüyle kızın aşkı da tamamen söner. Ve padişah sîhhatini kazanmış olan cariyeye sahip olur.

PSİKO — SAMATİK

Bu hikâye tipik bir psikanaliz hikâyesidir. Daha XIII. asırda böyle enteresan bir tecrübein yapılmış olması, büyük hakikatların ne kadar erken tarihlerde sezilmiş olduğunun bârîz bir delilidir. Mevlânânanın bu hikâyesini, muhtelif tercümelerini karşılaştırarak aynile naklediyoruz:

Mevlânânanın mesnevisinde Padişahla căriyenin hikâyesi :

Ey dostlar, bu destanı dinleyiniz ki o, bizim asıl gerçeğimizin hikâyesidir.

Evvel zamanda bir padişah vardı ki din ve dünya mülkü onundu.

Rivayet edilir ki bu padişah bir gün atına bindi, Devletin ileri gelenleri ve yakınlarıyle ava çıktı.

Padişah yolunun üstünde bir cariye gördü. Ona bütün göynüyle bağlandı.

Onun can kuşu ten kafesinde çırpınıp muztarip oldu. Mal-mülk vererek cariyeyi satın aldı.

Böylece bahtiyar oldu ama kaderin bir cilvesiyle, cariye hastalandı.

Bir adamın bir merkebi vardı, ama palanı yoktu. Palan buldu o vakitte merkebini kurt kaptı.

Bir adamın testisi vardı, fakat su bulamazdı. Suyu bulunca da testisi kırıldı.

Padişah dünyanın dört bucağından hekimler topladı ve onlara dedi ki ikimizin yanı cariyeyle benim hayatım sizin elinizdedir.

Benim canımın önemi yok genç kız ise canımın canıdır. Ben hasta ve dertliyim. İlâcım ve dermanım odur.

Her kim ona bir derman bulursa benim hazinelerime cevherlerime mercanlarına sahip olur.

Hekimler dediler ki: Olağanüstü bir gayretle çalışalım. Nüfuz edelim kavrayalım ve bir çare bulalım.

Bizim her birimiz bu âlemin bir mescitidir. Her türlü iztiraf ve hastalığa karşı elimizde bir merhem ve ilâç vardır.

Hekimler kibirlerinden hastayı, İnseallah iyi ederiz, demediler, onun için Tanrı onlara insanın aczini gösterdi.

İnseallah demeyi terketmek insana kasvet ve gam getirir ama maksat bu sözü dille söylemek değildir. Çünkü dilin söylemesi arızıdır. Ve bir görünüşten ibarettir.

Nice insanlar yardım ki dilleriyle inşallah dememişlerdir ama gönülleri inşallah sözünü söylemişlerdir.

Hekimler genç kızın iyileşmesi için ilâç ve deva namiyle ne verdilerse ızdırap ve hastalığı artırmaktan başka bir işe yaramadı ve maksatlari hasıl olmadı.

Genç kız hastalandıktan zayıflaya zayıflaya kıl gibi kaldı. Ve padişahın gözünden ırmak gibi kanlı yaşlar aktı.

Safrayı bertaraf edebilen sergence bin athı ilâç Allahın takdirine bakın ki safrayı artırdı. Ve bademyağı rutubet yerine kuruluk verdi.

Melin adlı ilâç hastaya kabız verdi. Hararet söndüren su ise hastanın vücutunu ateşe verdi.

Padişah hekimlerin aczini gördü ve yalnızak mescide koştı. Mescide varınca mihraba kapandı secdegâh padişahın gözyasından islandı.

Padişah daldığı derin ve firtinalı denizden kendine geldi, Tanrıyı anmak için en güzel bir dil buldu!

Ey Tanrım, ihsanlarının en küçüğü cihan mülküdür. Ben ne diyeyim sen gizliyi de bilirsin.

Ey ihtiyaçlarımıza ebedi sığınak olan Tanrı, biz yolumuzu yine şaşırdık.

Sen buyurdun ki: ey kulum, ben gerçe senin sırrını bilirim ama sen dilinle de sırrını açığa vur.

Padişahın ruhu coşkunlukla feryada başlayınca Tanrıının ihsan ve merhamet denizi taştı.

Böylece ağlarken uykuya daldı, rüyasında bir ihtiyar belirdi.

O manevi varlık padişaha dedi ki: Ey şah, müjde. Yalvarışların kabul edildi. Yarın sana bir garip gelirse bilesin ki bizdendir.

Bu garip, bir hastalık hekimidir. Onu sadık bil, çünkü o güvenilir bir âlemdir.

Onun ilâcında mutlak büyüyü ve olağanüstü tesirli çareyi gör, onun mizacında Tanrıının kudretini müşahede et.

Bu vaadin vakti gelip gündüz olunca, güneş yıldızları yakarak doğdu.

Padişah pencerede mâna âleminde gördüğü âdem bekliyordu. Fazilet ve özgürlükle dolu bir gönül âlemi gördü ki, gölgeler içinde bir güneş gibi idi.

Bu faziletli âdem uzaktan erişti ve birdenbire bir hilâl gibi nahif göründü.

Hayal, ruh içinde bir hiç gibidir. Sen cihâni bir hayal üzere gidici san.

Arif olmayan insanların döğüş, barış ve kavgaları bir hayal gibi olan bu fâni dünyaya aittir. Öğünme, ayıplama, ölmeye ve şöhret te dünyevi hayallerden ibarettir.

O hayaller veliler için bir tuzaktır. Tanrıının bahçelerinde yaşayan ay yüzülerin bir aksıdır.

Padişah, rüyasında gördüğü hayali, misafirlerinin yüzünde parıldar buldu.

Kapıcılarının yerinden daha ileri gitti. Kayipten kendisine gelmiş olan misafiri karşılamaya gitti.

Bu ikisi «Padişahla hekim» aşinalık ve dostluk öğrenmiş bir deniz gibi idiler. Ve daha konuşmadan birbirlerine bağlandılar.

Padişah misafire dedi ki: Meğer sevdiğim senmişsin o kız değil. Ama Cihanda her olay başka bir olaydan kaynağını alır.

Ey gaipten gelen hekim, sen bana Mustafa gibi şefaatçı ben de sana Hazreti Ömer'in Resule bağlı olduğu kadar bağıyım. Senin hizmetine koşmağa hazırlım.

Tanrıdan edepli bir başarı isteyeyim, edepten mahrum olan kişi Tanrı'nın lütfundan mahrum olur.

Edebi olmayan kişi sadece kendisine fenalık etmekle kalmaz, her şeyi ateşe verip yakar.

Göklerden sofra indi bir zaman, bu sofra zahmetsizce, satılmaksızın, satın alınmaksızın kurulurdu.

Hazreti Musa'nın kavmi içinde bazı edepten mahrum kimseler dediler ki iyi ama sarmışak, mercimek nerede?

Bunun üzerine göğün sofrası ve ekmeği kesildi. Ekip biçmenin, tırpan ve orağın zahmetleri baş gösterdi.

Vaktaki Hazreti İsa tekrar şefaat eyledi. Tanrı yine nimet, ganimet ve sofra yollamağa başladı.

Edepten mahrum olanlar, yine edep dışına çıktılar ve dilenciler gibi fazla şeyler istemeye başladılar.

Halbuki İsa onlara yalvararak demişti ki: bu nimet daimidir, dünyadan eksik olmayacağı.

Kötü zan, hırs ve temah ulû bir zatin sofrasında küfür olur.

Temah yüzünden misli görülmemiş dilenci yüzüler üstüne rahmet kapısı kapanmıştır.

Zekât ve sadaka edildi diye bulutlar gelip yağmur yağmaz. Zinadan ise etraf harap olur.

Üstüne karanlıktan ne çökmüşse Tanrı korkusu ve edepten mahrumiyetten ileri gelmiştir.

Her kim ki gerçek dost olan Tanrıdan korkmaz, yiğitlerin yolunu kesen bir haydut ve nemrutтур.

Biedeplikten güneş tutulur. Şeytan Tanrı emrine karşı gelmeye yeltendiği için merhamet kapısından kovuldu.

Biedeplik yoluna sapan kimse, hasret vadisinde gark olur.

Bu dünya edep nuriyle doldu ve melekler edep sayesinde māsun ve pāk oldu.

Padişah elini uzatıp Tanrı hekimini yanına çekti ve onu aşk gibi gönlüne sindirdi.

Padişah o tanrisal hekimin elini anlını öptü ve hatırlını sordu.

Padişah gaipten gelen hekimle konuşa konuşa onu bağına bastı ona saygı gösterdi ve «nihayet sabır sayesinde bir hazineye eriştim» dedi.

Ve dedi ki: Ey Tanrının inayeti ve hediyesi ve sıkıntıları giderici hekim, sen sabır, sevincin anahtarıdır, ibaresinin mānasısın.

Ey tanrisal hekim, senin yüzün, her suale her müşkile kil ve kalsız olarak sende çözülür.

Ey gaipten gelen hekim, kalbimizde ne varsa sen onun tercümanısun ve her kim çamura batmışsa onun elinden tutan ve yardım edensin.

Merhaba, hoş geldin, Tanrı sana ferahlık versin. Ey değerli ve seçme âdem, ey gaipten gelen hekim, sen gaip olursan kaza ve belâ gelir ve enginler daralar.

Sen Kavmin efendisisin, seni istemeyen ve istememeye devam eden helâk olmağa mahkûmdur.

Bu meclis ve sofrası bitince padişah hekimin elini tutup onu hareme götürdü.

Hasta olan genç kızın ve hastalığın ahvalini hekime anlattı. Hekim hastanın karşısına oturdu.

Tanrisal hekim, genç kızın rengini, yüzünü, nabzını yokladı, hastalığın belirtilerini ve sebeplerini araştırdı.

Ve dedi ki: O hekimler ne ilâç etmişlerse şifa vermemiş, hastayı viran ve harap etmiş.

O hekimler, ruhun ahvalinden habersiz idiler. Ben anların iftira ettikleri şeyden Tanrıya sığınırmı.

Tanrisal hekim hastalığı anladı. Ve gizli olan haller ona ayan oldu. Amma bunu gizli tutup saha söylemedi.

Genç kızın hastalığı safraдан ve sinirden değildi. Her odanın kokusu dumanından belli olur.

Tanrisal hekim genç kızın iniltisinden anladı ki hastalığı gönül hastalığıdır. Bedeni sağlamdır, hastalığa tutulan, gönlüdür.

Gönül hastalığı, feryadından belli olur. Hiç bir hastalık gönül hastalığına benzemez.

Aşıkın illeti başka illetlerden farklıdır. Aşk, Tanrı sırlarının anahtarıdır.

Aşk, gerek bu yaşıta gerek o yaşıta olsun, Tanrı yolunu gösteren kılavuzdur. Her ne ki aşk için yazsam, aşka gelirim ama ondan utanırım. Gerçi dilin söyleyişi parlak ve aydınlıktır. Ama dilsiz ve kelimesiz aşk daha parlaktır.

Kalem aşkı tasvir ederken aşka geldi ve kendi kendine yanıldı.

Akıl aşıkın şerhinde zebun kaldı aşıkın ve aşıklığın şerhini yine aşk söyledi.

Güneşe delil yine güneştir. Eğer sana güneş için delil lazımsa, yüzünü güneşten çevirme.

Her ne kadar gölge güneşten nişan ve haber verirse de güneş, her an can nuru bahseder.

Gölge sana gece efsaneleri gibi uyku getirir. Güneş gelir ay ay yayılır.

Cihanda güneş gibi bir garip yoktur. Canın güneşi bâkidir. O gurup etmez.

Güneş görünüşte eşsiz ve tek ise de onun mislini tasvir etmek mümkünündür.

Canın güneş ki esirden meydana geldi, zehinde ve maddede onun misli ve naziri olamaz.

Tanrıyı tasavvura sığdırmak nasıl mümkün olur? Tanrıının aşkını tasavvur olunamaz.

Kelâm Şemsi Tebrizinin manevî yüzüne erişince dördüncü gögün güneşini baş çekti. Onu selâmladı.

Şems hazretlerinin mademki adı anıldı o zatin faziletlerinden bazlarını remzi bir surette anlatma vacip oldu.

Bu nefeste can (Muhtemelen Hüsamettin Çelebi) vardır, çünkü Yusuf gömleğinin kokusunu aldı.

Bunca seneler işittiğin sohbetinin hakkı için Şems hazretlerinin hoş ve güzel hallerinden birisini bize anlat.

Ta ki sevincinden yer - gök aydınlaşın, akıl, ruh, göz parıldası.

Mevlâna buyurur: Bunu bana teklif etme. Çünkü ben fenâ-yım. İdrakimde yorgunluk vâki oldu, onun için Şems'in meth ve senasını yapamam.

Bihuş olup şifa bulamayan kimse, her nedense methusenayı başaramaz.

Ben ne söyleyeyim ki, bende şimdi akıldan zerre yoktur. O sevgilinin şerhini nasıl yapayım ki onun misli yoktur.

Bu hicranın ve bu yürek acısının şerhini şimdi isteme, başka bir vakta bırak.

Hüsamettin Çelebi dedi: Ya Hazreti Mevlâna: beni doyur, çünkü ben açım ve çabuk ol çünkü vakit, keskin kılıç gibidir.

Sofu, zamane âdemî olur. Arkadaş, yarın bakalım demek tarikat şerhine uygun değildir.

Sen sofu değil misin, mevcut olan şeye veresiye ve ferdadan hiçlik kalkar yokluk hasıl olur.

Hüsamettin Çelebiye dedim ki: yar ve dostun sırrı örtülü olunca daha iyidir. Sen hikâyeyin özüne kulak ver.

Dilberlerin sırrı başka sözler arasında söylemiş olmalı.

Hüsamettin Çelebi dedi: Açık ve çıplak yani gizli kapaklı olmayarak gül ve söyle, beni reddetme ey fazilet âdemî Mevlâna.

Perdeyi kaldır, çıplak ve açık söyle, ünkü ben gömleği üzerinde olan put ve mahbup ile yatmam.

Mevlâna buyurur: Eğer ruhani sırlar uryan ve açık olursa ne sen, ne kenarın ve ortan kalır.

İrade ve arzuya talip olma, ölçü de işte, çünkü bir saman çöpü bir dağı kaldırırmaz.

Güneş ki bu âlemi aydınlatır eğer bulunduğu mevkiden biraz yaklaşan her şey yanar.

Ey Hüsamettin; Hazreti Şemsten bundan fazlasını bahsetme.

Şems Hazretlerinin sırrı ve hali ulu ve nihayetsizdir. Bu bahsi bırak, yörü, şah ile cariyenin hikâyesini tamamla.

Tanrısal hekim dedi ki: Ey şah evi boşalt, yakınlarını ve yabancıları buradan uzaklaştır.

Kimse kapıdan dinlemesin ki bu cariyeden bazı şeyler soracağım.»

Ev boşaltıldı. Cariye ile hekimden başka kimse kalmadı.

Hekim cariyeye yumuşak ve lütufkâr bir eda ile sordu: «senin memleketin neresidir?»

Her şehrîn ve her halkın ilâci başkadır.

«Senin şehrinde akrabadan kimler var, onlara yakınlığın nedir?»

Hekim cariyenin nabzını eline aldı ve birer birer felegin çevrinden sordu.

Bir kimsenin ayağına bir diken batsa ayağını dizi üzerine koyar.

İğne başı ile dikenin başını arar, bulamazsa dikenin battığı yeri dudağı ile ıslatarak onu çıkarmağa çalışır.

Ayağa batan bir diken güç bulunursa diken gönülden olunca nasıl olur? bana anlat.

Gönül dikenini rastgele her âdem görseydi, kaderler bir kimse ye nasıl el uzatabilirdi.

Bir kimse merkebin kuyruğu altına bir diken koysa, merkep onun def çaresini bilemez sıçrar.

Sıçradıkça diken daha fazla batar. Bir âkıl lâzım ki dikeni çikarsın, merkep dikenin defi için can acısıyla çifte atar ve bu sebepten vücudunda yüz yerde yara açılır.

Cariyenin hekimi diken çıkartıcı bir üstat idi. Kalbinin her tarafını manevî eliyle yokladı.

Hekim hikâye yoluyla cariyenin dostlarını sordu.

Cariye hekime hikâyeler anlattı, bulunduğu şehirden, efendilerinden ve hemşehrilerinden bahsetti.

Hekim cariyenin hikâyesine kulak astı ve bu esnada nabzının hareketlerine dikkatini teksif etti.

Cariyenin nabzının hangi isimde hızlandığına baktı. O cihet malûm olunca cariyenin bu dünyadaki sevgilisi belli olmuş olur.

Cariye dostlarını, gördüğü şehirleri saydı. Sonra diğer bir kasabanın ismini andı.

Hekim sordu: Kendi şehrinden dışarı çıktığında hangi şehir ve kasabade ziyade bulundun?

Cariye bir şehrin ismini söyledi. Bu esnada yüzünün rengi ve nabızı başkalaştı.

Cariyenin şehir ev ev gördüğü yerleri hikâye etti, ama bunlarda ne nabız değişti ne yüzü sarardı.

Cariyenin nabızı böyle sakin devam ederken, hekim şeker gibi tatlı olan Semerkant şehrinden bahis açtı.

Hekim Semerkan'ın adını anınca cariyenin nabızı hızlandı, yüzü büzülüp kırmızı ve sarı oldu. Bunun sebebi, Semerkantlı bir kuyucudan uzak kalması idi.

Bunun üzerine ay yüzlü cariye soğuk bir «ah» çekti. Ve gözünden seller gibi yaş aktı.

Hekim bu sırrı bulunca hastalığın asıl sebebini keşfetmiş oldu.

Hekim cariyeye cordu: kuyumcunun mahallesi ve caddesi hangisidir? Cariye, Köprübaşı mahallesi, Köprübaşı semti ve Kanfer mahallesidir, dedi.

Hekim hastalığın ne olduğunu bildim, seni kurtarmak için gayret sarfetmek isterim.

Şat, azade ve emin ol. Sana babaca, yağmurun çimenlere bağ ve bahçeye yaptığı iyiliği yapmak isterim.

Ben senin keder ve gammını çekerim, sen gam yeme, ben sana öz babandan daha şevkatlı ve merhametliyim.

Sakın kızım, padişah sorsa bile, bu sırrı kimseye söyleme. Peygamber efendimiz buyururlar ki her kimki sırrını gizler meramına çabuk nail olur.

Tohum ve tane toprak, altında gizli kalır. Onun sırrı, bostan ve tarlaların yeşilligi ve mahsülü olur.

Altın ve gümüş toprak altında gizli olmasalardı nasıl yer altın da beslenip terbiye bulurlardı.

Hekimin vahitleri ve iyilikleri hasta cariyeyi, korkudan kurtardı.

Vaadler var ki gönül onları ister, vaatler var ki gerçek olmadıklarından keder verirler.

Kerem sahiplerinin vaadi hazine ve geçer akcadır. Ehliyetsizlerin vaadi cana dert ve ezadır.

Hekim sualleriyle kızın kuyumcuya olan aşğını anlattıktan sonra kalkıp padişahın yanına gitti ve onun hastalık sebeplerinden biraz bilgi verdi.

Şaha dedi ki: bu dərdin defi için tesirli tedbir olur ki beyan ettiğim kuyumcuyu buraya celbedelim.

Kuyumcuyu bulunduğu uzak kasabadan buraya davet et ve altın hilât ve kaftanla ona gurur ver.

Padişah Semerkant'a bir iki davetci gönderdi ve davetciler hazik maharetli ve adil âdemlerdir.

O iki davetci Semerkant şehrine gidip kuyumcuya müjde ve başarı gotürdüler.

Bu davetciler maharet ve dirayetleri dolayısıyle dediler ki : Ey büyük usta ey hüneri son derecesini bulmuş ünlü kuyumcu, şehir ve kasabalarda bu zanaatı sen yarattın.

İşte Şah kuyumculuktaki maharetinden dolayı seni tercih etti, çünkü sen çok kâmil bir adamsın.

İşte şu hilâti ve kaftanı ve altın ve gümüşü al, Şahın yanına gelerek onun baş karinlerinden, nedimlerinden ol.

Kuyumcu bu mal ve hilâti görünce aldanıp mağrur oldu, kendi şehrinden ve evlâdından ayrıldı.

Sevinçle yola koyuldu. Bilmedi ki, Şah onun canına kastetmiştir.

Kuyumcu Arap atına bindi, sevinçle sürdü, kan pahasını hilât zannetti.

Ey sefere ve yola bu kadar sevinçle giden ahmak, kendi ayağınla kaza ve belâ semtine varmış oluyorsun.

Yolda kuyumcunun hayalinde izzet, itibar, büyüklük ve mal vardı. Azrail ise onunla alay ederek: «Evet, git dedi meramuna erişirsin.»

Garip kuyumcu gelince, hekim onu Şahın huzuruna ilettili.

Ziynetli bir şamdan gibi kuyumcuyu naz ve ikram ile Şahın huzuruna çıkardılar.

Şah kuyumcuyu gördü, çok ikram etti ve altın hazinesini ona teslim etti.

Sonra hekim şaha: «Ey büyük sultan dedi. O cariyeyi buna ver.»

Tâ ki cariye kuyumcunun visalinden lezzet bulsun ve aşk suyu ateşini gidersin.»

Hekimin tavsiyesi üzerine padişah bu ay yüzlü cariyeyi kuyumcuya bağışladı, bu iki sohbet isteklisini birleştirdi.

Kuyumcu ile cariye altı ay sefa sürdüler ve böylece kız tam sıhhatini kazandı.

Hekim kuyumcuya bir şerbet hazırladı. Bu şerbeti içen kuyumcu, kızın huzurunda eridi.

Çünkü hastalıktan kuyumcuda güzellik kalmadı. Kızın da kalbi kuyumcudan soğudu.

Kuyumcu çirkin, nahoş ve sarı zebun oldukça cariyenin kalbindeki sevgi de azar azar soğudu.

Renge bağlanan aşk, sonunda bir ayıp haline gelir.

Keşke o kuyumcu baştan çirkin olsaydı da bu hal başına gelmeseysi.

Kuyumcunun gözünden ırmak gibi yaşlar aktı, kendi güzelliği canının düşmanı oldu.

Kuyumcu şöyle dedi: «Ben o ceylanım ki derimi almak için av saf kanımı döktü.

Ben o tilkiyim ki postum için pusu kurarak başımı kestiler.

Ben o filim ki dişimi ve kemiğimi almak için kanımı döktüler.

Öyle edna bir şey için beni öldüren bilmez ki benim kanım uyumaz.

Bugün bâsa, yarın sana. Benim gibi bir kimsenin kanı nasıl zayı olur.

Gerçe duvar uzun gölge verirse de gölge tekrar duvar dibine çekilir.

Bu cihan bağdır ve bizim işimiz sestir. Seslerin yankısı yine bize döner.»

Kuyumcu bunu söyledi ve torağın altına gitti. Cariye de aşktan ve hastalıktan kurtulup pâk oldu.

Çünkü ölenlerin aşkını bâki kalmaz. Ölenler bize dönmez.

Dirinin aşkını gönülde ve gözde her an goncadan taze ve güzel olur.

Tanrıının aşğını seç ki Tanrı cana can katan şaraptan sana içirir.

O aşkını seç ki bütün peygamberler onda kudret ve saadet buldular.

Demek ki bizim için bu şaha yol yoktur. Kerim olanlarla işler güç değildir.

Tanrısal hekimin kuyumcuyu öldürmesi, ne padişahın bir şey bekendiği için, ne de korkudandı.

Hızır aleyhisselâmın çocuğun boğazını kesmesinin sırrını avam anlayamaz.

Eine Psychosomatische Diagnose im 13. Jahrhundert

Ord. Prof. Dr. Sadi Irmak

Die Neuentdeckung der Psychotherapie als einer wissenschaftlichen Methode ist verhaeltnicmaessig jung. Wie auf allen Gebieten aber ist die Vorahnung der ewigen Wahrheiten auch bei der Psychotherapie uralt.

Est ist bemerkenswert, dass die orientalischen Völker ihr Augenmerk mehr auf die Seele des Menschen konzentriert hatten, waehrend die okzidentalen mehr die Natur beobachteten. So entstand in der orientalischen Welt früh eine ansehnliche Literatur über das seelische Verhaltn ds Mnschen, über die Charaktertypen, über die psycho-somatischen Beziehungen und über den Einfluss von Vererbung und Umwelt auf die Charakterbildung. Wir besitzen heute Hunderte von legendaeren Erzaeulungen über das psychische Verhalten der Könige, der Sklaven, der Odalisken und anderer Haremssassen. Als die neueste Sammlung solcher Legenden können wir die Werke «Marifetname» (das Buch der Wissenschaften) und «Kiyafetname» (das Buch über den Körperbau und Charakter) von Ibrahim Hakki (geb. in Erzurum 1748) erwähnen. Als weitere Quellen nennen wir die Gedichtsammlungen von Saadi und Hafiz (Persien).

... Eine Geschichte, die wir im «Mesnevi» von Djelaleddin Rûmi (grosser türkischer Dichter und neoptatonischer Philosoph aus Konia - 1207 - 1274) gefunden haben, scheint uns das ekklatanteste Beispiel einer Vorahnung moderner psychosomatischer Diagnostik zu sein. Hier die Geschichte (die wesentlichen Stellen werden in Anführungszeichen in der Übersetzung des Originaltextes wieder-gegeben):

Ein König reitet zur Jagd. Unterwegs begegnet er einem sehr

häbschen Maedchen. Er verliebt sich in das junge Geschöpf. Er nimmt sie als Odaliske mit. Das Maedchen wird aber krank und melancholisch.

Der König liess aus aller Herren Laender Aerzte kommen und sagte: Wer von Euch meine Geliebte heilt, soll meinen Goldschatz bekommen.

Die Aerzte bemühten sich nach Möglichkeit und sagten: Jeder von uns ist ein Messias. Gegen jedes Leiden haben wir ein besonderes Medikament. Sie waren aber stolz und vergassen zu sagen: Wenn Gott will. So zeigte Gott den Menschen ihr Versagen.

Wenn man vergisst zu sagen: Wenn Gott will, so überfaellt den Menschen Ungnade und Trauer. Es genügt aber nicht, es mit der Zunge zu sagen. Weil die Sprache der Zunge nur ein Schein ist. Das Herz muss mit der Zunge mitreden.

So hatten die Aerzte keinen Erfolg. Alles, was sie gaben, hatte nur die gegenteilige Wirkung.»

Der König sieht das Versagen der Aerzte. Er geht zur Moschee und faellt aus einer Gebets-Trance in den Schlaf. Im Traum erscheint ihm ein alter, weiser Mann. Dieser sagt zum König, dass ihm morgen der richtige (göttliche) Arzt erscheinen wird.

Tatsächlich erscheint am nächsten Tag der göttliche Arzt. Er wird vom König begrüßt und zu dem Madchen geführt.

«Der göttliche Aerzt setzte sich neben das Maedchen und beobachtete seine Gesichtsfarbe und seinen Puls und forschte nach den Ursachen und Erscheinungen seiner Krankheit.

Und sagte : Was jene Aerzte verordnet haben, schlug fehl und verschlimmerte die Krankheit.

Jene Aerzte wussten nichts vom Zustand des Innenlebens. Ich flüchte zu Gott von ihren Irrtümern.»

«Der Arzt sagte zu dem König: Lass mich allein mit dem Maedchen. Niemand soll uns belauschen. Ich werde ihm manche Fragen stellen. Das Zimmer wurde geraumt.

Der Arzt fragte das Madchen vorsichtig und in Güte und Sanftmut: Wo ist Meine Heimat (weil es für jede Stadt ein besonderes Medikament gibt)? Hast Du Verwandte und Bekannte in der Heimat?

Wenn jemand einen Stachel im Herzen hat, so dringt er tiefer ein, je mehr man ihn bewegt. Der Arzt aber war ein Mann, der

den Stachel ziehen konnte. Er befühlte das Herz des Madchens mit seiner moralischen Hand.

Der Arzt nahm den Puls der Kranken und fragte nach ihren Freunden. Das Maedchen erzaehlte dem Arzt von seinen Mitbürgern. Der Arzt kontrollierte dabei den Puls des Madchens. Er heobachtete, bei welchem Namen sich der Puls beschleunigte.

Bei einem gewissen Namen beschleunigte sich der Puls. So entdeckte dr Arzt den Geliebten des Madchens.

Der Arzt ging über auf die Frage nach der Stadt. Und fragte das Maedchen, in welche Staedte es gegangen waere. Bei dem Namen einer Stadt veranderte sich die Gesichtsfarbe der Kranken.

Das Madchen erzahlte alles, von Stadt zu Stadt, von Haus zu Haus. Der Puls aber blieb dabei unveraendert.

Auf einmal erwähnte der Arzt den Namen der schönen Stadt 'Samarkand'. Dabei beschleunigte sich der Puls plötzlich und merklich.

Das schöne Maedchen stöhnte dabei und weinte in Strömen. So hat sich herausgestellt, dass der Geliebte ein Goldschmied von Samarkand war. Der Arzt fragte nach der Strasse, wo der Goldschmied wohnte.

Und sagte endlich : Ich habe Deine Krankheit diagnostiziert und werde alles tun, um Dir zu helfen, sag' aber dieses Geheimnis keinem, auch dem König nicht.

Der Arzt ging darauf zum König und unterrichtete ihn über die krankheit seiner Geliebten.»

Er empfiehlt dem König, diesen Goldschmied in seinen Palast mit Ehren kommen und das Maedchen mit ihm glücklich werden zu lassen. Und das geschieht. Das wird binnen kurzer Zeit gesund.

Nach der göttlichen Vorsehung aber muss jetzt der Goldschmied sterben. Der göttliche Arzt bereitet einen Trank. Der Goldschmied wird darauf krank und welk. Das Madchen sieht ihn nicht mehr an (weil die Liebe zu den verganglichen Schönheiten bestimmt ist ein Ende zu finden). Der Goldschmied stirbt endlich und der König wird 'glücklich mit dem Maedchen. So vollführt der göttliche Arzt den göttlichen Befehl.

Bir Rubâînin Düşündürdükleri

Prof Dr. Ali Nihad Tarlan ,

Hazret-i Mevlânâ; birçok cepheleri olan bir varlık. Ancak bütün cepheleri ile tek varlık. San'at sâhasında bir san'atkârı lâyâkiyle **anlamak için**, onun bütün cephelerini idare eden ve onu bir vahdet hâlinde gösteren hâkim ve temel karakterini bulmak lazımdır. Çünkü, nazarı olarak insan uzviyyeti nasıl bir vahdet ve âhenk içinde hareket ediyorsa, mânevî hüviyeti de aynı vahdeti hâiz olmalıdır ki; o insan yaşayabilsin. Hazret-i Mevlânâ'nın âfâkî olarak bildiğimiz iki cephesi vardır; ilim ve san'at. Ancak, Mevlânâ olabilmesi için bu iki cepheden birisi ikinci plâna düşmelidir. Nitekim ilim, ikinci plâna düşmüş ve san'at onda hâkim safâ geçmiştir.

San'at her zaman bir vâsîtadır, gâye değildir. San'at san'at içindir, diyerek onu bir gâye hâlinde mütâlâa edenler dahi bilirler ki; vücûda getirdikleri san'at eseri rûhî ihtiyaçlarını ifâde için sâdece bir vâsîtadır. Hayatın her tecellisinin arkasında bir insan vardır. Daha umûmi olarak söyleyelim, bir hayat vardır. Bu hayat ihtiyacı kendisi yaratır ve yine o ihtiyacı kendisi giderir. Bir san'at eserini psikolojik usûllere göre tetkik edersek arkasında bir âlem görürüz. Bu âlem binbir rûhî ihtiyacın, ihtiyâsının türlü kalıplara dökülmüş, türlü imtizaçalar yapmış bir muhassılasıdır.

Mevlânâ, san'at sâhasında akillara hayret veren eserler vücûda getirmiştir. Her san'at eseri ne kadar tefekkürden uzak görünürse görünüşün, temeli dâimâ bir tefekkürdür. Bu tefekkür mâhiyyet ve derece itibâriyle türlü tenevvüler gösterir. Lâkin, muakkak bir tefekkürün, eb'adını kaybederek mâyî veya gaz hâline gelmiş bir şevidir. Tefekkür, hendesi buudları içinde kaldıkça dâimâ kısırdır. Onu duyu, hads, gönül, iç âlemi adalarını verdığımız asıl idrak unsurları içine bıraktığımız zaman rûha kavuşan bir ten gibi canlı

hâle gelir. O zaman onu bütün varlığımızla duyarız. Mevlânâ, hayatının muayyen bir devresinde ilmi ikinci plâna almış, yâni ona keskin hatlarını kaybettirmiş, gönül ateşi içinde onu eritmiş ve san'at eseri hâlinde bize vermiştir. Bu san'at, beseri tefekkür hazînesine ne muazzam servetler bırakmıştır. San'at sâhasında Mevlânâ kendini her cephesiyle izah etmiştir. O bir âlem açar ki; hiçbir san'atkâr bu derin vecd ve heyecan içinde gösterdiği orijinaliteye uzaktan dahi yaklaşamamıştır. Şiir yalnız türlü kâideler içinde görünen kelime değildir. Isınan, kaynayan, parlayan, alev alan bir rûhun içinde bâzan sıcak, bâzan kaynar, bâzan saf alev hâlinde çıkar. Denebilir ki, artık o, kelime değildir. Mevlânâ'da hemen dâimâ alev alev yanar. Bu itibarla san'atta benzeri yoktur. Çünkü; müstesnâ ve ender bir ruh böyle dâimâ yanar, bir an sükü bulmaz. Bu; görüşün, imânın, ve aşkın, kemâli her cephede duymuş, onu mücerred hâle getirebilmiş bir tuğyanı, bir infilâkıdır.

Bu seviyeye yükselmelidir ki, Mevlânâ'ya yaklaşılabilisin. Yaratılışın sînesine bütün melekâtiyle yaslanmak, onu sevmek, ona intibak etmekle, onun ezeli ve ebdî kanunlarını duymak, kâinat kitabı gözlüksüz okumak ve neticede insanlığın en yüksek mertebesine erişmek... Mevlânâ bunu yapmıştır. Daha doğrusu. Hak'ın bu san'atına zuhur yeri olmuştur.

Mevlânâ'nın eserleri arasında bir rubâiyyât kısmı vardır. Biri birine yakın, muayyen bir vezinler kalibi içinde dört misraa bir fikri ve duyguyu sıagliştırmak, hiçbir tarafı açıkta bırakmamak, kısa, özlü, esprili bir minyatür vücûda getirmek; işte rubâi budur.

İran edebiyatında meşhur Ebussaid Ebülhayr, Hayyâm, Baba Efdalüddin Kâşî bu san'at nev'inde büyük muvaffakiyetler göstermişlerdir. Mevlânâ'nın rubâileri ekseriyetle emsâli içinde en mümtaz mevkii işgal eder. Ona isnad edilen iki bine yakın rubâi vardır. Çok aziz hayatının mühim bir kısmını Mevlânâ'nın eserlerine hasreden büyük ustâd Bedüzzaman Firûzanfer, Mevlânâ'ya isnad edilen 1983 rubâi neşretmiştir. Tabii ki bunların hepsi Mevlânâ'ya ait değildir. Fakat, yapılacak tetkikler neticesinde dörtte biri dahi Mevlânâ'nın kabûl edilse yine mühim bir yekündür. San'atta Hazret-i Mevlânâ'nın bir hususiyeti de klâsizmin çerçevesini kırmaktır. Coşkun ilham projektörünü tabiatın her sâhasına çevirebilir. Onlardan türlü mânâ ve hakikatler çıkarır. Ben bu yazımada Mevlânâ'nın san'at cephesindeki bir eserini, bir rubâisini ele alacağım. Rubâi şudur:

اى دوست بىرىتى قىنىم ترا - لەر جاڭە قەم زەن ئېلىم ترا
درەنلەپ عاڭقۇ رواڭى باڭدۇ - عالم بىۋەنىم ئېلىم ترا

«Ey dost, sana sevgi ile yakınız. Ayağını nereye basarsan biz orada topraqız. Âşıklık mezhebinde bu revâ midir ki; bütün âlemi seninle görelim de, seni görmeyelim?»

Hakiki ve mütefekkir bir san'atkârin elinden çıkmış olan bir san'at eserine sathî bir nazarla bakıp, onu anladım zannederek hiçbir şey anlamadan geçmek; küre-i arzı, onu temsil eden küçük bir mücessemeye çevirerek, gördüm ve anladım diyen gaflet kadar güñçtür. Dosta ancak sevgi ile yaklaşılabilir. Bu bedihî bir şeydir. Fakat buradaki dost ne bizim bir anda tasavvur ettiğimiz dost, ne de sevgi bizim anladığımız sevgidir. Buradaki dost, hakiki ve zeval bulmayan sevgilidir. Hakikat-ı mutlaka, kemâl-i mutlak ve hüsni mutlaktır. Buradaki sevgi de maddemizin kaidesi üzerinde yükselen sevgidir. Kaidenin bittiği yerde asıl âbide başlar. Kaide ile âbide arasında ne münâsebet varsa, maddemizle bu müteâl sevgi arasında aynı münâsebet vardır.

Bu müteâl sevgi uzun asırlar, onu duyanlar tarafından terennüm veya izah edilmişdir. Bu her insanda ayrı tecelliler gösteren bir sevgidir ki, kelimeye ve izaha ancak mecaz yoluyla sıgar. Biz burada onu izahtan elbette âciziz. Ufak bir makâle veya sohbetin değil, ciltlerin ve asırların içine sığmayan muazzam bir şey, yaratılışın gayesi, yaratılışın kendi şuuruna ermesi. Derhal hissediyoruz ki, tamamen başka bir âleme girmiştir.

En basit bir beseri gözle «dost» a bakalm. Evet dost; onun bize bu varlığı, bu şuur ve idrâki vermekle verdiği hazinenin, düşünen bir insanın kafatasını parlaçalayacak eb'adda bir dosttur. Bırakın nimetlerini, bırakın felâketlerini, ıztıraplarını. Nimetleri kadar felâketleri ve ıztırapları da azizdir. Apcak insan bunları, irfan âbidesinin istinad uzviyeti muazzam bir hamle ile aştığı zaman duyabilir. Mutlak ademi insan düşünemediği için vücûdun hârikasını hissedemiyor. Hayat zarûret ve ihtiyacı insan gözüne gaflet perdesini çekiyor. O zaman en hârikulâde, alelâde hâline geliyor. Onun sıyrılması lâzım.

Bir dost ki maddi duygularımızla duyulmaz, o halde ona ne

ile varılır? Tamamenmânevî bir unsur ile. Diyebiliriz ki; yaşıyoruz, rahatız, yeyip içiyoruz, buna ne ihtiyaç var. Bütün peygamberleri geçiyorum, onlar ne büyük ıztıraplar çektiler. Onlardan sonra bu insan gayesi uğrunda ıztırap çekenlerin birkaçından bahsedeceğim. Evliyâullahtan İbrâhim Edhem, Belh hükümdarı idi. Bir hükümdârin türlü zevk ve nimetleri içinde yaşıyordu. Her şeyi terk edip aç ve perişân bir hâlde bu ulvi şûrun, irfânın pesine düştü. Buddha bir prens idi, her şeyi terk etti. Paskal, çıplak vücûduna ıgneli fîçıya benzeyen bir harmâni sardı. Mevlânâ, bütün ömrünce «dost dost» diye inledi, içinden volkanlar fışkıran bunca eser vücûde getirdi.

Niçin? İşte bu «niçin» i ancak yaratılışın kendilerine verdiği insanlık şerefine lâyık olarak düşünen ve yaşayanlar anlar.

Bu mahabbet yalnız insanın idrâkinden değil, bütün zerrelerinden fışkıran bir kudrettir. Beşeri bakımdan da mahabbet, bütün kudretlerin fevkindedir. Mahabbet, var olmanın temelidir. Eğer mahabbet yaklaşmak, birbirine sarılmak ise, kâinâtı tutan bütün zerrelerin biribirine sarılmasıdır, câzibe kanunudur. Ancak, idrakin bu yolda büyük payı vardır. Çünkü, varılmak istenen gaye en mücerred bir gayedir. Bu ise insan idrâkine göre iki esashı unsurdur: Biri hikmet, diğeri kudret. Kudreti de hikmeti de nizam ve kanun şûruna, onun mâhiyet ve azametine erekilen bir ruh idrâk eder. Bu ise maddî âlemdeki kanun ve nizâmi idrâk ile olur. Kanun ve nizam ilmin, felsefenin temelidir.

Mahabbette idrâkten başka bir şey vardır. İdrâk yalnız başına soğuk ve donmuştur. Mahabbet idrâki kaynatır, alevler, dinamik hâle getirir. Bu ateş uzviyetin neresinden, şûrun hangi bölümünden fışkırır? İşte bu ateştir ki; içinde eritip esir hâline getirdiği idrâki büyük meçhûlün her zerresine nüfuz ettirir. Bu ateş arkasında bütün hayatı sürüklər ve adım adım sevdiğine yaklaşır. Burada madde erir ve bir ruh hâline girer. Sonu olmayan fakat ona doğru atılan adımların herbirinde bir cennet zevki duyulan bu yol, sonsuz mudur? Bir açlık ki doymak bilmez; bir şevk ki pâyâni yok, böyle bir mazhariyete erenler için mutlak hakikat kadar sonsuzdur. Rubâînîn ikinci misraî bize Hak'kın, ancak bu izah ettiğimiz şekilde ona yaklaşan âşıkların idrâkleri üzerinde yüryüebildiğini gösteriyor. Hak'kın âyetleri, alâmetleri nerede varsa, muhakkak onun altındadır. Yani onu aksettiren ayna Hak âşıklarının gönlündür. İdrâk edilmeyen bir şey, beseri düşünüşle yok demektir. Hak'kın âyetleri ise her zerrede açıkça gözükmektedir.

Çünkü âyetin ta kendisidir. Burada «ayak bastığı yer» demek, doğrudan doğruya faâliyet vasfından ziyâde vücûd ve zuhûrdur. Bu vücûd ve zuhûru ancak ve ancak âşıkların, yâni sâliklerin gönlü idrâk eder.

Bu münâsebetle şu noktaya işaret etmek isterim: Müslüman olmak için Allah ve Resûlüne inanmak şarttır. İnanmak bir gönül işidir. Ağzımızla Kelime-i Şehâdet'i söyleziz. Gönlümüzle de inanlığımızı tevehhüm ederiz. Lâkin, inandığımız sûret ve mânânın hiçbir zaman hakikat ile uygunluğunu iddiâ edemeyiz. Cenâb-ı Peygamber dahi «Ey tanınan ve bilinen, biz seni lâyîk olduğun vech ile, hakkıyla tanıyamadık» buyurduktan sonra bizler ne diyebiliriz. Hadd-i zâtında Hak'kın nimetleri üzerinde düşünmeye salâhiyetimiz vardır; zâtı üzerinde düşünemeyiz. Bu itibarla Mevlânâ'nın bu rubâideki inceliği şâyân-ı hayrettir. «Senin ayak bastığın her yerde biz zemîniz» diyor, hem beşerin Hak'kı idrâkteki aczini, hem de Hak'kı idrâk bakımından sonsuz üstünlüğünü ne kadar güzel ifâde ediyor. Bu rubâînin iki misrai kâinat karşısında insanın idrâkini en güzel ifâde eden emsalsiz bir vecizedir. Bir vecîze ki; şerh ve izâhi ciltlere sığmaz.

Hz. Mevlânâ, Mesnevî'sinde iki büyük mutasavvıftan çok bahseder: Bunlardan biri Senâî, diğerî de Attar'dır. Ancak, Mevlânâ bunlardan daha hamleli, daha sentetik bir görüşe sahiptir. San'at hususunda olduğu gibi, tefekkür ve ruh çapı bakımından onun bir nazîri dünyaya gelmemiştir. Yoksa şarkta son asrin yetiştirdiği en büyük şâir ve mütefekkir İkbal; Hicaz Armağanı adlı eserinde Mevlânâ için şu sözleri söyle miydi:

«Mevlânâ'nın şiirlerini gönü'l Kâbesinin duvarına as. Onun kadehindeki lâle renkli şarap, taşı lâ'l hâline getirir. Ceylâna arslan yüreği ihsan eder. Onun harâret ve heyecânından feyz alınca, onun yıldızı gecemi parlak bir gündüz hâline getirdi.

O, Kâbe harîmindede dolaşan bir ceylândır ki; dudaklarından arslan tebessümü dökülür.»

Üçüncü ve dördüncü misrâlara geçiyorum:

En basit bir tefekkür, mevcûdu görünce vücûda getirmenin azametini, i'câzını düşünür. Çünkü kendi de dâhil, vardır. Ve varlığının en basit bir zerresini dahi vücûda getirmekten âciz olduğunu idrâk eder. Vücûda getirmenin bu azamet ve i'câzını birine, bir şeye isnad etmeğe aklen mecburdur. Kendi kendine var oldu, derset, var etmediği var olana isnad diyor demektir. O halde kendisi de

vardır. Kendinde var etme kudreti tasavvur edemeyince bundan vaz geçer. Kâinattan ayrı bir kudrete sahip bir mevcûdu düşünürse Hak'kı tasdik etmiş olur. Ona bir şekil vermeğe mecbur ve me'zun değildir. Bu Hâlik tabiatıyla birdir. Beşeriyyet din mefhumu üzerindeğildir. Bu asırlar aştından sonra tevhîde erebilmiştir. Ondan evvel beşer, Hak'ının nâmütenâhî sıfâtından duyup düşünebildiklerini birer məbûd ittihâz etmiş ve onlara tapmıştır. Akıl ve idrâkin son merhaba lesi kanundur. Kanun, sonsuz hâdiselerin bir'e ircâidir. Bir'e vâsil olmaktan öteye geçilemez. Bunun için Hazret-i Muhammed peygamberlerin sonudur, çünkü müslümanlık tevhîd dinidir.

Türk Musikisi ve Nây-î Osman Dede

Sadeddin Heper

Kutb-u Nây-î, Kutbunnay ve **Nây-î** mahlaslarıyla Türk Musikisi tarihinde büyük bir şöhrete sahip bulunan Osman Dede'nin doğum tarihini ne yazık ki, hiç bir kaynakta bulabilmek imkânı hasıl olamamıştır. Ancak Mevlevî Tarikâtine girmesi, Galata Mevlevîhanesi'ne şeyh olması ve ölüm tarihlerine bakılırsa 1642 tarihi ile 1647 tarihleri arasında doğmuş olması tahmin edilebilir.

İstanbul'un Vefa semtinde doğduğu, babasının Süleymaniye Darüşşifasında reisül'hüddâm, (yani Süleymaniye'deki akli ve asabi hastalıkların tedavisi için, Kanuni Sultan Süleyman devrinde kurulmuş olan hastahanenin baş gardiyancı Hacı İbrahim Efendi) olduğunu bazı kaynaklardan öğreniyoruz.

Osman Dede daha pek genç denecek bir yaşıta iken devrinin meşhur hattatlarından Nefeszâde İsmail Efendiden hat (güzel yazı yazmak) talimine başlamış, bu sâhada az bir zaman içinde büyük başarı göstermek suretile iyi bir hattat olarak tanınmıştır.

1672 tarihinde Galata Mevlevîhanesi Şeyhligine tayin edilmiş olan büyük şair, mutasavvîf ve hattat Gavşî Ahmet Dede'ye intisab ederek, bu zattan hattatlıkla birlikte tasavvuf ve edebiyat tahsiline başlamış, aynı zamanda müzikî ve Ney meşkine de devam ederek kısa bir zaman içinde tasavvuf, edebiyat, hat, müzikî ve ney gibi ilim, sanat sahasında ustalık derecesine erişmiş ve dergâhın neyzenbaşılık makamını hakkıyla işgâl etmiş, bu mevkide uzun yıllar kalarak, **Kutb-u Nây-î, Kutbunnay** ve **Nây-î** gibi makamları kazanmış, bu gün dahî Osman Dede'den bahsedildiği zaman daima bu takma adlarla anılagelmiştir.

Osman Dedenin kısa bir zaman içinde ilim ve sanat sahasındaki büyük başarısı, şeyhi Gavşî Ahmet Dede'nin takdirleriyle karşılaşarak kendisine kızını vermek suretile damâdı olmak şerefini ka-

zanmasına vesile olmuştur. Gavşî Ahmet Dede'nin 1697 yılında vefatı üzerine aynı tarihte dergâhın şeyhligine tayin edilerek 32 yıl bu makamda kalmış, Mesnevi-i Şerif okutarak hayranlarına büyük istifadeler sağlamıştır. Nihayet 1729 yılında vefat ederek yerine oğlu büyük mutasavvîf Sîrrî Abdül'bâkî Dede şeyh tayin edilmiştir. 19 uncu yüzyıl başlarında büyük bir şöhrete sahip bulunan Yenikapı Mevlevîhanesi şeyhliginde bulunmuş olan Ali Nutkî Dede, Nâsîr, Abdül'bâkî Dede ve Abdürrahim Künhî Dede, Nây-i Osman Dede'nin torunlarıdır. Osman Dede'nin bir hayli eseri vardır. Bunlar :

Mîraciye, Zübde-i, makâlat-ı Şems, gazeller, mevlevî âyinleri, Naat ve durak, rabi-ı tabirât-ı müsikî isimli (Enver Risalesi) pesrevler, saz semaileri ve hat eserleri.

Mîraciye : Peygamberimizin mîrac mucizesinden bahseder.

Süleyman Çelebi'nin mevlidi gibi mesnevî tarzında yazılmış ve kendisi tarafından tevhîhleri ile birlikte beş kısım olarak bestelenmiştir. Bu kısımlar :

1 — Segâh kısmı

2 — Dûgâh kısmı

3 — Nevâ kısmı (maal'esef bu kısım notasızlık yüzünden unutularak bu güne kadar gelememiştir.

4 — Sabâ kısmı

5 — Hüseynî kısmı

Klâsik Türk Musikîsi repertuarımızın en kıymetli varlığı olan bu eser, Osman Dedenin müzikî sahasındaki dehâsının en başta gelen bir delîlidir.

Zübde-i Makâlat-ı Şems :

Şemseddin-i Tebrîzi'nin (Makalât) isimli eserinden alınmış bir eser olup bu eserin bu gün mevcut olup olmadığı hakkında bir bilgiye sahip değiliz.

Gazeller :

Tasavvuf neşesile yazdığı bir kaç gazel istisna edilirse, hemen hepsi dînî mahiyettedir.

Rabi-ı tabirât-ı Müsikî (Edvar Risalesi) :

Mesnevî tarzında Farsca yazılmış olan bir eserdir. Müzik terimlerinden bahsedilmektedir.

Mevlevî âyinleri :

Rast, Uşşak, Çargâh ve Hicaz makamlarından bestelemiş olduğu müziği yönünden büyük değer taşıyan dört mevlevî âyini, klâsik eserler repertuarımızın en değerli varlığıdır.

Bunlardan yalnız Hicaz âyini zamanla notasızlık yüzünden unutmuş ancak bir tesadüf eseri olarak Edirneli bir dervişin hafızasında bulunan birinci, ikinci selâmlarla üçüncü selâmın bir kısmı tesbit edilebilmiştir. Üçüncü selâmın (Ey ki hezar âferin) den itibaren olan kısmı maal'eseftir bu gün elimizde bulunmamaktadır.

Saz Eserleri :

Muhtelif makamlardan bir hayli peşrev ve saz semailleri bestelemiştir ki, bu eserlerin kendisinden sonra gelen bestecilere bir okul vazifesi görmüş olduğunda hiç şüphe yoktur.

Pesrevleri bilhassa ney üfleyenler için çok faydalı bir metot hüviyetindedir. Bazı pesrevlerine isim de koymuştur. Meselâ : Rast makamındaki pesrevine (Gül Devri) ismini vermiştir ki, rivateye göre gül bahçesinde gördüğü nefis güllerden ilham alarak bestelemiştir. Yine Segâh makamındaki pesrevini dergâhın bostanında açmış olan kabak çiçeklerinden aldığı ilhamla bu pesreve de (Kabak Peşrevi) ismini vermiştir.

Son söz olarak diyebiliriz ki, Osman Dede'nin onyedinci yüzyılın ikinci yarısıyla onsekizinci yüzyılın ilk yılında dini ve lâdını müzikinin en değerli ustalarından olduğu muhakkaktır.

Makamlara, usullere olan hakimiyeti, bestecilik üslubuna olan derin nüfuzu sayesinde ses müzikimize büyük ölçüde değerli örnekler vermiştir.

Neyzenlikteki büyük ihtisası ise bestelemiş olduğu saz eserlerinde açıkça görülmektedir.

Ruy-i Irak Ayin-i Şerifi Bestekârı Ahmed Avni Beyefendi

Halil Can

1964 ihtifalının tes'idi için «Ruy-i Irak» Ayin-i Şerifi tensib edildi.

Bu makamın bünyesi, seyri ve bu hususta muhtelif müelliflerin kanaat ve beyanları biyografik makalemizin çerçevesi dışında kaldığından bunlardan bahsetmeyeceğim.

Ayin-i Şerifin bestekârı Ahmed Avni Bey (1275-1868) yılında İstanbulda doğmuştur. Babası balmumu tuccarlarından Kadı Ali Oğlu Musa Kâzım Efendi'dir. Validesinin adını ve hangi aileye mensup olduğunu tahkik edemedim.

Ahmed Avni Bey ilk tahsilini mahalle mektebinde yaptıktan sonra, Kur'an-ı Kerimi ezberliyerek Hâfız olmuş ve Galata Rüşsonra, devama başlamıştır. Tam bu sıralarda evvelâ babasını, diyesine devama başlamıştır. Tam bu sıralarda evvelâ babasını, kısa bir müddet sonra validesini kaybetmiştir. Bu suretle öksüzlük ve yetimlik ile feleğin boynunu büktüğü Ahmed Avni, Galata Rüşdiyesinin dördüncü sınıfında iken (1300 - 1884) senesinde imtihanla Darüşşafaka'nın ikinci sınıfına kaydedilip (1306 - 1890) senesinde me'zun olmuştur. 21 yaşında iken devrin padişahı İkinci Sultan Hamid'in iradesiyle ve 400 kuruş maaşla Galata Postahanesi Müdüriyet kâtipliğine tayin edilmiş ve bu memuriyyette iken Hukuk Mektebine de devam ederek diploma almıştır. Memuriyet hayatında daima muvaffak olmuş, ve derece derece yükselerek (1325 - 1909) da

Posta Mesalihi Müdürlüğüne, Millî Hükümetin İstanbullu istiradeni müteakip posta İşleri Reis Muavinliğine, 1930 Eylülünde Umum Müdürlük Hukuk Müşavirliğine tayin edilmiş ve 1933 senesinde kendi arzusuyle tekâud olmuş ki, memuriyet hayatı (1890-1933) bilfiil 43 senedir. Aslı vazifesine ilâveten P.T.T. Mektebi ile Yüksek Mühendis Okulunda Postacılık derslerini okutmuş ve İstanbul Robert Kolej Müessesesinin dinî, içtimai, felsefi ve Musiki mevzularından sorduğu suallere verdiği cevaplar mezkur müessesesenin mutad bülteninde neşr ve bu yazıları Avrupa ve Amerikadaki müsteşriklere gönderilmiştir. Yarım asra yakın bir zaman içinde top yekûn altı ayrı geçmiyen bazı ufak hastalıklardan maada hiç bir sebeple vazifesinden ayrılmamıştır. 376 sayılı Posta Kanunu ile buna ait mucip sebep lâyihası ve tatbikatına dair nizamname hep onun tarafından hazırlanmıştır.

Ahmed Avni Beyefendiye yetişip elini öpmek bahtiyarlığına nail olanlardan biriyim. 1338 senesinde merhum hocam Neyzen Emin Efendinin evinde bu şerefe erdim. Çok mütevazı, halim, selim bir yaratılışa sahib oluşu hasebiyle daima kendisini gizlemiştir. Bu sebepten hayatında kendisini pek az tanıyalımıştır.

Avni Bey, Hâfız-ı Kur'an, Mesnevi ve Fusus-ül-hikem şarihi, musikişinas, şair ve bestekâr. Darüşafaka'da bulunduğu zaman o mektebin musiki muallimi olan Zekâi Dede Efendiden bu şerif ilmi meşketmiş ve bu fende İtri Mektebinin son mümessili olarak esâtize (üstadlar) meyanına geçmiştir. Zekâi Efendiden meşkettiği bütün eserleri, en ince teferrauatına kadar, hâfızasında tutan Avni Bey (1306 - 1888) de bestekârlığa başlamış ve «Ey dilber-i şen, sevdim seni ben» beytiyle başlıyan Karcıgar makamından ilk şarkısını bestelemiştir. Lâdîni musikimizden bestelediği bütün eserlerinin güfteleri de hep kendisinindir. Hocası Zekâi Dede Efendinin vefatı üzerine yazdığı :

**«Ey bülbül-ü hoş-nevâ hâmûş ol
Vey-kalb-i hazin zehirnûş ol
Üstad-ı hüner Zekâi gitti
Ey bank-ı adem sürûdgûş ol!
Avni, dilizâra tesliyet yok,
Ey eşk-i dû-dide, pür-hürûş ol ! »**

mersiyesini Suz-i Dil makamında ve Hafif Usulünde, Kâr Tarzında bestelemiştir.

Avni Bey musikiyi meşkederken bir taraftan da «Cami» dersleri'ne devam ederek icaze almış ve devrinin âlimlerinden Selânikli Es'ad Dede Efendi hazretlerinden sikke giyerek Mevlevî tarikatına girmiş ve mumaileyhten Farsça tâhsil ederek Mesnevi-i Şenifi hatmetmiştir. Es'ad Dede Efendiye intisabı Avni Beyin hayatında büyük bir tahavvüle sebep oldu. Yaratılışı itibariyle çok çalışkan olan ustâdin boş geçmiş zamanı yoktu. Felsefe, Riyaziye, Edebiyat, Tasavvuf onun daimi mesgalesidir. Zaten kendisinin velûd bir bestekâr oluşunda bu mesaisinin derin bir te'siri vardır. Avni Beyefendi «Dilkeşide» ve «Bend-i Hisar» ismini verdiği makamların da mucididir. Bunlardan «Bend-i Hisar»ı kullanmamış ise de «Dilkeşide»den bir Ayin-i Şerif ile iki beste ve Ağır, Yürük Semailer bestelemiştir. Bunlardan başka, «Rahat-ül Ervah» makamında iki beste iki semâi, «Şehnaz» makamından ve «Hezec» usulünde «Musanna» bir Kâr, Hicaz makamından «Fer» usulünde diğer bir Kâr ile 119 makamlık bir «Kârı Natîk» bestelemiştir. Bu Kâr-ı Natîk musiki-makamlık bir «Kârı Natîk» bestelemiştir. Bu Kâr-ı Natîk musiki-makamlık bir «Kârı Natîk» bestelemiştir.

Her bestekâr âyin-i Şerif besteliyemez. Ayin bestekârlığı diğer tarz bestekârlıktan büsbütün başka vasıflara ihtiyaç gösteren bir subedir. Elimizde elli beş adet Mevlevî âyininin notası var. Bunların neşri nasip olduğunda görüleceği vechile birbirleriyle yapılacak mukayeselerden çıkarılacak netice, kanaatimin isbatı olacaktır. Çünkü Mevlevî âyinleri hakkında Avni Bey : «Allahın emirlerini yapmakta ve Cenabı Peygamber S.A. mün sünnetlerini gönül zevkiyle yerine getirmekten hâsil olma sevinconden teşkil edilmiş bir Meclis'i Aşiktır; ve aşk dahi onda ibda olunan sırr-ı iltika ile ruhu, hubb-ü zati mertebesine isal edilip Hakka mültaki eyler.» diye tarif buyurmaktadır. Böyle bir mecliste okunacak musiki eserinin de vecd-ü hâl mahsülü olması icap eder. Bu ise Hz. Mevlânaya olan râbitanın ve sevgisinin derecesine bağlıdır. Cenab-ı Mevlânayı ölümlmesi kabil olmayan elektrik seyyalesi farzedip gönül tellerini o muazzam kuvvete bağlasak, her muhabbetli sineden intişar eden feyz, râbîta sahibindeki sevgi ampülünün ışığı miktarındadır. Bu hâlin, meselâ, bende beş mumluk bir ışık vermesine mukabil diğer kimsede, yüzlerce amperlik bir nur olarak zuhura geldiği gibi, bazı müstesna şahsiyetlerde de gözler kamaştıran bir projektör vasfında tecelli eder. İşte, Ahmed Avni Beyefendi bu üçüncü kategorînda tecelli eder.

rının güzidelerindendir.

Merhum Rauf Yekta Beyefendinin (1341 - 1925)te nesrettiği «Esatiz-ül Elhân» isimli eserin Hammamîzade İsmail Dede Efendi den bahseden üçüncü cüz'ünün 143'ncü sahifesindeki tafsîlâtâ göre İsmail Dede Efendi bestelediği Bestenigâr Ayin-i Şerifinin nihayetine, «Cümle Dervîşân karınlâslara mâmûm ola ki, bu abd-i ahkâra gerçi 7 aded Ayin-i Şerif tasnifi nasiboldu; lâkin, her beyt-i şerifinin hîn-i tasnifinde gûya bu abd-i müflis-i pesmânde lâl ve hâmûş-u bîmecal olup inşad olunan Ayin-i Şeriflerin bestelerinde ve her bir perdeleerde zerre misal medhelim olmayıp cümlesi destgîrim Hz. Mevlâna Efendimizindir,» diye kayıt buyurarak Ayin bestekârlığının ne demek olduğunu ne kadar güzel anlatmıştır.

Avni Beyin çalışma hayatında musiki bir garnitür gibidir. Onun en çok meşgul olduğu mevzu Tasavvuf olup bu mesaisinde salâhiyetle büyük bir mevki ihraz etmiştir. Tasavvufu, «Kesr-i amel, kasr-ı emel» diye vecizelendiren üstada, Avrupa Üniversiteleri Şarkiyat otoriteleri halledemedikleri mevzuları sorarlar ve aldıkları cevapları da kendi mecmualarında neşrederlerdi. Hattâ bir kere (1341 - 1925) senesinde İsviç'ten gelen bir Profesör, İstanbul Darülfünunu müderrislerinden Mehmed Ali Ayni Beyin dostu olup Türkiyede kaldığı müddetçe Mehmet Ali Ayni Beyle beraber ilmi mübahaselerde bulunurlarmış. Bu mülâkatlardan birinde ecnebi Profesör, Mehmed Ali Ayni Beyle hitaben, «Bu fîrsattan bilistifade büyük mutasavvîfiniz Ahmed Avni Beyefendinin elini öpmek istem,» demesi üzerine, Mehmed Ali Ayni Bey, böyle bir kimseyi tanımadığını ifade edince, Müşteşrik Profesör hayrette kalıp, «Aman nasıl tanımazsınız? Bizim halledemedigimiz meselelerde yegâne merci'imiz Avni Beyefendidir. Onun tasavvuf ve felsefeye ait yazıları bizim mecmualarımızın en baş sahifelerini teşkil eder. Posta İdaresi Müdirânındandır zannederim.» cevabını vermesi üzerine, Mehmed Ali Ayni Beyle beraber P.T.T. Umum Müdürlüğüne giderek Avni Beyi bulurlar. Bu vesile ile Ahmed Avni Beyle tanışan Mehmed Ali Ayni, Üstadın vefatına kadar ondan ayrılmamıştır.

Ahmed Avni Bey, başta Mesnevi-i Şerif olmak üzere «Fususül - Hikem», «Ettedbirat-ıl-İlahîye-fi-Islah-ı Memleket'il İnsaniye», «Aziz Neseffî Risalesi», «Ziya-ül Kulüb», «Sipehsâlâr», ve «Fih-i Mâfih» gibi muazzam eserleri tercüme ve şerhetmiştir. Bunlardan yalnız «Sipehsâlâr» matbû olup diğerleri hep kendi el yazısıyle Mevlâna Müzesi Kütüphanesindedir. Tamamı 34 defterde yazılı 7,534 büyük

sahifeyi teşkil eden Mesnevi-i Şerif şerhiyle «Fusus» a yazdığı Mukaddeme ve yaptığı şerh çalışmalarının en mühimmidir. Mesnevi-i Şerifi tam sekiz senede ikmal etmiştir. Bazen bir beyit için üç ay çalıştığı olmuştur. Kendisi tasavvufa «zevk-i dil» e sahip olduğundan yaptığı bütün izahlarda bu zevkin ulvi menbâını müşahede mümkündür. Her kemal sahibini çekemiyenler olduğu gibi, Ahmed Avni Beyi de yadırgayan ve anlamayan bulunabilir, bunlara söylemeyecek söz, Şair Ziya Paşanın,

«**Erbab-ı kemali çekemez nâkis olanlar
Rencide olur dide-i huffas ziyadan.**»

beytidir.

Fusus'a yazdığı Mukaddeme, o muazzam kal'enin kapı anaharı mesabesindedir.

«Hikem-i Ataiye» isimli mâruf ve meşhur eserin şârihi Kas-tamonulu Hâfız Ahmed Mâhir Efendi (Cilt 2, s. 339, İstanbul, Matbaayı İhsan, 1323) Cenab-ı Mevlâna Efendimiz için ciltler dolusu izahatı şu beytle komprimelemiştir:

«**Tercüman-ı Lisan-ı Kayyumi,
Mevlâna Celâl-eddin-i Rumî.**»

Azameti ilâhiyenin mealine vâkîf ve hakikatinde müstağrak evliya-ullah hazeratını ben, dar kavrayışlı insan topluluğuna tecelliyyâtı Rabbaniyeyi hazmedebilecekleri tarzda tahrir eden transformatörlere benzetirim. Bu taifenin güzidelerinden olan Cenab-ı Mevlânânanın beyanât-ı kudsiyelerini, herkesin anlayabileceği tarzda şerheden zevâti da; büyük meblâğları, tedavül kabiliyetleri olacak tarzda küçük cüz'ülere tahvil eden Bankerlere benzetirim. İşte Ahmed Avni Bey bu sınıfından olanların en sonucusudur.

«Fih-i Mâfih yaptığı tercümenin nihayetine şu münacâtını eklemiştir:

Ya Rab! Nigâh-ı lütfun içindür bu meşgale
Zûlmette rehnümâ bize âncak o meş'ale
Her zerre, tâzyane-i hubbünle sây eder
Hubb-ü zuhur-u zât ile koptu bu velvele
Sâcid, nikab-ı vechine zilletle bütperest
Mümin, visal-i rü'yetine çekti Besmele!
Herkes huzu' içinde önünde namâzdadır
Halkı namâza dâvet eden hep bu «hay-ale»

**Taktın birer 'inan, bilen bilmiyen koşar
Âlem bu keşmekeşte eder kat'ı merhale
Avni, der-i inâyetini devreder durur,
Cân ver inâyetinle o biruh heykele.**

Ahmed Avni Bey 19 Mart 1938 de vefât edip şanına lâyık bir kabir taşından bile mahrum olarak Merkez Efendi kabristanında medfûndur. Bakalım hangi kadirbilir bir teşekkür onun kabrini ihya ve yukarıda yazdığı münacatını kabir taşına koyacak.

Âyinin baş tarafında çalınan Pişrev, merhum hocamız Neyzen Emin Efendinindir. Emin Efendi 6 Şubat 1945 te vefat edip Eyyüb Sultan kabristanına defnolunmuştur. Hepsinin ruh-u revânları şâd u handân olsun!

Bugün dinlemekte olduğunuz «Ruy-i Irak» Âyinini Emin Efendi Hocamızın höcresinde Sâdeddin Heper ve Şakir Çetiner Beylerle beraber meşketmiştik. Bu ihtifal münasebetiyle üstadlarımızın eserlerini, onların mânevi huzurlarında, o günün üç arkadaşı olarak okuyup üflerken, meşk günlerimize ait kırk dört senelik bir mâzi hâfızamda ve hâtıramda canlanıyor, gönlüm yeniden heyecanlıyor.

Halil CAN

Ahmed Avni Beyefendi Composer Of The Ruy-i Iraq Music

Halil Can

The Musical Service «Ruy-i Iraq» has been approved for use in the 1964 celebrations.

Since the structure of this tune, its development, and the opinions and views of the various authors remain outside the frame of our present biographical article, I shall not go into those details.

Ahmed Avni Bey, who composed this Musical Service (*Âyin*) was born in Istanbul in 1868 (1285 H.). His father was Musa Kâzım Efendi, son of Kadı Ali, and was a wax merchant. I have not been able to verify the name and family of his mother.

Ahmed Avni Bey went to the parish school for his primary education; then he learned the Qur'an by heart and became a Hâfiż (1) after which he went to the Rüştîye School (high-school) of Galata. Just at that time he lost his father, and a little later his mother died. Thus Ahmed Avni was, by an irony of fate, left a complete orphan. He had to leave the Galata Rüştîye School while in the fourth class in 1884 (1300) and entered the second class of Darüşşafaka (2). He graduated from Darüşşafaka in 1890 (1306). When he was twenty-one years old, he was appointed with a salary of 400 kuruş as a secretary to the director of the Galata Postoffice by an imperial rescript of Sultan Hamid II. And while he performed his duties in that capacity he studied Law at the School of Law and received his diploma. He was successful in his official duties, and was regularly promoted, and he was appointed in 1909 (1325) as the Director of Postal Affairs. When the National Government took control of Istanbul he was appointed as Assistant

---

(1) One who has committed the Qur'an to memory.
(2) Lycée for orphans.

Director of the Postal Service; then in September 1930, he was appointed as Legal Adviser to the General Director's Office. Finally in 1933 he retired from service by his own desire, after an active service of 43 years (1890-1933). In addition to his main duties, he conducted training courses at the Postal School and in the Engineering School. He also answered questions asked by Robert College of Istanbul on matters concerning religion, social problems, philosophy and music, and these answers were published in the usual Bulletin of the College, and were sent to Orientalists in Europe and the United States. During the period of nearly half a century, he was never absent from his posts excepting the unimportant indispositions which would not amount to more than six months all put together. The Postoffice Law No. 376 and the preamble to this Bill, with the Regulation pertaining to its application were all prepared by Ahmed Avni Bey.

I am one of those fortunate people who have grown up during his life-time, and had the joy of being able to kiss his hand. I attained to this honor in 1338 in the home of my late teacher Neyzen Emin Efendi. Being of such a modest, gentle and good-tempered nature, he was always inclined to hide himself. For this reason there are very few people who really knew him.

Avni Bey was a Hâfız of the Quar'an, a Commentator of the Mesnevi and the Fusus-ül-Hikem, a musician, a poet and a composer. He pursued these lofty studies under Zekâî Dede Efendi, the music teacher of Darüşşafaka, and advanced in such degree as to become one of the last representatives of the İtri School of Music. Avni Bey memorized down to the last detail the musical exercise set by Zekâî Efendi; and in 1888 (1306) he started composing music himself. The first song he composed was in the «Karcıgar» tune and it began with the verse «O joyous beauty, thee have I loved.» For his non-religious songs, he wrote both words and music. He wrote an Elegy upon the death of his teacher Zekâî Dede Efendi, composed to the «Suz-i Dil» tune and to time called «Hafif», and in the «Kâr» Method:

«**O thou sweet-voiced nightingale, be silent!**
The heart is sorrowful, drink thou poison!
The great Master of art Zekâî has gone
O thou, cry of inexistence, listen to the song!
O Avni, no consolation for the heart,
O tears of the two eyes, flow abundantly!»

While studying music, Avni Bey took up Mosque Lessons and got his certificate. He was installed with a Sikke (Dervish's cap) by Selânikli Es'ad Dede Efendi, a scholar of that time, and entered the Mevlevî Way; then he studied Persian under the same scholar and read through the Mesnevi from end to end. His entrance into the Mevlevî Order under the guidance of Es'ad Dede caused a great change in Avni Bey's life. He was naturally very diligent, and so had no time to waste. Philosophy, Mathematics, Literature, and Mysticism were his constant occupation. This occupation helped him greatly in becoming a prolific composer. Avni Beyefendi was the originator of the tunes he called «Dilkeside», and «Bend-i Hisar». Although he did not use the one called «Bend-i Hisar», he composed one piece of religious music and two Semais, the «Ağır Semai» and the «Yürük Semai». He also composed two pieces and two tunes to the tune of «Rahat-ül Ervah», and a «Kâr» to the tune of «Şehnaz», in the method of «Hezec»; also to the tune of «Hicaz» in the method of «Fer» another «Kâr» and «Kâr-ı Nâtık» of 119 tunes. It can be said that «Kâr-ı Nâtık» is the music compilation from all the books about musical rules collected previously, with the tunes both in and out of active use. So it is the musical form of the Canon of Eastern Music. Avni Bey also composed the «Buselik Aşiran», and also «Ruy-i Iraq» ceremonial music which is to be performed during the present year's Mevlâna Ceremonies in Konya; thus he has added three «Ayins» to the corpus of Mevlevî Music.

It is not for every composer to compose an «Ayin». The composition of an «Ayin» is a specialization requiring qualities altogether different from the style of other musical composing. We have fifty-five Mevlevî Ayins in our possession. When it becomes possible to publish these Ayins, the evidence provided by comparing one with another will support my views. For Avni Bey has described the Mevlevî Ayins in these words: «The Mevlevî Ayin is a Love Gathering created by the joy of carrying out with an eager heart God's command and the practices and rules laid down by the Prophet (Peace be on Him), and Love with the secret of encountering created by it, causes the soul to attain love of the Essential (God), and to meet with God.»

It is of necessity that a musical work to be sung in such a gathering, should be the product of such an ecstasy and spiritual state. This depends on the degree of one's love and devotion to Mevlâna. Should we imagine the immeasurable Mevlâna as an

electrical current, and attach the wires of our hearts to that gigantic power, then the Divine grace diffused from every loving breast equals the amount of light spreading from the light-bulb of the love of the owner of that connection. This spiritual condition may diffuse, let us say from myself, a light of five watts against another from whom a light of hundreds of amperes will be spread, and in other and exceptional personalities this light is manifested in the likeness of a projector dazzling to the human eye. Ahmed Avni Bey belonged to the elect in the third category.

According to the information given in the book published by the late Rauf Yekta Beyefendi (1341-1925) called «Esatir-ül Elhân» (Stories of Notes of Music) (Volume 3, page 143), İsmail Dede Efendi stated very clearly at the end of the Ayin what it means to be a composer of an «Ayin»: «May it be known to all the Dervish brethren, that although the portion for composing seven Ayins was given to this most humble servant; during the composition of each verse I felt as though our Master Hazret-i Pîr (Mevlâna) Himself was reciting through the tongue of this humble servant. In fact this poor and most worthless creature (himself) became so tongue-tied and silent and fatigued, that I had no share whatsoever neither in the tunes of the Ayins recited nor in any of their notes, and all of them were from Hazret-i Mevlâna, my Protector.»

Music in the active life of Avni Bey was something like a grace-note. The subject that occupied his mind most was Sufizm (tasavvuf), and in this his work brought him into great acceptance. To this master who epigrammed mysticism as «increased work, diminished ambition», the Orientalist authorities of European Universities brought matters they were unable to solve, and they published the replies they received from him in their journals. And once in 1925 (1341) a professor from Sweden who was a friend of Mehmed Ali Avni Bey came to Istanbul, and the two of them spent most of the time in scientific discussions. In one of these meetings the foreign Professor said to Mehmet Ali Avni Bey, «I would like to take this opportunity to kiss the hand of the great mystic Ahmed Avni Bey.» Upon which Mehmed Ali Avni Bey to the great surprise of the Professor said that he did not know Ahmed Avni Bey. The Orientalist said, «Oh, I am indeed surprised. Our sole authority for reference is Avni Bey whenever we face a problem we ourselves cannot solve. His mystical and philosophical writings occupy the first pages of

our journals. I think he is one of the Postoffice directors.» Thereupon the two friends hastened to the General Directorship of the Postal Service and found Avni Bey. Mehmed Ali Ayni Bey, thankful for this opportunity, was a close friend of Ahmed Avni Bey until his death.

Ahmed Avni Bey translated and commented on gigantic works, the foremost being the Mesnevi; the others are «Fusus-ül-Hikem» (Gems of Sciences), «Ettedbirat-ıl-İlâhiye-fi-Islah-ı Memleket'i İnsaniye» (Divine Plans in Reforming the Kingdom of Man), «Aziz Nesefi Risalesi» (The Book of Aziz Nesefi), «Ziya-ül Kulüb» (Light of the Hearts), «Sipehsâlâr» (Commanders-in-chief), and «Fih-i Mâfih» (In It is What's in It). Of these works only «Sipehsâlâr» has been printed, the others are preserved in the Mevlâna Museum in his own hand-writing. The most important of his works are the commentary «Mukaddeme» (Introduction) he wrote for the «Fusus». He completed the Mesnevi in eight full years. Sometimes he had to labor for three months on one single verse. Since he was one who lived in an ecstatic inner pleasure, one feels the sublime source of this condition in all his commentaries. Like all men of perfection, Ahmed Avni Bey may have been subject to criticism and ill-will. The answer to such people is in the couplet from the Poet Ziya Paşa:

«**Those who are imperfect themselves, cannot endure the perfect ones,**

The eyes of bats are hurt by the light.»

The Introduction he wrote for «Fusus», is like a key to the gate of that grand castle.

The commentator of the well-known and famous work called «Hikem-i Ataiye» (The Sciences of Atai) Kastamonulu Hâfız Ahmed Mâhir Efendi (Vol. 2, p. 339, İstanbul, Matbaayı İhsan, 1323) has condensed in the following verse the volumes written about our Master Mevlâna Celâleddin-i Roumi:

«**The Interpreter of the Eternal God,
Is Mevlâna Celâleddin-i Roumi.»**

I liken the saintly men of God who have penetrated into the meaning of the Divine greatness and who are lost in the ecstasy of its truth, to transformers reducing the manifestations of God for the grasp of the masses of humankind who are granted only a limited understanding. And the grand men who have commented upon the sacred declarations of Mevlâna a select member of this excellent

group, in a way comprehensible to all folks I compare also to bankers who change the great amounts into bills small enough to use. Ahmed Avni Bey was the last of this class of men.

He has added the following prayer in poetry to his translation of «Fih-i Mâfih» :

O Lord! this occupation is for Thy kindly look,
That is our only torch to guide us in the darkness,
Every atom endeavors by the whip of Thy love,
This outcry came out with the manifestation of the love
of Essence,

The adorer, is humbly worshipping the veil of Thy face,
The believer, pronounced the Besmele on seeing Thy face!
Every one is at prayer before Thee in humiliation,
It is this «hey-ale» (1) that calls people to prayers.
Thou hast cast a halter, he who knows and he who does
not, they all hasten.

The universe travels over stages in this great confusion.
Avni whirls around Thy Door of Mercy,
Do Thou in Thy mercy give soul to that soulles statue.

Ahmed Avni Bey died on March 19, 1938. He is buried at the Merkez Efendi cemetery with not even a tombstone worthy of his fame. One wonders what appreciative organization will some day restate his tomb and inscribe over it the above prayer.

The «Pişrev» (prelude) played at the beginning of the Ayin is the work of our late teacher Neyzen Emin Efendi. Emin Efendi died on February 6, 1945, and was buried at the Eyüp Sultan cemetery.. May all of them rest in peace, and may their souls be blessed for ever!

The «Ruy-i Iraq» Ayin which you have been listening to today. we studied in the private room of our teacher Emin Efendi together with Sâdeddin Heper and Şakir Çetiner. As we, the three companions of that day sing and play the works of our masters in their spiritual presence on the occasion of this celebration, a past of forty years of music study revives in my mind and memory, and my heart rises again in great excitement and rapture.

HALİL CAN

---

(1) Abbreviation of the words «Hayya-alesselat» said by the Müezzin in the Call to Prayer.

Mevlâna Celâleddin Rumî ve Beşeriyet

Ömer Özdemir

Hazreti Mevlâna'dan bu yana asırlar geçtiği halde, O'nun hâla biz hayranları arasında olduğunu sanıyoruz. Zira Mevlâna, aklın şakûlî temasasını idrak etmiş ve maneviyatta aklın şakûlen sadece Allaha yöneltilebileceğini ilk defa İslâm aleminde kavramış büyük bir şahsiyettir. Daha doğrusu Mevlâna tasavvurumuza göre beşer üstü bir insandır. O, aklın arızanî temasasında duyu alemine esir olan madde dünyası için beşeriyyete aksettirilmesi icabeden «göklerin ve kâinatın nuru olan Allah» (1) in bir ışık kulesidir. Biz manen zayıflar dilde, düşüncede, kontemplation dediğimiz, temasada aklın metafizik diyarına duhul edemediğimiz için bir merkezî istasyona ihtiyacımız vardır. Bu maksatla Allah, zaman ve mekân içinde beşeriyyete arızanî aklın faaliyetinde esir olanlara, o yüce nûrdan tenvir edilmek üzere peygamberler veya istasyonlar göndermiştir. İşte Mevlâna bu istasyonlardan bir tanesidir.

Biz, bu fikrin ilk banisi olarak, beşeriyet için, O yüce adına merkezî istasyon olan Mevlâna'yı şu veya bu şekilde aklın arızanî esaretinden kendilerini kurtarmasını bilmeyenlerin, sahnede ve lâyik olmadığı cemiyet eğlencelerinde ticaret âleti ve hâttâ böyle bir ticaret ahlâkını teşvik eden müesseselere ancak hazır ve ürpertici bir şüphe ile bakarız. Lâkin vazifemiz bu badireye düşmüş olanları ikaz etmektir.

Mevlânayı illiyet kanunları içinde tetkik ettiğimiz zaman, O'nu anlamanız kolaylaşmaktadır. Dil, akıl ve mantık kanunlarının sadece muteber olduğu aklın arızanî fonksionun dışında, bu kanun-

---

1) Kur'anı Kerim: Sure 24, âyet 36.

ların hiçbir değeri olmadığı o metafizik âlemde yalnız aklın, şakûli temasasını kabul edersek, Mevlâna'yı anlamamız çok güçtür. Bu itibarla Mevlâna için yapılan her türlü araştırma ve tefsir onu bize lâikiyle tanıtamaz, ancak araştırma yapanın elinde Mevlânadan tarihî bir tarihten başka bir şey kalmaz. Halbuki Mevlânanın idrak ettiği aklın Allaha yöneltilmiş şakûli temasasında aynı duyuş ve sezişle Allaha manevî ve şakûli bir temâşaya başlayan insan Mevlâna ile aynı yolda buluşur ve ancak o zaman o, Mevlâna'yı **kavramış** sayılır.

Mevlâna temasasından bize dile geldi ve eser verdi. Bu demektir ki aklın arızanı fonksionuna esir olanlara hizmet ve yardım etti. İşte Mevlânanın yüceliği, eserlerinde dile gelmiş olmasıdır.

Mevlânanın yaşadığı devir, tipki son beseriyet tarihinin arzettiği maddî ve manevî haksız krizler gibi, haçlıların ve Moğolların mücadelesiyle sarsılan Anadolu müslümanlarında temayül gösteren reddiye ve inkârcılığı idrak etmiş oluyordu. O hazin krizin içinde aklın arızanı temasayı tazelemiş ve mânen sarsılanlara imanın gerçekliğini, itimat ve emniyetini sağlamıştır. Gerek Anadolu müslümanları ve gerekse bütün islâm âlemi Mevlâna ile yeni bir kuvvet ve yeni bir halâs yolu bulmuştur.

Ey, Mevlâna, temaşa ettiğin âlemde mevsimler değişmez, ne kış ne de sonbahar, yalnız ilkbahar ve yaz, çiçekler çiçekleri takip eder. O diyarda aşk ve muhabbetten başka bir şey yok. O diyarin vatandaşları göklerin mavisi kadar saf ve pür. Onların komşuları ve dostları sadece meleklerdir.

Ey sevgili Mevlâna! Ruhun şad olsun!

Mevlâna'nın Huzurunda

**Açtim kollarımı sonsuzluğa
Kanat kanat
İster kucakla beni
İster yüz verme de ağlat
Kollarımı sana verdim
Mevlânam
Efendim**

**Aradım ülke ülke
Yine ellerim boş
Geçtim bu karanlık yollardan
Yorgun ve sarhoş
İşte kapındayım nihayet
İster kabul eyle
İster yıllar yılı beklet
Ellerimi sana verdim
Hünkârim
Efendim**

**Dolaştıım uça uça
Semalar âleminde
Geldim zamanın ötesinden
Mestim efendim
Ney sesinden
Çıkarıp kalbimi kafesinden
Bu gönlü sana verdim
Cânım
Efendim**

**Yumdum gözlerimi
Seni Şems'in gözüyle görmek için
Nurdan bir denizde
Yok gibiyim var gibiyim
Yumdum gözlerimi
Seni özümle görmek için
Bütün yollar diken diken
Ben çimenler içre yüzen rüzgâr gibiyim
Gözlerimi sana verdim
Pîrim
Efendim**

Mustafa ERDOĞDU

Eski Edebiyatımızda Mevlâna Sevgisi

Prof. Dr. Abdülkadir Karahan

Türkiye klâsik edebiyatında, ilk gelişip serpilme çağından son mahsullerine kadar, yüzlerce eserde «**Mevlâna**» ve «**Mesnevi**» kelimeleri kutsal bir mâna ifade eder. Bu yanlış **Esrar Dede**'nin «**Tezkîra**» si gibi Mevlevî şairlerine tahsis edilmiş mecmualarda veya **Seyh Galip** ve **İzzet Molla** misilli sanatkârların şiirlerinde açıkça güzükmez. Tarikata girmemiş, yahut başka tarikatlara intisap etmiş edebiyatçılarda da **Mevlâna** ve **Mesnevi**'ye saygı ve bağlılık bir âdet hükmünde belirmekte, bir ruhani neşvenin parıldısı olarak tezahür eylemektedir. Esasen hemen bütün Şark-İslâm edebiyatlarında **Mevlâna Celâleddin Rumi** hakkındaki sonsuz hayranlık ta **Devletsah** ve **Abdurrahman Camî**'den **Dr. Muhammed İkbal**'a kadar çeşitli ülkelerde, bir çok edebiyat adamında gün gibi aşıkardır. İnsanı ferdiyetinden kurtaran ve yüceliklerin yücesine ulaştıran aşkı, emsalsiz derecede coşkunluk ve serbestlikle şakıyan; her şeyi sevgiliden ibaret sayan ve ona doğru yönelmenin zevk ve saadetini duyurmayı en iyi bilen «**Pîr-i Rumi**'nin topraktan iksir yaptığı» na inananlar için, bu hayranlık, bu ruh bağı aynı zamanda bir vazifedir. Şiirleri ile, asırlardır halkı, aydını irşat eden daha olduğu gün: «**Mevlâna ekmeğe benzer, ekmekten kaçan aç var mıdır ki?**» gibi sözlerle hakkında **gayr-ı müslimlerin** bile tâzim hislerile meşbû bulundukları bilinen kemalli bir sanatkâr, hümanist bir mütefakkire karşı gösterile gelinen bu imrenilmeye lâyık takdir ve tekrimin eski edebiyatçı, fikirci ve şairlerimizden üç kişideki örnekleri üzerinde durmak niyetindeyiz. Böylece klâsik edebiyatımızın ufuklarında nurlu bir güneşin andıran **Mevlâna**'nın kültür sahamızdaki unutulmaz ve mukayese üstü tesirinin anlaşılması yolunda küçük bir hatırlatma yapmanın imkânını elde etmiş oluruz.

A — XVI. asrin tanınmış münşisi **Lâtifi**, şöhretli Tezkiresine «Sultanü'l-meşayih... Celâleddin Rumi» ile başlar. Meşayihin şairlerinden «mahbupları Cemal-i Hazret-i Hakk ve matlupları Vücûd-i mutlak» olan zatlardan bahseden bu ilk fasılın baş tacı **Mevlâna** hakkında kullanılan saygı ile yuğrulmuş dil, keşf ve kerametlerine dair nakledilen cümleler şayanı dikkattir. Selçuklular sultani **Alâüddin'in** «Hüdâvendigârlığını ana verdiğine», «Peygamberin Miraç gecesi Sak-ı Arş'ta Onu semâ halinde müşahedesine» temas eden **Lâtifi**, «Ulûm-i kevneyn ve ilm-i zâhir ve bâtunda mazhar-i Mecmaül-bahreyn» bu mübarek evliyanın Mesnevisi için söyledişi sözler, Anadolu şair ve ediplerinin yüzyıllar süren müsterek kanaatini de temsil eder:

«Bir şeyh-i mânevî ve sahib-i kitab-ı Mesnevî'dir ki kitab-ı nasihat -nisabı ümmet içre huccet-i din ü burhan-i ehl-i yakın olup meşayih-i ekmelin halâyıkı sûy-i Halika anınlâ irşad ederler... Ol kitab-ı mustatabda vaki olan ebyat-i hikmet-simat tefekkür ve teemmiulle imlâ ve inşa olunmuş değildir. Belki her bir lâfzı bî-süphe ve reyb vâridat-ı âlem-i gaybdır». Yalnız yukarıki deyimler bile **Mevlâna'**ya hangi gözle bakıldığını, şiirlerinde **Camî**'nin «Peygamber değildir, fakat Kitap sahibidir» demesi kabilinden, ilâhi mânaların pınarından kuvvet alan irşad edici ve Hakk'a götürücü hususiyetlerin ön plânda nazara alındığını görmemize elverir. Zaten **Kastamonulu Tezkirecimiz** de az sonra: **Kur'anın** nükte ve sırlarının, **hadislerdeki** gizliliklerin, remizlerin Mesnevî'ye dercedilmiş olduğunu, «İlm-i evvelin ve âhîrinin hakayık ve dekayıkin anda harcettiğini» açıklar. Bu bakımdan «ukûl-i âdiye idrakinde âciz ve kasırdır» der. Bazı ibarelerinin ehl-i zâhirin inançları ile uyuşmaz sanılması da bu sebebledir. Ancak mukâşefe sahipleri, ehl-i irfan, istigrak halinde iken söylenip görünürde seriata muhalif zannedilen sözlere tevil ve senbol yolu ile gerekli manaları verebilir. Zira **Mevlâna** hem zâhir, hem bâtin ilimlerinde biriciktir.

Lâtifi'den kısmen aynen, kısmen özet yolu ile aldığımız bu fikirler: **Celâleddin Rumi** için, Eski Ediplerimizin büyük çoğunuğunun de görüşünü aksettirir. **Mesnevî'nin** sınırsız şöhreti, **Divan-Kebir** gibi, eşsiz bir eserinin eski edebiyatımızdan ikinci plânda anılmasına sebep olmuşa benziyor. Hele «**Mektupları**» ile «**Fîb mâ-fih**» ve «**Yedi Öğüt**» ü üzerinde eski şuarâ tezkirelerimizde esaslı fikirler bulmak daha güçtür.

B — Şiirlerinde **Rüsûhî** mahlâsını kullanan **Ankaralı Şeyh İsmail**, ki **Mesnevî'nin** en şöhret şârihleri arasındadır, **Mevlevî** tarik

ve sülükünün müdafası uğrunda bir **Kırk hadis** risalesi bile vücude getirmiştir. XVI. asırdaki **sünni-şii** mücadeleinden şüphesiz çok daha gevşek olmakla beraber XVII. yüzyılda **Medrese - Tekke (şeriat - tarikat)** anlaşmazlıklarını malûmdur. Ulemay-i rüsumun, bilhassa **mevlevilik** gibi oldukça serbest bir tarikat karşısında takındıkları tenkitkâr ve tehditkâr tavrı ve bunun halk üzerindeki tesir ve akışlerini, yine onların inançları ve silâhları ile gevsetmek, yipratmak, önlemek, hatta silmek ihtiyacının duyulduğu bir sırada yazılan bu kitap, **Kur'an-i Kerimden** tarikatlara dâir ahkâm çıkarmak müşkilâti karşısında, **hadisten** istimdad eylemenin örneklerinden biridir. Tarikatların, İslâm esaslarına aykırı olmadıklarını ve tohumlarının **Peygamber** zamanından başlayarak mü'minlerin kalplerine serpildiğini göstermeye çalışan **Ankarâlı İsmail Rüsûhi**, hadis kaynağına dayanarak «**raks ve semâ**» in bid'at ve yasak sayılmayacağıını kaydeder.

Eserin enteresan hususiyetleri içinde **Mesnevî** ile ilgili kısımlar başta gelir. İlk **hadis** bile, farsça kaleme alınmış olan **Mesnevî**'nin dil noktasından savunması düşünülerek şerholunmuştur. Farsçanın, arapçadan sonra, üstün dil olduğu, **Peygamberin** ahyanen farsça kelimeler kullandığı sözgelişi edilmekte, Ziya Paşa'nın çocukluğunda duyduğu tarzda : «**kim ki okur farisi - Gider dinin yarısı**» anlamına alınabilecek görüşler karşısında gerçek ve uydurma oldukları tartışılabilenek - dînî mütalâalar ve mukayeseler yer almaktadır. Esasen Onca **Mesnevî**'nin bu lisanla yazılmış olması yeter bir fazilettir. «**Ba - husus ki Hazret-i Mesnevî dahî bu lisan üzre nazm olunması bu lisana bir âher şeref vermişdür. Ve pâye-i şîri mertebe-i alâya irgürmüştür.**»

Seyhin **Mesnevî** için kullandığı şu cümle üzerinde de durulabilir :

«**Hazret-i Mesnevî şol âb-ı hayat-ı ma'nevidir ki andan nûş eden asla ölmeler ve ebede'l-ebed teşne ve zâr olmazlar.**»

C — Eski edebiyatımızın ateş - dilli şairi **Nef'i**, öyle anlaşılıyor ki: **Mevlevî** değildir. Fakat melevî muhibleri arasındadır. Bu itibarla onda **Mevlâna** konusunda görüle gelen şiirler, bir müridin, mûrsîde bağlılığından çok târâfsız sayılabilecek bir sanatkârin, kabîna erişilmez bir şiir ve fikir ustasına hayranlığını temsil ederler. ● Ve devrinin umum temayülünün de bir tercümanı sayılabilirler.

Nef'i'nin Türkçe Divanında, Na't'tan sonra ilk kaside **Hazret-i Mevlâna'yadır**. Medhiyyenin ilk yedi beytini buraya geçirmekle **Mev-**

Mevlâna ve **Mesnevî**'ye hangi gözle bakıldığı bir daha ayan - beyan zahir olacaktır:

**Merhabâ ey Hazret-i sahib-kiran-ı ma'nevi
Nâzım-ı manzûme-i silk-i leâl-ı Mesnevî**

**Mesnevî amma ki her beyti cihan-ı ma'rifet
Zerresile âftâbının beraber pertevi**

**Alem-i ma'nâ ki hurşid-i cihan-ârâ gibi
Devr eder girmiş semâa anda ruh-i Mevlevî**

**Ya'ni sîrrü'llâh-i a'zam Hazret-i Molla-yi Rûm
Kim Odur ma'nide sahib-mesned-i Keyhusrevî**

**Husrev-i endişe kim aşk-ı Hüsameddin ile
Oldu tiğ-ı bâtinî dünyaya burhan-ı kavî**

**Ol hudâvend-i serir-i ma'rifet kim feyzidir
Sâlik-i bitûşe-i gümraha zad-i uhrevî**

**Aklı nur-i cevher-i zat-i şerif-i Ahmedî
Nutku mağz-ı ruh-ı enfâs-ı lâtif-i İsevî**

Mesnevî incilerini nazmedene hitap eden bu övgü, nesip ve saireye ihtiyaç duyulmadan, doğrudan doğruya «**Merhaba**» ile başlanmaktadır. Manâ ikliminin bu sultanına karşı, **Nef'i**'nin hissettiği hayranlık, yalnız beyan ahengi ve mübalâğanın kanatlarına sarılmıştır. Aynı zamanda **Mevlâna**'nın bazı hususiyetlerine dikkat sarfı ile burada nasıl mahirane şekilde işaret edildiği de anlaşılabilir. **Nef'i**, «**Mevlâna o tefekkür padişahıdır ki; Hüsameddin'in aşkı ile bâtinin (yani Mesnevî'nin) kılıcı dünyaya kuvvetli bir burhan olmuştur.**» derken çok şey kasdetmektedir. Evvelâ **Mevlâna**'nın hem fikir, hem aşk cephelerine temas etmiş oluyor. Yani onun en büyük hususiyetlerinden olan tefekkürle aşk emsalsiz birleştirme kudretine işaret eyliyor. Sonra bilindiği gibi **Hüsam** kelimesi kılıç manasındır. Kılıç kılıçtan bilenir. **Hüsameddin**, burda hem **Celebî Hüsameddin** Hazretleridir, hem de kılıctır. Sade bir tevriye san'atı ile beyte bir başka türlü ışık serpilmiştir. Bâtin sözünün altında da **Mesnevî** uyumaktadır. Böylece de **Hüsameddin'in Mesnevî'nin yazılışını ilham ettiğine imâ yapılmıştır.**

Ne'fi'nin Farsça **Divanında** da **Mevlâna**'ya yazılmış tam dört kaside bulunuyor. Birincide **Mevlâna**'ya «**Hüda rindlerinin reisi, ilimde önde giden**» diyen şair, ikincide **Mesnevî**'ye temas ederken der ki :

«Mesnevî deyip geçme; o Hak sırlarının huccetidir. Onun feyzini tehayyül ederek söze başlarsam, Kur'anın en derin manalarından dem vururum. Onun her beyti ile tefekkürümün gönlünde bütün imkân âlemini kurabılırim.»

Üçüncü kasidede Nef'i'nin Mevlâna'ya olan aşk ve şevki daha liriktir: «Evliya içinde şahsi içtihad sahibi olan Mevlâna ki hakikata ermek hususunda gönlüm ondan başkasına uyarsa kâfir olur. Ona karşı ben, baştan ayağa kadar aşk ve muhabbetim; gönlümün hayatı ve gıdası onu anmaktadır». Nihayet sonuncusunda da : Mevlânâ: «İlâhi sırları en iyi bilendir. Sözü gökten inmiş âyet gibi her tarafta itibar kazanmıştır.»

İşte XVI. ve XVII. asırlarda Türk klâsik edebiyatında Tezki-reçi, âlim ve şair sanatkârların, Mevlevî olsun olmasın, Celâleddin Rumi'ye dair düşünce ve duygularından parıldıklar. Bu pasajlar bile, Onun Anadolu klâsik edebiyatının kuruluş ve inkişafındaki rolünü düşünmemize, geniş halk yığınları içindeki ulaşılmas manevî yücelığını hayal etmemize, nüfuz ve kudretinin asırlar üstünden aşarak islâm - şark âlemini nasıl güneş ışıkları gibi kapladığını görmeme hayli yardım edebilirler. Yedi asırdır, islâm dünyası Maşrikdir Mağriba kadar, bir az da, Onun feyzile beslenmiştir.

L' Amour Envers Mevlâna Dans Notre Ancienne Littérature

Prof. Dr. Abdülkadir Karahan

L'on sait fort bien que, dans la littérature classique de la Turquie, depuis les premiers développements et la première floraison de cette littérature jusqu'à l'époque où elle donne ses derniers produits, les mots de «Mevlâna» et de «Mesnevî» portent un sens sacré. Cette expression de respect et de sympathie se rencontre non seulement dans les travaux des œuvres des artisans Mevlevites, mais aussi dans celles des poètes et des littérateurs qui ne sont pas apparentés à une secte ou encore qui appartiennent à d'autres sectes. On peut également constater que dans presque toutes les littératures islamiques-orientales, certains écrivains réputés des *tezkire's* et poètes ont employé une langue fort respectueuse et pleine de sympathie envers Mevlâna Celâleddin Rûmî. (Par exemple, *Devletchah*, *Djâmî*, *Iqbal*, etc...) De sorte que, lors du jour de décès de Mevlâna, même les chrétiens de Konya ont pu dire: «Lui, (Mevlâna) était comme le bon pain: aussi bien, peut —on trouver quelqu'un qui, affamé, puisse fuir le pain?»

Dans cet article, et dans le but de faire ressortir la profonde admiration ressentie envers Mevlâna, nous allons relever d'une façon schématique, il est vrai, les vues de trois hommes de lettres seulement. Ceux-ci sont, parmi les écrivains réputés de *Tezakir-i Şuarâ*, *Lâtifi*, *İsmail Rüsuhî* parmi les penseurs de Mevlevî et le grand poète *Neffî*.

*

A — Au XVIe siècle, nous voyons *Lâtifi*, originaire de Kastamonou, et célèbre écrivain et *tezkiredji* du siècle, commencer son *tezkire* par *Celâleddin Rumi*. *Lâtifi* parle de Mevlâna en termes

extrêmement flatteurs et notamment dit sur ce dernier : «**Muhammad**, le grand prophète, lors de la nuit du **Miradj**, l'a vu, auprès du **Arş-i a'zam**, en état de **semâ**». Sur le **Mesnevi**, il dit aussi : «C'est un livre tel que les grands **scheikhs** dirigent le peuple sur la Voie divine». Plus loin, il remarque aussi qu'il comprend en lui les mystères et les mots spirituels du **Kur'an** (Coran) ainsi que les symboles mystérieux inclus dans les hadîs (hadiths). En résumé, il croit fermement que **Mesnevi** contient les vérités et les finesse de toutes les sciences. De ce point de vue, il n'oublie pas de remarquer que «l'entendement, la raison sont inaptes à la compréhension de **Mesnevi** et trop courts pour cela. «De la sorte, il se trouve avoir exprimé son amour et son admiration envers le grand **Mesnevi** qui a sa place privilégiée parmi les œuvres de **Mevlâna** dans la littérature turque classique et qui aussi une des œuvres les plus réputées et les plus commentées.

B — Le **scheikh Ismail**, originaire d'Ankara, celui qui emploie le pseudonyme de **Rusuhî** dans ses poèmes, compte également parmi les commentateurs célèbres du **Mesnevi**. Cette personnalité a collationné un pamphlet nommé «**Arbaûn Hadîs**» en vue de défendre la secte des **Mevlevîs**. Au cours des luttes, durant le XVII siècle, entre **Medrese-Tekke** et en présence de l'attitude critique et menaçante prise par les **Ulemas** contre le **Mevlevilik**, le célèbre **Ismail Dede** espéra l'aide des Hadîs et rencontra la réussite qu'il espérait. **Ismail Rüsuhî** entreprit, jusqu'à la période du Prophète **Muhammed**, de remonter aux racines des sectes, tâcha de démontrer que le «**râks**» et «**semâ**» n'étaient pas défendus et «**bid'at**», et commençant par le commentaire du premier **hadîs** se mit à défendre le **Mevlâna** et le **Mesnevi**. A ce propos il dit même ceci : «Le Mesnevi est une telle source de vie éternelle et spirituelle que ceux qui en boivent ne meurent jamais, n'ont jamais soif et ne pleurent jamais.»

C — A la tête des plus grandes figures qui prennent place, au XVII ème siècle, de la littérature classique turque, vient **Nef'i**, originaire d'Erzurum; celui-ci, d'après ce qu'on comprend de ses poèmes, ce n'est pas **Mevlevî**, mais bien un ami compréhensif de **Mevlevî**. C'est pourquoi, celui —ci, plutôt que d'être le partisan

d'une secte, est plutôt un artiste et un admirateur de **Mevlâna**. Il apparaît également comme ayant été le porte-parole de beaucoup de poètes et de personnalités éminentes de son époque.

Dans le **Divan** en turc de **Nef'i**, le premier **kaside**, après le **Na'at**, est celui pour **Mevlânâ**. Cette apologie loue avec admiration **Mevlânâ** ainsi que le **Mesnevî**. Le commencement lui —même est ainsi: «**Salut, ô présence heureuse du monde spirituel, celui qui poétise les perles du Mesnevî...**»

Aussi dans le **Divan**, écrit en persan de **Nef'i**, l'on rencontre quatre **kaside** en entier. Dans ces **kasides**, il est indiqué que : **Mevlânâ est une personnalité qui marche en avant dans la science, qu'il posséde des vues personnelles parmi les saints (Evliya) qu'il représente le caractère de posséder le mieux les mystères divins»...** Pour le **Mesnevî** il est dit aussi : «**La preuve des mystères divins se trouve comprise dans le monde de pensées de chaque double vers...**»

Il serait approprié de noter ici ce cour propos : parmi les œuvres de **Mevlânâ**, c'est le **Mesnevî** qui a été le plus souvent citée dans l'ancienne littérature turque. C'est pourquoi le **Divan-i Kebir** — que l'on peut qualifier d'incomparable — et les autres œuvres analogues — (telles que, par exemple, le **Fih ma Fih**, les **Sept Conseils**, les **lettres**) sont, pour ainsi dire, restées dans l'ombre.

Les trois écrivains classiques que nous avons, fort succinctement mentionnés plus haut, à propos de **Mevlânâ**, sont on peut le dire, à peu près, les représentants les plus en vue pour l'admiration et la compréhension générale dont jouit, dans la littérature ancienne turque, le grand intellectuel et poète d'une exceptionnelle valeur dont nous venons de parler.

Mevlâna'nın Türkiyede Tabedilen Rübaîleri ve Tercümeleri

Şefik Can

Rubaî denince aklimiza hep ünlü İran şairi Ömer Hayyam gelir. Halbuki Mevlâna'nın koca bir divan teşkil edecek kadar çok rubaîleri vardır. Mevlâna duygularını ve fikirlerini Klasik İslam Edebiyatının birer nazım şekli olan (Mesnevi) ve (Gazel) tarzlarında muvaffakiyetle ifade ettiği gibi (Rubaî) şeklinde de yazdığı şiirlerle bu alanda birçok şairleri geride bırakmıştır.

Mevlâna gibi mütefekkir, hassas heyecanlı ve coşkun bir şairin dört misralık küçük bir nazım şekli içine, hislerini ve fikirlerini sığdırması insanı hayretlere düşürür. Gerçekten bu hal, büyük bir denizin küçük bir havza sığdırılmasına benzer. Duyguların ve düşüncelerin teksif edilerek, bir komprime halinde küçük bir nazım şeklinde yerleştirilmesi her şairin yapamiyacağı bir şeydir. Bu sebepledir ki bütün dikkatimizi toplayarak onun rubaîleri üzerine hâkıyle eğilir, ve Mevlâna'nın dilinden anlarsak, duyguları ve fikirleriyle âşinâlığımız varsa onun tek bir rubâisinden bir kitap çıkarabiliriz.

Ben burada Mevlâna'nın rubaîlerinden yapılan Türkçe tercümeler ile nesredilen metinler hakkında kısa ve kronolojik sıraya göre bazı maruzatta bulunmak istiyorum :

1. Mevlâna'nın rubaîlerinin asıllarını Türkiyede ilk defa olarak Mevlâna'nın torunlarından merhum Veled Çelebi İzbudak neşretmiştir. 1896 (1314. Hicri) senesinde İstanbul'da Ahter matbaasında bastırılan bu eserde 1642 rubâi bulunmaktadır. (Rubaîyyat - Hazret-i Mevlâna) adıyla tab edilen bu eserde yer alan rubaîler alfabe sırasıyla tertiplenmiş olup içerisinde Hazret-i Mevlâna'nın olmuyan (Hayyam'a, Abdullah Ensârî'ye, ve Camî'ye ait olduğu bili-nen) bazı rubaîler de karıştırılmıştır. Bu eser Mevlâna'nın bütün

rubaîlerini de ihtiya etmektedir. Bununla beraber Veled Çelebi Izbudak, bu kitabı neşremese idi Mevlâna'nın rubaîleri sadece yazma divanlara münhasır kalacak bu sebeple onları pak az kişi okuyabilecekti. Halbuki şimdi farsça bilen Mevlâna severlerin elinde bu kitap bulunmakta ve zevkle okunmaktadır. Mamafih Veled Çelebi bu rubaîlerin Türkçe tercümelerini yaparak birlikte neşretse idi millî kütüphanemize büyük hizmette bulunmuş olurdu. Hatalı da olsa, bazı noksanları da bulunsa merhumu bu gayretinden ve hizmetinden ötürü şükranla anmamız gereklidir.

2. 1928'den önce çıkan Hayat mecmuasında Hasan Ali Yücel merhum, Mevlâna'nın bazı rubaîlerini asıllarıyle beraber neşretmiştir. 1932 senesinde bu rubaîleri rahmetli, farsçaları da latin harfleriyle yazılmak suretiyle Türkçe tercümeleriyle beraber neşretti. Bu 107 seçme rubaîler, Remzi Kitapevi tarafından yayınlanmıştır. Kendisi de bir mevlevî ve şair olan Hasan Âli Yücel merhumun seçtiği bu rubaîler, cidden onun zevk sahibi olduğunu göstermektedir.

3. 1937 senesinde Hüseyin Rifat Bey, Mevlâna'nın 50'ye yakın rubaîsini aruz vezniyle nazmen tercüme ve neşretmiştir. Vaktiyle Ömer Hayyam'dan manzum olarak rubaîler tercüme eden, Hayyam'ın rubaîlerinin farsçalarını da Türkçe tercümeleriyle birlikte neşreden Hüseyin Rifat merhum, nedense Mevlâna'nın rubaîlerinin sadece Türkçe tercümelerini neşretti. İtiraf etmeli ki asılları olmayınca yalnız tercümelerin neşri eseri değerden düşürüyor. Nitekim ikinci maddede arzedildiği gibi Hasan Âli Yücel, yaptığı seçme rubaîlerin Türk alfabetesiyle de olsa asıllarını tercümeleriyle birlikte neşretmiştir.

4. 1944 senesinde Asaf Haled Çelebi, Hazreti Mevlâna'dan 276 rubaiyi tercüme ederek (Mevlâna'nın Rubaîleri) name altında asıllarıyle beraber yayınladı. Kanaat Kitabevi tarafından yayınlanan ve asıllarıyle beraber olduğu için çok rağbet gören bu küçük kitapta cidden güzel seçilmiş rubaîler yer almaktadırlar. Genç yaşta vefat eden değerli şair ve yazar Asaf Haled Çelebi, Mevlâna'nın rubaîlerinden bir kısmını da Fransızcaya tercüme etmiştir.

5. 1945 senesinde üsdat Abdulkâi Gölpinarlı'nın tercüme ettiği 210 rubâînin (Seçme Rubaîler) name altında yalnız Türkçe tercümeleri Millî Eğitim Bakanlığınca İslam Klasikleri arasında yayınlandı.

6. 1963 senesinde Abdülbaki Gölpinarlı tarafından tercüme edilen 127 rubai, Konyada Kanaat Matbaasında bastırılmıştır.

7. 1964 senesinde Mevlâna'nın, Abdülbaki Gölpinarlı tarafından tercüme edilen 1765 rubaiının yalnız Türkçe tercümelerini Remzi Kitabevi (Rubaîler) adıyla yayınladı. Türkiyede gerek Hazret-i Mevlâna'nın eserlerini tercüme etmek suretiyle ve gerekse Mevlâna ve Melevilik hakkında en çok eser veren şairin üstad Abdülbaki Gölpinarlı'nın bu tercümeleri Konya Mevlâna Müzesinde teşhir edilmekte olan iki ciltlik Divan-ı Kebir'in ikinci cildinde bulunan rubaîleri ihtiva etmektedir. Remzi Kitabevi yine Gölpinarlı tarafından tercüme edilmiş olan Hayyam'ın rubaîlerini asıllarıyle beraber neşrettiği halde, Hazret-i Mevlâna'nın rubaîlerinin yalnız Türkçe tercümelerini yaynlaması insanı hayrete düşürüyor.

Abdülbaki Gölpinarlı'nın Mevlâna Müzesinde bulunan en eski ve mu'teber bir nüshadan tercüme etmek suretiyle millî kütüphaneimize yaptığı büyük hizmeti kimse inkâr edemez. Ancak acaba, Mevlâna'nın bütün rubaîleri, tek bir nüshadan faydalananlarak yayınlanan bu 1765 rubaîden mi ibarettir?

Diger taraftan Hazret-i Mevlâna'nın eserlerini yayımlamayı, Mevlâna ve eserleri hakkında etüdler yazmayı kendisine gave edinen Tahran Üniversitesi'nin değerli Profesörü muhterem Bediuzzeman Fruzanfer senelerdenberi gayet nefis bir şekilde nusha farklıları da gösterilmek suretiyle ve bizim kitaplıklarımızın en eski yazma nushalarından faydalananarak neşremekte olduğu ve tamamlandığı (Divan-ı Kebir)in yedinci cildini yalnız rubaîlere tahsis etmiştir. Mevlâna Müzesi Kitaplığına kendi imzasıyla gönderdiği nusħada 1983 rubai bulunmaktadır. Üstad Abdülbaki Gölpinarlı'nın tercüme ettiği rubaîlerden 218 fazla rubai ihtiva eden bu kitap yukarıda arzedildiği gibi yine bizim kitaplıklarımızın en mu'teber nushalarına baş vurularak ve nusha farklıları da gösterilmek suretiyle neşredilmiş olduğuna göre Gölpinarlı'nın tercüme ettiği divanda bulunmayan bu 218 rubaîyi araştırmak gerekmektedir. Fruzanfer'in, Divan-ı Rubaiyatında bazı mükerrer rubaîlere rastlandığı gibi

بازا بازا حمر آنجي هنلى بازا

Misra'ı ile başlayan ve Mevlâna'nın olduğunda şüphe bulunmuş

yan rubaiyi ihtiva etmemektedir. Fakat bu farklar 218 rubai açığını kapatamaz.

Yazımı bitirmeden evvel şunu da arzetmek isterim ki İş Bankası Kültür Yayınları serisinden, Nuri Gencosman'ın, Mevlâna'dan Seçilmiş rubaîleri neşretmek üzere olduğunu duydum. Keza, sene-lerce evvel (Tercüme-i Risale-i Sipehsâlar) gibi her kelimesi Mevlâna aşkı kakan bir eseri kalbinde ısıtarak Mevlâna sevenlere sunan sayın ustadım Midhad Bahâri Beytur, işbu nâçiz yazının birinci maddesinde arzettiğim Veled Çelebi İzbudak'ın (Rubaîyyat-ı Hazret-i Mevlâna) sini noksanlarını bazı yazma nüshalardan tamamlayarak ve tashih ederek 2000'e yakın rubaiyi Türkçeye tercüme etmiş bulunmaktadır. Kendine has üslubiyle, çok ince ve duygulu bir ifade ile yapılmış bulunan ve henüz neşredilmemiş olan bu (Divan-ı Rubaîyyat) imkân bulunsa da asillarıyle beraber yâylansıa ne kadar güzel olur ve Mevlâna sevenler ne kadar çok sevinir.

MEVLÂNA

M. Refî' Cevad Ulunay

Bu yazımı âyin gösterilerine tekaddüm eden günlerde dünyanın en muazzam tedafii teşkilâti olan Nato'nun davetlisi olarak bulduğum Paris'ten gönderiyorum. İhtifal yılığına yetişeceğini ümit ederim.

İstanbul'dan kasımın onbirinci çarşamba günü yola çıktıktı. Yalnız üç gün davetlisi olduğum bu seyahatten bir iki gün çalabilirsem gaybubetim nihayet bir hafta sürecek.

Taksimden o gün Air France'nin Otokar'ına bindik, Yeşilköye geldik. Bütün muamele yapılmış, her şey tamam... Hanimla bir veda kahvesi içtik. Uçağa binme daveti aksetti. Elimde ufak valizimle merdivenleri tırmanıp yerime oturdum. Uçak havalandı. Şeker ikramı da oldu bitti. Çantamdan Mehmet Önder'in «Gönüller Sultanı Hazret-i Mevlâna» adlı kitabını çıkardım. Hazret-i Mevlâna'nın bu biyografik eserini karıştırıyorum. Genç alim, bu kitabı fazla tasavvufa kaçmayarak, yalnız Mevlâna'yı tanıtmak emeliyle yazmış ve muvaffak olmuş. Herkesçe malûmdur ki Mevlâna, bir âlemdir. Onu tahlil eleyebilmek için ne kalem ne kâğıt yetişir. Fakat her şeyden evvel bilinmesi gereken nokta, Mevlâna'nın ömrünamesidir.

Mevlâna, müstesna bir fîrat olarak mı dünyaya geldi, yoksa ondaki cevheri ebediyete kadar ışılacak hale koyan bir amil mi müessir oldu? Mevlâna'ya bakarsak o, tekâmülü Mehmet Önder'in kitabına mukaddeme olarak söyledişi şu sözle anlatır: Hamdüm, piştim, yandım.

O halde dünya dünya olalı bu kadar insan gelmiş, neden hiç birisi bu üç kelimenin potasında kaynayarak tekâmül etmemiş.

Mevlâna'nın ömrünamesine bakarsak çocukluk devresinde bir fevkâlâdelik göremeyiz. Ona o fevkâlâdeliği Muhiddin-i Arabiler, Sadreddin-i Koneviler veriyorlar.

Onu daha çocukken babası Sultanül Ulema'yı takip ederken görenler: «Bir umman bir dereyi takip ediyor» diyorlar. Fakat umman bütün hayatını hülâsa eden üç kelimedен «Piştim» dediği devred coşmuştur.

Muhiddin-i Arabi, Ona umman demiş. Bence ummandan da büyüktür.

Benim Mevlâna'da gördüğüm büyüklik; «Biz her şeye sudan hayat verdik» remzinin ondan feyz alanlara karşı gösterdiği coşkunluk tevazu, mahviyetle ölçülmüşidir.

Ummân mı istiyorsunuz? İşte Mevlâna... Tatlı bir neşide ile taşları öperek akan bir dere...

Bir kayanın arasından tabii bir selsebil gibi süzülen bir pınar...

Hepsi O... Ve beni şaşırтанlar bütün mahlûkatın maddî, manevî, ruhî ihtiyaçlarını, susamışlığını o ummandan, o ırmaktan, o dereden, o pınardan, o selsebilden teskin eylemiş olmasıdır.

İste bunun içindir ki Mevlâna :

Yine de gel, yine de gel ne isen yine öyle gel

İster kâfir, ister mecûs, ister bütperest ol yine de gel

Bizim Dergâhimiz ümitsizlik, dergâhi degildir

Yüz kerre tövbeni bozmuş olsan yine de gel.

diyor. Bunun azametini anlamayanlardan bazlarının:

«Aman efendim bir müslüman kâfire, mecuse, budpereste (Gel) der mi?»

Dediği bir yerde gözüme ilişti. Behey ahmak. Mevlâna «gelme» mi desün? Mevlâna'ya «gelme» demek elinde mi? Herkes ondan yaratılışına göre nasibini alacak.

Bir gün matbaada bir zat beni ziyarete geldi. Bu zat fransızdır. Hazret-i Pîr'in ziyaretinden gelmişti. Memleketine giderken bize uğramasını tavsiyede bulunmuşlardı.

Bu zat Paris Operası orkestra şeflerinden biriydi. Kalbinde Mevlâna için büyük bir aşk parlamış. Ziyaret için Konya'ya kadar gelmiş. Sordum:

— İslâmiyeti kabul ettiniz mi?

— Hayır, dedi, yanlış mevleviyim.

Hatırıma «yne de gel» rubaisi geldi.

Kısa bir müddet görüşebildik. Zaten ne görüşecektik? O da Mevlânaya benim kadar bağlı idi.

İkimiz karşı karşıya oturmuştuk. Aramızdaki Mevlâna güneşî ikimizi de aydınlatıyor, gözlerimizi kamaştırıyordu. Bu satırları Pariste yazıyorum. Eğer adres defterimde bu zatin ismini ve adresini bulabilirsem ziyaretine gideceğim.

17 Aralık Mevlâna'nın irtihal günüdür. Buna «Şeb-i Arus — Düğün Gecesi» derler. Perdenin arkasını görenler için ölümde hayat vardır.

*HER NEV'I
BANKA İŞLERİNİZ
İÇİN*

GARANTİ BANKASI

HİZMETİNİZDEDİR.

Konya Oto Nakliyat Şirketi (ANKARA EKSPRESİ)

**Konya Tlf: 1469 — Ankara Garaj Tlf: 11 67 18 —
Ankara Gazi Lisesi arkası Tlf: 11 10 16**

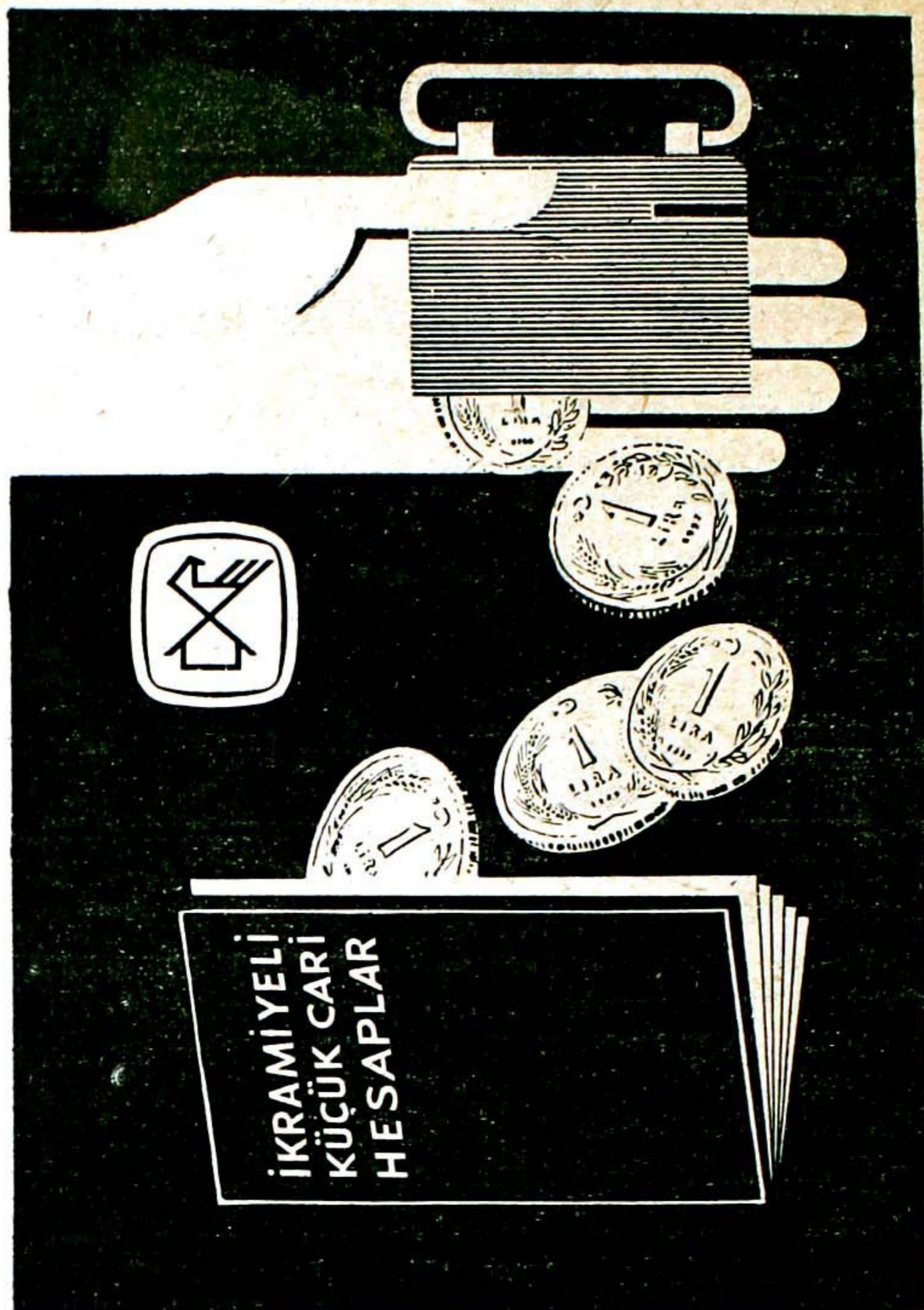
KONYA OTOBÜS İŞLETMELERİ TİCARET VE TURİZM LTD. ŞTİ.

**Ankara — Eskişehir — İstanbul — İsparta — İzmir —
Antalya — Mersin — Adana — Diyarbakır — Niğde —
Kayseri ve bütün kazalara**

Telefon : Santral 1357 - 1757 - 2411 - 2423 KONYA

LEZZET LOKANTASI
**İçkisiz temiz servisiyle daima
hizmetinizdedir.**
**Alaaddin Cad. Hayat Ap. altı
KONYA**

**Turistik
BAŞAK PALAS**
Bütün Konforuyla emrinizdedir
Hükümet Alanı - Konya
Telefon : 1784 - 2036

iKRAMİ YELİ
KÜÇÜK CARİ
HESAPLAR

TÜRKİYE EMLAK KREDİ BANKASI

AKBANK

emrinizdedir

Aksigorta

M O D E L   K U Y U M C U

Turistik ziynet eşyası, Biblo ve Mevlâna hatıra eşyalarını
sunmakla şeref duyar.

ZEKİ İYİSSGÖRÜR

Mevlâna Caddesi İş Bankası yanı No. 2 - KONYA

**Hareketle Bereket
Anadolu Bankası'nda**

Hesaplarınızı Anadolu Bankası'nda Toplayınız.

YAPI VE KREDİ BANKASI

memleketin her tarafına yayılmış olan

139

*subesiyle bütün banka işleriniz
için emrinizdedir*

Kuruluş Tarihi: 1944

*Sermayesi: 40.000.000 lira
İhtiyatları: 22.745.000 lira*

EL - EMEK

MEHMET TEVFİK ARIKAN

**Çiçek, Nakış, İğne Oyası, Tel işi, Peşkir, Oyalı Yemeni, Dantel,
Abajur, Sikke, Gümtiş ziynet eşyasi, Kaşıklar**

Adres : Mevlâna Caddesi Özel İdare altı No. 4 - KONYA

BEŞER TURİZM VE SEYAHAT ACENTASI

**Otel ve diğer rezerve işleriniz
için emrinizdedir.**

**Garaj Caddesi No. 11/A
Telefon : 1760 Ev: 1704**

FOTO NET

**Turizm ve Mevlâna ihtifali
fotoğrafları, renkli Slaytlar,
bilümum fotoğraf işleri.**

**FOTO NET
Alaaddin Caddesi No. 11/A**

HOTEL SARAY VE RESTORANT

**Konforu, rahatlığı, emniyeti ve itinalı servisi
ile hizmetinizdedir.**

**Temizlik, lezzet, servis, alaturka ve alafranga, hususi
yemekleri ve eşsiz dekoru ile hizmetinizdedir.**

ADRES : Hükümet Alanı No. 1 — Tlf: Santral 1079 - 1080

MERKEZ LOKANTASI

**Temizlik, lezzet, servis bakı-
mindan en başta gelen
Lokantadır.**

ALİ TANRİÖVER

**Hükümet Meydanı No. 2
Telefon : 1910**

ANKARA KUYUMCUSU A H S E N

**Saygı değer müşterilerine
Turistik Ziynet ve hatıra eşya
çeşitlerini sunmakla
şeref duyar.**

Mevlâna Caddesi No. 1

FİLİZ KUYUMCUSU

İtina ile hazırladığı en son model Turistik Ziynet ve hatıra eşya çeşitlerini sayın müşterilerine sunmakla şeref duyar.

ADRES : Filiz Kuyumcusu, Mevlâna Cad. No. 7 - Konya

RESTAURANT HAYAT

Hususi yemekleri ile her zaman hizmetinizdedir.

SABRİYE YAŞAMIS

İstanbul Cad. Özel Saymanlık arkası - Telefon : 1229

YAYLA OTEL

Her türlü konforu haiz olan otelimiz senenin her mevsimde müşterilerinin emrindedir.

Babalık Sokak No. 30 Tlf: 2445

GÜZEL SANATLAR RESİM ATÖLYESİ

Beğeneceğiniz turistik eşya çeşitleriyle emrinizdedir.

G ö r ü n ü z .

MEVLÜT GÜMÜŞOK

Mevlâna Cad. Kızılay İshani
No. 17/G - Konya

MEVLÂNA TURİZM VE SEYAHAT ACENTESİ T E K İ N M Ü E S S E S E S İ

Türkiyede hiçbir Seyahat Acentasına nasip olmayan HAC Seferleri. 1965 yılı için yurd dışında tatbik edilecek programı mutlaka okuyunuz.

ADRES : Hükümet Meydanı, Tlf: 2197 Konya

**ZENGİN VE
ÇEŞİTLİ PARA
İKRAMİYELERİ**

**Ömür Boyunca
Aylık Gelir**

**TÜRKİYE
VAKIFLAR BANKASI**

**TORUNOĞLU BÜFESİ
NEVZAT TORUNOĞLU**

Alâaddin Caddesi No. 28 - Konya
Telefon : 1954

OTEL KAYAPALAS

**Muntazam Servis — Duş ve Kalorifer
ile emrinizde ve hizmetinizdedir.**

Kapu Camii civarı - Konya
Telefon : 2033

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
«Mevlâna Mutluluğu» — Feyzi Halıcı	3
«Türk Ahiliği ve Ahilik Müessesesinin Mevlevilikle Olan Münasebetine Dair» — Ord. Prof. Dr. Franz Taeschner	5
«The Masnavi» — Winfilde	8
«Notes Sur Le Rythme Dans La Musique Mevlevi» — Bernard Mauguin	10
«Gerçek Aşk» — Mehmet Önder	20
«Mevlâna Aşk ve Şefkat Timsalidir» — Midhat Bahari Beytur	22
«Mevlâna Ist Ein Symbol Der Liebe Und Güte» — Midhat Bahari Beytur	26
«Osmanlı İmparatorluğu Mevlevihaneleri ve Son Şeyhleri» — Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver	30
«Mesnevîde Psiko - Somatik ve Psiko - Analitik Bir Teşhis» — Ord. Prof. Dr. Sadi Irmak	40
«Eine Psychosomatische Diagnose Im 13. Jahrhundert» — Ord. Prof. Dr. Sadi Irmak	52
«Bir Rubâînin Düşündürdükleri» — Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan	55
«Türk Musikisi ve Nây-i Osman Dede» — Sadreddin Heper ...	61
«Ruy-i Irak Ayin-i Şerifi Bestekâri Ahmed Avni Beyefendi» — Halil Can	64
«Ahmed Avni Beyefendi Composer Of The Ruy-i Iraq Music» — Halil Can	70
«Mevlâna Celâleddin Rumî ve Beşeriyet» — Ömer Özdemir	76
«Mevlâna'nın Huzurunda» — Mustafa Erdoğdu	78
«Eski Edebiyatımızda Mevlâna Sevgisi» — Prof. Dr. Abdülkadir Karahan	79
«L'Amour Envers Mevlâna Dans Notre Ancienne Littérature» — Prof. Dr. Abdülkadir Karahan	84
«Mevlâna'nın Türkiyede Tabedilen Rübaïleri ve Tercümeleri» — Şefik Can	87
«Mevlâna» — M. Refî' Cevad Ulunay	91

Marfat.com

Kapık Kompozisyonu : Nesip Koçer

3622 (B)

Fiyatı 2,5 lira

Kapık Kompozisyonu : Nesip Koçer

3622 (B)

Fiyatı 2,5 lira